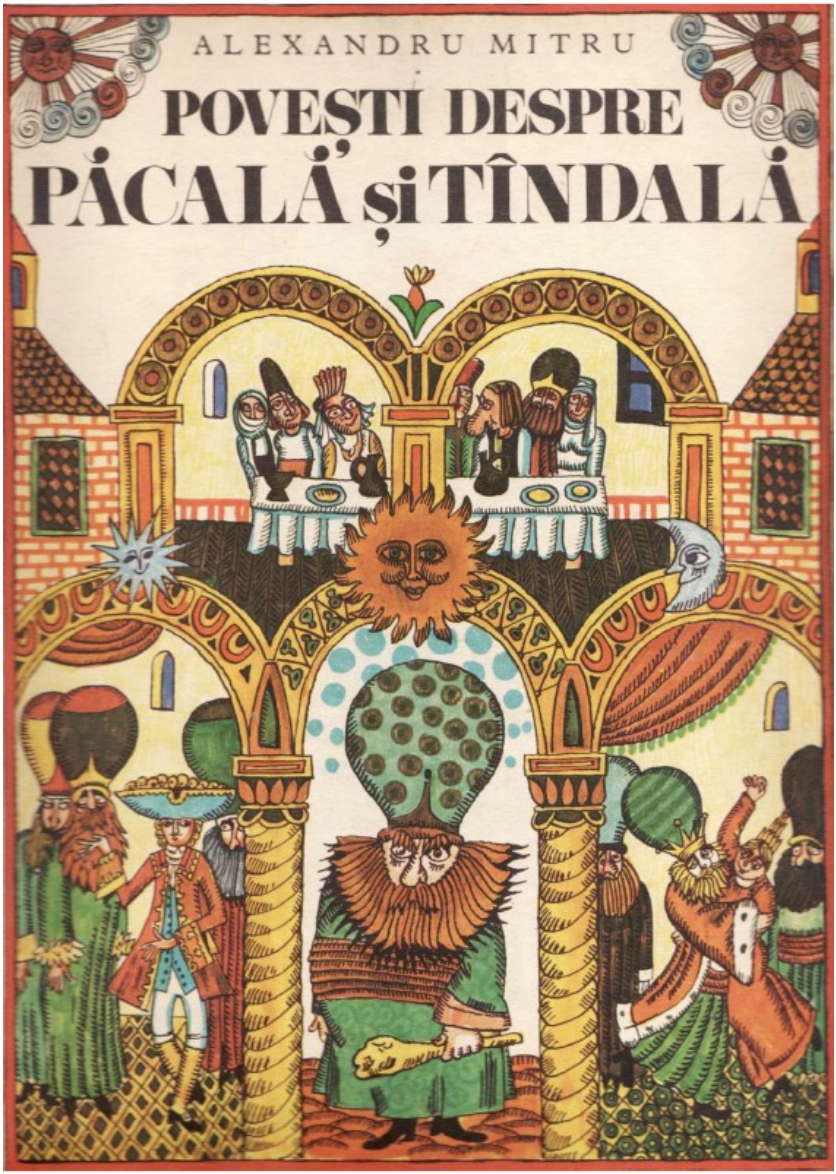

POVEŞTI DESPRE
PĂCALĂ ŞI TÂNDALĂ

Copertă şi ilustraţii de DONE STAN

ALEXANDRU MITRU
POVEŞTI DESPRE PĂCALĂ ŞI TÂNDALĂ

BUCUREŞTI, 1975
EDITURA ION CREANGĂ

FECIORUL-DE-TUFAN

Norocu-i după cum şi-l face omul. Trece uneori pe lângă tine. De nu-l pofteşti în casă, pleacă mai departe...

Se povesteşte că ar fi fost odată un bătrân, pe nume Albu.

Şi pe bătrânul acesta îl trudeau boierul şi logofătul moşiei, îl jecmănea ispravnicul, îl apăsau nevoile şi sărăcia. Bătrânul ar fi îndurat toate fără murmur, de-ar fi ştiut c-o să rămână în urma lui fecior la casă, să-i poarte numele, să ţină minte suferinţa ce-o pătimise el, să cugete şi la răsplată. Atâta că nu avea fecior moş Albu şi asta îl durea nespus.

„Pe unde-o fi şi s-o călători Norocul? ofta ades moşneagul. Să-l văd şi să-l întreb: de ce m-a oropsit? He, hei, să fi avut eu un fecior, câte nu i-aş fi povestit şi câte nu l-aş fi învăţat. Şi, poate, s-ar mai fi schimbat câte ceva pe lume din câte sunt cum nu trebuie să fie”.

C-apoi ştia moş Albu o seamă de vorbe înţelepte şi de glume. Fugeau răii de gura lui; că vorba lui îi şfichiuia pe mişei. Da' numai, iacătă, într-o zi, zăreşte bătrânul, pe uliţa satului, un om hazliu, cum încă nu-i mai fusese dat să vadă.

Era micuţ, micuţ de tot. Capul l-avea mai mare decât trupul. Râdeau cu toţii, în hohote, de el.

Atât că omuleţul cel de-o şchioapă era atât de ostenit, c-abia se mai târa. Şi nimeni nu-l poftea în casă.

Cum să pofteşti asemeni arătare? O fi vreun vrăjitor, vreun osândit, vreun blestemat! mai bine îţi vezi de treabă. Numai moş Albu s-a îndurat. A strigat după el:

— Hei, omuleţule! Unde te duci? Nu te cunosc. Nu eşti din locurile acestea… Da' vină în casă şi te hodineşte, te văd prea ostenit. Să-ţi dau o îmbucătură şi-un strop de apă, ca să poţi merge mai departe.

A intrat omuleţul în casă. Şi, după ce-a mâncat şi-a băut apă, s-a aşezat oleacă la hodină.

După un timp s-a ridicat, şi-a luat toiagul şi s-a gătit de drum.

— Vrei să ştii cine sunt?… s-a întors el, înainte de plecare, către moş Albu. Eu sunt Norocul. Mulţi văd Norocu-n drum, nu-l cheamă nici în tindă măcar. Tu m-ai poftit. Şi vreau să-ţi împlinesc dorinţa cea mai arzătoare. Vrei aur?

— Nu, i-a răspuns moş Albu. Aurul te-mpodobeşte, însă nu te fericeşte…

— Atunci ce vrei? a stăruit omuleţul.

— Stâlpii ajută uluca să nu cadă şi pruncii te sprijină la bătrâneţe. Aş vrea un stâlp, acu, la bătrâneţe…

— Să se-mplinească dorinţa ta! Uite, du-te-n pădure. Taie-ţi de-acolo un toiag de tufan. Şi ce-o să fie pe urmă vei vedea… Aşa a rostit omuleţul şi-a pierit. Ciudat omuleţ şi Norocul acesta!

Moş Albu s-a dus în pădure, şi-a tăiat un toiag de tufan. L-a netezit de coajă şi, deodată, a auzit un glas:

— Strânge-mă la pieptul tău, tătucă!

S-a uitat moşul în jur. Nu era nimeni. Fără îndoială, toiagul grăise. A strâns bătrânul toiagul la piept. Şi acesta s-a preschimbat într-un flăcău. Dar ce flăcău! Ce flăcău, dragii mei! Cu mijlocul mlădiu şi cu mustaţa subţirică, cu ochi scăpărători, sprinten şi plin de isteţime. S-a întors acasă moşul. L-a arătat şi babii.

— Tătucă şi mămucă, mi-e foame! a glăsuit flăcăul.

— Ţi-o fi, dragul tatii. Atâta că în casă nu mai avem de mâncare nimic. Ce-a fost am dat unui drumeţ. Dar mă voi duce la crâşmar, să-mi împrumute nişte bucate; i-oi munci pentru ele…

— Mă iei şi pe mine, tătucă?

— Te iau!

S-au dus amândoi la crâşmar şi l-a rugat moş Albu:

— Nu vrei să-mi împrumuţi o donicioară cu bucate? Şi fie că ţi le-oi da-napoi când am să pot, fie că-ţi voi munci, în schimb, la primăvară, pe ogor!

Crâşmarul, bălăbănindu-şi fălcile, ce-i atârnau până aproape de pântec, s-a întors cu spatele:

— Când am avut, ţi-am dat; acuma n-am… Moş Albu i-a ieşit iar în faţă:

— Nu mi-ai dat, niciodată, nimic. Şi cată, de data asta măcar, prin cuhnie, poate-i găsi vreo rămăşiţă, ceva. Că, uite, mi-a venit fecior la casă. Mi l-a adus Norocul. Crâşmarul, bătându-se cu palma peste pântec, s-a răsucit, din nou, spre partea cealaltă:

— Nici resturi prin cuhnie n-am. Le-or fi dat, nu ştiu,

slugile la păsări ori la porci…

— Da’ toporişca ai? s-a amestecat în vorbă feciorul.

Crâşmarul şi-a încreţit fruntea:

— Ce legătură are una cu alta? Topor şi toporişcă fireşte că am…

— Aş şti să fac bucate din toporişca!

— Bucate din toporişca? He!… Crâşmarul a început să râdă de-i săltau foalele. Aş vrea s-o văd şi pe-asta!…

— O poţi vedea dacă vrei, că mă pricep să pregătesc asemenea friptură din toporişcă, de-ai să-ţi lingi degetele când vei gusta…

— Ce spui? s-a înviorat crâşmarul. Dacă-i aşa, învaţă-mă să fac şi eu. Să le dau slugilor mâncare, să nu mă coste niciun ban.

— Te-nvăţ, cum nu! a râs feciorul lui moş Albu. Numai că pentru asta am nevoie să-mi pui la îndemână un purceluş grăsuţ… Guiţă prin ogradă destui. Îmi trebuie să fac cu el, cu toporişca şi cuţitul acesta de la şerpar o vrajă. Să-mi dai vreo două verze şi-o traistă de mălai. Şi stai să vezi, pe urmă, crâşmarule, ce încă n-ai văzut nici la curtea domnească…

— Friptură de toporişca?…

— Friptură de toporişca!

Crâşmarul era curios să vadă, gândindu-se că le va face de-atunci înainte şi muşteriilor lui numai friptură din aceasta. Şi-i lăsa gura apă.

Şi, oricât era de gras, s-a învârtejit ca gândul prin întinsul ogrăzii. De-acolo în cămară. Şi a adus toate cele cerute. Feciorul a tăiat cu cuţitul de la şerpar purcelul, l-a opărit cu grijă şi cu pricepere.

I-a aşezat, frumos, pe varză şi l-a vârât, alături de toporişcă, în cuptor. Când s-a copt bine, a scos purcelul, cu coaja aurită, din cuptor. L-a arătat crâşmarului, zicând:

— Dacă nu tocmeam vraja, punând alături de purcel toporişca, nu se făcea, în ruptul capului, o friptură atât de bună.

L-a poftit şi pe tatăl său la masă. Au mâncat bine, s-au şters la gură, au pus şi o bucată de friptură, mai rumenită, la o parte, s-o ducă acasă babei lui moş Albu. Apoi, feciorul i-a arătat crâşmarului maldărul de oscioare de pe masă:

— Aşa se face friptura de toporişcă. Ai înţeles?

Numai că, atuncea când acesta s-a dumirit despre ce se întâmplase, moş Albu şi feciorul său erau de mult plecaţi.

— M-ai întrecut, copilule, s-a bucurat moş Albu. Credeam că sunt isteţ, dar tu eşti şi mai şi…

Flăcăul l-a privit în ochi:

— Astfel întrec şi ramurile trunchiul din care s-au născut. Numai că ramurile îşi trag hrana tot din copacul cel care le-a dat viaţă.

— Aşa e. Ai dreptate. Un lucru însă mă tot frământă: ce nume ţi-aş putea da? Să-ţi fie cât mai pe măsură, cu firea care o ai… Flăcăul a zâmbit, mângâindu-şi mustaţa subţirică:

— Numele cel mai potrivit mi se pare Păcală…

— Păcală, zici?… Păcală?… s-a minunat bătrânul.

— Păcală… Fiindcă aş vrea să-i păcălesc pe cei răi, şi să-i azvârl râsului lumii…

— Păcală! Nimerit nume! Păcală am să te chem!

Cum urcau ei aşa spre casă – deoarece coliba

moşului era pe-o coastă – aud din depărtare o huruială. Privesc din locul unde ajunseseră şi zăresc, jos, la cotitura drumului, o droşcă. Iar în droşcă, pe capră, un bărbat gras, cu părul roşu şi cu nas borcănat, trăgând de hăţuri, biciuind calul.

— Omul acesta, s-a întristat moş Albu văzându-l, este logofătul moşiei. Nu cred că se mai află alt logofăt de moşie mai rău. îi bate pe ţărani, îi chinuieşte şi, cu toate astea, se laudă că nu se află om să trăiască mai cu frica lui Dumnezeu ca el. Ce spui, feciorule?

— Păi ce pot spune alta decât că lauda de sine nu miroase a bine? Şi că, de se laudă cu-aşa ceva, aşa ceva să-i dăm!…

— Nu te înţeleg!

— Să-l binecuvântăm şi să-l sfinţim, tătucă!… a început să râdă iarăşi Păcală.

Şi l-a învăţat degrabă pe tătâne-său ce trebuia să facă. I-a pus întâi deasupra bărbii lui o altă barbă de câlţi, de l-a schimbat la chip. Şi-a pus şi lui o barbă. Şi, fiindcă droşcă se apropiase între timp, i-a făcut semn logofătului să oprească. Când acesta a oprit, i-a încredinţat că ei amândoi sunt nişte schivnici care colindă drumurile cu o poruncă anume de a-i sfinţi şi a-i binecuvânta pe toţi logofeţii din lume.

— Nu cumva eşti şi domnia ta logofăt? l-a întrebat Păcală pe roşcovanul din droşcă.

— Ba da, sunt logofăt, s-a veselit acesta de norocul ce dăduse peste el de-a-i întâlni pe schivnici.

Şi, bucuros cum nici că se mai poate, i-a poftit pe moş Albu şi pe feciorul lui să se urce în droşcă, unul de-a

dreapta şi celălalt de-a stânga. Să-i ducă la conac. Gonind ei spre conac, deodată moşul a început să mângâie obrazul logofătului din partea unde se-aşezase, zicând că e obrazul lui Dumnezeu, şi-l binecuvântează. Feciorul, auzind una ca asta, s-a întors şi-a pălmuit obrazul mângâiat de moş Albu, strigând cu înverşunare:

— Nu-l mângâia, că ăla-i obrazul dracului, ăsta din partea mea este obrazul lui Dumnezeu.

Moş Albu a început şi el să ţipe:

— Ba nu-i adevărat. Celălalt obraz i-al dracului! Şi, harşt! o palmă şi pe obrazul din partea în care sta feciorul.

— Ba ăla-i al dracului!

— Ba ăla!

Au început amândoi să se certe, plesnind pe rând obrajii logofătului, zgâriindu-l cu unghiile, smulgându-i barba, răcnind unul la altul:

— Tu nu bagi de seamă că ăla-i obrazul dracului?

— Dar tu nu vezi acelaşi lucru la obrazul din partea-n care stai?

Şi-atâta l-au bătut, l-au zgâriat şi l-au smuls, până când logofătul n-a mai putut răbda. A oprit droşca, le-a căzut în genunchi şi a început să-i roage:

— Lăsaţi-mă, sfinţiţi schivnici, că mi-i destul cu atâta binecuvântare.

Abia atunci a făcut semn Păcală lui tătâne-său de l-au lăsat în pace şi-au plecat mai departe, râzând cu atâta poftă de se ţineau cu mâinile de burtă.

— Eşti năzdrăvan, feciorule! a recunoscut moşul.

— Am să fiu şi mai şi, dacă-mi vei da învăţătură bătrânească! l-a încredinţat tânărul.

— Învăţătura bătrânească are rădăcinile amare!

— Dar roadele i-a dulci!

„Nu cumva ești și domnia ta logofăt?"

S-a minunat şi mai mult moşul de isteţimea aceluia pe care i-l adusese Norocul. S-a apucat, după aceea, să-i dăruiască înţelepciunea pe care o adunase. I-a spus şi vorbele cu tâlc ce le ştia, i-a povestit şi întâmplările cu haz ce le trăise, le văzuse şi le auzise în lunga lui viaţă.

— Tu faci numai haz de necaz, tătucă! şi-a dat seama băiatul.

— Hazul îl fac eu, da' necazul cel mare mi-l face boierul din satul nostru, a răspuns moşul. Că eu muncesc şi el mănâncă. Eu pic de oboseală şi el se hodineşte. Mi-a luat, prin judecată nedreaptă, bucata de pământ ce o aveam din moşi-strămoşi…

— Ehei, tătucă – a mai grăit Păcală – spune, dacă am să-l chem eu pe boier la judecată, şi am să-l dovedesc, s-o îndulci oare, cât de puţin, amarul tău de-o viaţă întreagă?

— Aş zice c-am avut noroc cu carul, să-mi dobândesc iar palma de pământ. Numai că ştiu o vorbă, care sună: „Oşteanul să nu se laude la plecare, ci când se-ntoarce de la luptă!" Şi cu boierii află că-i greu să baţi război, sunt prea puternici!

— Ei au puterea, eu am mintea. Şi mintea împărăteşte peste toate. Cu mintea voi încerca să răzbesc.

Aşa a încheiat feciorul, i-a sărutat mâna bătrânului şi a plecat. L-a chemat pe boier la judecată. Boierul a venit. N-avea încotro. Ştia de nedreptatea pe care o săvârşise. Cum a venit, i-a strecurat judecătorului o punguţă cu galbeni şi a început tot el să strige şi să-l învinuiască pe flăcău, zicând că l-a chemat fără pricină la judecată.

Păcală s-a apropiat de masa judecăţii şi a şoptit:

— Acela care ţine cu mine va dobândi o piatră preţioasă!

Auzind vorbele «piatră preţioasă», împărţitorul de dreptate şi-a căscat ochii. Şi, fără a mai sta pe gânduri, a hotărât că boierul trebuie să-i înapoieze pământul lui moş Albu. A scris zapisul cuvenit şi i l-a dat feciorului.

— Să-şi stăpânească moş Albu pământul sănătos! a spus judecătorul. Iar tu, la vremea cuvenită, să-l moşteneşti!... Boierul a plecat plin de mânie, izbind din treacăt uşa, jurând să se răzbune. De cum a ieşit el, judecătorul i-a cerut feciorului să se apropie de masa judecăţii:

— Haide, dăruieşte-mi repede piatra făgăduită!... Să nu ne prindă careva că ţi-am vândut dreptatea.

Păcală a fugit afară. S-a întors cu o piatră colţuroasă, găsită în drum şi a întins-o judecătorului:

— Pofteşte piatra preţioasă făgăduită!

— Ce face? a ţipat judecătorul. Vrei să mă păcăleşti? Prin ce e preţioasă piatra asta?

— Cu ea poţi să spargi capul tuturor boierilor hrăpăreţi, tuturor judecătorilor necinstiţi şi la toţi proştii...

Şi a pornit să-i ducă vestea lui moş Albu că are iar în stăpânire bucata de pământ. Şi atunci abia s-a încredinţat de-a binelea bătrânul că i-a intrat în casă norocul odată cu „Feciorul-de-tufan”.

Mai trec câteva zile şi, în satul Vai-de-ei (satul unde văzuse întâia oară lumina zilei Păcală), soseşte un al doilea călător. Acesta se îndreaptă spre fântână – aşa cum se îndreaptă, îndeobşte, orice drumeţ, când ajunge într-un sat. Acolo se spală, soarbe pe săturate apă şi se lungeşte, oleacă, pe iarbă. Dar, pentru că era sub seară, câţiva oameni, care sfârşiseră cu munca, s-au apropiat în preajmă.

— Drumeţule, nu-ţi fie cu bănat, i-a spus unul din ei,

noi stăm aici, în Vai-de-ei, ca într-un bârlog. Şi nu aflăm nimic din câte se petrec pe lume, nici măcar la vecini.

BIRUL-DE-SMINTINA

Cine s-aseamănă s-adună

— Aşa e, a luat cuvânt şi altul. Şi tare ne-ar mai place să aflăm veşti.

— Bune sau rele? a întrebat călătorul.

— Bune şi rele, aşa cum sunt în viaţă! a glăsuit din nou cel ce vorbise primul.

— Atunci, am să vă povestesc o întâmplare şi rea şi bună, a primit călătorul.

Cei ce erau de faţă s-au strâns în jurul lui. Acesta s-a ridicat din iarbă, s-a aşezat pe ghizd şi-a arătat cu mâna, departe, peste dealuri.

— Întâmplarea pe care vreau să v-o povestesc s-a petrecut în urmă cu câteva zile, în satul Sărăcani.

În ceasul când am ajuns acolo, tocmai sosise în

Sărăcani şi un boier vistiernic. Iar slujitorii lui zoreau, poruncind oamenilor să se adune lângă „copacul birului”. Când sătenii s-au adunat, vistiernicul s-a încruntat şi le-a rostit astfel: „Măria Sa, stăpânul ţării, din marea Domniei Sale milă faţă de dregători, a aşezat asupra voastră, a ţăranilor, un nou şi bine chibzuit bir…”

„Dar birurile grămădite asupra noastră sunt prea apăsătoare şi-aşa!”… au gemut oamenii. „Tăcere!… s-a încruntat şi mai tare vistiernicul. Acesta-i «birul-de-smântână» „… «Bir-de-smântână»?… Hă, hă, hă!” Numai că râsul izbucnit s-a stins la fel de repede când boierul vistiernic a grăit mai departe:

„Din orice sat mi-o veni poftă, de azi-nainte, aşa cum a hotărât Domnul, am dreptul să vă cer vouă, ţăranilor, câte-un butoi plin cu smântână…”

„Câte-un butoi plin cu smântână? s-au îngrozit bieţii ţărani. Dar noi n-avem smântână

destulă nici pentru cei bolnavi, nici pentru copilaşi”.

„Câte-un butoi plin cu smântână, a repetat vistiernicul, cu glasul îngroşat. Iar butoiul acela, să ştiţi! cel puţin în ce mă priveşte, trebuie să fie atât de-ncăpător, încât în el să se ridice smântână cât statul unui om”. „Cât statul unui om?…” „Al unui om înalt!…”

„Vai de noi şi de noi, boierule vistiernic, de unde am putea lua un astfel de butoi, de unde atâta mare de smântână?” „Asta nu vreau s-o ştiu. Asta e treaba voastră! Mie să-mi faceţi butoiul poruncit şi să mi-l căptuşiţi cu smântână. Altminteri, ascultaţi, daţi de dracu’! Aşa că nu mai pierdeţi vremea, tocmindu-vă zadarnic, duceţi-vă la

treabă şi împliniţi-mi birul. Şi, înţelegând Sărăcănenii, din vorbele şi din purtarea vistiernicului, că nu puteau avea nicio nădejde să scape de beleaua care căzuse peste ei din senin, s-au apucat şi-au încropit, cum au ştiut şi cum s-au priceput, butoiul poruncit. Şi-au început să strângă din întreg satul smântână, storcând-o, până la ultima picătură, din oale şi ulcele. Numai că, oricât s-au străduit, n-au izbutit să umple butoiul decât până aproape de sfert. Ce era de făcut? Au alergat, călări, în satele vecine. Unii la Năcăjiţi, alţii la Apăsaţi, iar alţii tocmai sus, pe culmea dealului, în satul Oropsiţi. Şi oamenii de-acolo, auzind de ce-i vorba, au sărit să-i ajute. Au strâns şi-aceştia, până la cea din urmă picătură, smântână din câteşipatru satele şi-au împlinit porunca.

Ţi-era mai mare mila să stai şi să priveşti atâta bunătate de smântână strânsă din patru sate pentru pântecul cel destul de umflat şi-aşa al dregătorului, în vreme ce copiii plângeau şi se lihneau, lingându-şi buzele. Când totul a fost gata, vistiernicul s-a apropiat şi el cu pasul apăsat. „Aţi umplut, măi, butoiul?” „Precum ţi-a fost porunca!” a răspuns un bătrân.

„Da’ nu-i atât de-nalt cât statul unui om!” „Ba e, boierule!... De vrei, tăiem un băţ lung... cât înălţimea domniei tale... şi măsurăm cu el smântâna din butoi!” „Să nu cumva să faceţi una cu asta, s-a supărat vistiernicul, că vă găsiţi beleaua. Întâi, că eu sunt scund, şi-al doilea, să nu-mi spurcaţi smântâna. Pe beţe se-aşază păsările, umblă şi gâzele... Şi vistiernicesei mele i-e silă...”

Vistiernicul a dat ocol butoiului, privind ca pisica la o

codiţă de şoricel.

„Ce-am mai mânca-o noi, măcar şi-aşa spurcată. Că n-am da ortul popii din asta. Mai degrabă pierim de-atâta cât flămânzim. Şi mai cu seamă copiii şi bătrânii. Ce-am putea face, oare, să ne păstrăm aici smântâna, fie ea cum o fi?” murmurau oamenii. „Să-ncercăm c-un curmei. Iată unul dintre curmeiele acestea, i-a rostit vistiernicului alt bătrân. Au fost spălate-n râu. Şi, dacă-i legăm la cap o piatră, şi-o lăsăm în smântână, ne putem, lesne, da seama cât are înălţimea”. „Cu niciun fel de lucru să nu-mi măsuraţi smântâna, s-a zborşit iar vistiernicul. Aţi înţeles au ba? Cu niciun fel de lucru, a repetat el tare. Ca să nu mi-o spurcaţi. Să-mi umpleţi însă butoiul cât statul unui om, aşa cum v-am cerut. Ori vreţi să ne certăm?” – Şi-atuncea, ce să credeţi, fârtaţi din Vai-de-ei? a grăit călătorul. S-a ivit din mulţime, un flăcău cu pasul legănat, cu o faţă mucalită şi nişte ochi lingavi!

— Şi-a ieşit înaintea ispravnicului… Şi, numai amintindu-şi de flăcăul acela cu chipul mucalit, omul a prins să râdă. Şi

„Dacă-mi poţi dovedi, iau butoiul şi plec!”

„Şi nu mai ceri nimic altceva celor din Sărăcani?!”

„Nu le mai cer nimic!”

Cum a scăpat vistiernicul cuvintele acestea, vicleanul, din leneş cum părea, odată s-a iuţit. Şi-a scos întâi surtucul, pe urmă, sub ochii holbaţi ai tuturor, şi-a azvârlit nădragii. S-a ridicat în mâini pe marginea butoiului şi-a sărit în smântână.

„Ce faci, smintitule?” a început să urle vistiernicul.

„Dec, păi îţi măsor smântâna, boierule. Altminteri,

cum puteam?… Vezi că-mi trece de umeri? Abia mă ţin în ea…” „Dar nu v-am spus, zevzecule, şi nu v-am poruncit să nu-mi vârâţi niciun lucru în smântână?”

„Vai de mine şi de mine, boierule, se strâmba mucalitul, unde zăreşti domnia ta vreun lucru, că nu sunt decât eu? Şi eu, uite, îţi jur şi vezi-mă, nu-s lucru, sunt fiinţă omenească!

râzi, şi râzi, de nu se mai oprea. Când s-a mai potolit, a urmat:

Flăcăul şi-a scos cuşma. „Dec, boierule, i-a rostit, dacă-ţi dovedesc eu, acu, că smântâna se află-n butoi pân’ aici?” Şi şi-a arătat claia de păr. „Cum poţi să-mi dovedeşti?” „Aceasta-i treaba mea! Da’ dacă-ţi dovedesc, ce zici, domnia ta?” „Fără să mi-o masori cu niciun fel de lucru?”

„Cu niciun fel de lucru!” s-a hlizit mucalitul.

„Şi pentru ce-mi hăpăi smântâna şi mi-o spurci tot mai rău?”

Nu aveau să să mai vadă ,, urla zgripțuroicul

„Înghit, ca să mai scadă, să nu mă-nec în ea!…”

— Hohoteau oamenii, fârtaţilor, continuă călătorul, de se clătinau dealurile, când a sărit flăcăul înapoi din smântână, alb ca o arătare, şi i-a grăit vistiernicului: „Şi-abia de mă scăldasem în râu şi-mi pusesem şi eu nişte albituri noi. Dar, ca să-ţi dovedesc, boierule, că n-ai fost înşelat, uite-o făcui şi pe-asta…”

„Flăcăubătut în cap!… îl bruftuluia vistiernicul. Aşa mi-o măsuraşi?…”

„Dar cum, boierule? se minuna băiatul. Trebuia să mă-nveţi!”

„Nu vreau să vă mai văd!…” urla vistiernicul.

„Nici noi, boierule!” hohoteau oamenii, văzându-l cum se duce, se duce şi se duce, lipsindu-se de bir.

— Şi s-a dus, s-a tot dus, pân’nu s-a mai zărit. Ce ziceţi, oameni buni de-aici din Vai-de-ei, de-o astfel de întâmplare?

— Zicem, râdeau cu poftă sătenii, că încă nu ne-ai spus cum se cheamă flăcăul, nici cine-i sunt părinţii…

— Tândală se numeşte. Şi cei din Sărăcani povestesc că Tândală – dar nu e de crezut!

— S-ar fi născut în pădure, sub forma unei gogoşi amare de tufan. De-acolo, sfătuit de Noroc, un omuleţ ciudat, l-ar fi adus moş Negru…

— Întocmai ca moş Albu pe tine, Păcală!

— Mi-este deci frate de Noroc! s-a bucurat Păcală. Mi-ar plăcea să-l cunosc!

— Ehei, îl vei cunoaşte, n-ai teamă, l-a încredinţat moş Albu. Cine s-aseamănă s-adună. Şi poate c-o să faceţi chiar unele isprăvi laolaltă, feciorule, că lumea toată este-nsetată de dreptate şi de unii ca voi are întotdeauna nevoie…

La puţină vreme după aceea, se spune că, la îndemnul lui Moş Albu, ar fi plecat prin lume Păcală.

SATUL APLECAT

Înţeleptul se cunoaşte la supărare, prietenul la nevoie, şi dragoste cu sila nu se poate.

— Cine călătoreşte multe-întâlneşte! l-a sfătuit bătrânul. Şi nu e om întreg acela care nu cunoaşte lumea, nu cată s-o înţeleagă. Şi-nţelegând-o, nu doreşte s-o îndrepte. Şi-aşa, umblând pe drumuri, se povesteşte c-ar fi ajuns, odată, Păcală la un izvor.

Cum sta acolo, lângă izvor, şi sorbea apă să se răcorească, iată că trecu o nuntă. Nuntaşii chiuiau, se veseleau, numai mireasa hohotea de plâns de îi sălta cămaşa din spinare.

Las-o să plângă, zicea mirele, că s-a deprinde ea cu mine. Destul c-o iau săracă, îmi fac milă de tată-său, de mumă-sa, că altfel îi duceam la ocnă, nu mai vedeau lumina zilei. Mi-erau datori vânduţi pentru mălai. Ei, sărăcie, sărăcie, ce nevastă îmi dai mie!… Şi bine zicea mirele, pentru că fata era frumoasă coz, ca trandafirul, iar

el buhos, bătrân – putea să-i fie tată – gros ca o bute şi urât.

Însă bogat, bogat, de nu ştia la pungă socoteala.

— Ia staţi, măi oameni buni, a zis flăcăul, văzând-o pe biata fată cum plângea. Ce chiuiţi atât de tare?

— Petrecem, a răspuns bogatul, eu şi cu neamurile mele. Mi-am luat nevastă după plac, şi-o duc acasă să nuntim. Tu cine eşti, măi coate-goale?

— Eu? un băiat, un oropsit, a zis Păcală. Vin de pe deal. Am aflat lângă un copac o groapă mare, încărcată numai cu galbeni, cu galbeni lucitori… Alerg să caut un sac mai larg, să mi-i adun, să-i duc în satul meu, la Vai-de-ei, să-i scap pe toţi de sărăcie.

— Să-i pricopseşti pe toţi? Hă, hă!… Că prost mai eşti şi tont mai eşti, a rostit mirele. Du-te şi adă-ţi sac, de-acasă, din Vai-de-ei… Da’ unde-ai zis că e comoara?

— În vârful dealului, unde-i stejarul acela rotat.

— Acolo e?

Şi s-a făcut Păcală că porneşte cu pas întins spre Vai-de-ei. Numai că n-a mers mult. A sărit pe-o latură de drum. Şi s-a ascuns într-un tufiş.

Îndată mirele şi nuntaşii, lăsând-o lângă izvor pe mireasă, s-au repezit, ca nişte câini înfometaţi, în sus, pe deal.

Unii şi-au rupt, din goană, cămăşile, alţii gheroacele, scurteicile, care ce-avea, să aibă în ce pune galbenii, să ia mai mulţi. Păcală, în timp ce ei fugeau, s-a întors iute lângă mireasă.

Şi ea plângea, plângea, să zici că-şi da duhul, nu alta:

— Ce-am să mă fac lângă urât, lângă bătrân? Şi era gata, gata, biata fată, să-şi pună un curmei de gât, să se anine de o creangă, şi să-şi ia viaţa, de cât amar avea în suflet.

— Fetică, hăi, a oprit-o Păcală. Moartea vine lesne. Viaţa o capeţi mai greu. Nu te pripi. Vrei să te scap eu de buhos?

— Cum să nu vreau, flăcăule? plângea mireasa. Dar cum? Că nu mai este cu putinţă! Nu mă mai scapă decât moartea!

— Stai binişor! a mângâiat-o Păcală, şi i-a şters lacrimile de pe chip. Uite, du-te acolo în desiş, leapădă-ţi straiul de mireasă, îmbracă-te cu schimburile astea ale mele, ia şi trăistuţa cu bucate şi fugi unde-oi vedea cu ochii. Ai unde să te duci?

Fata a lăsat ochii, ruşinată.

— Am… un flăcău, pe nume Ion. Mi-i drag. Şi… noi jurasem să ne luăm… Atâta că-i sărac. Şi a venit bogatul cu urgia… M-a luat din casa părintească… Acuma fug. Mă schimb numaidecât. Dar… stai, s-a întors copila spre Păcală. Tu ce-ai să faci?

— Mă fac mireasă-n locul tău…

— Mireasă?… Tu?… a început să râdă fata. Cum să se facă un flăcău mireasă?… Şi-apoi, dacă te află buhosul, te spânzură, flăcăule. E rău şi n-are milă de nimeni.

— Lasă, n-ai grijă tu de mine! Du-te şi schimbă-te. Lasă acolo straiele, marama, şi fugi că se-ntorc! auzi-i că şi vin!

Şi fata n-a mai stat pe gânduri. S-a dus şi s-a schimbat. Păcală i-a luat hainele. S-a îmbrăcat cu ele. Şi-a pus pe cap marama şi şi-a lăsat-o peste chip. Pe urmă, s-a aşezat lângă izvor, făcându-se că plânge şi suspină. Tocmai soseau nuntaşii. Erau toţi rupţi şi năduşiţi.

— Ne-a păcălit! strigau. Ne-a stricat nunta,

păcăliciul.

Şi mirele răcnea mai tare decât ceilalţi:

— Dacă îl prind, îi sucesc gâtul!… Haide, mireasă, hai acasă…

Şi îl trăgea de mână pe Păcală.

L-a dus acasă, şi-acolo a început nunta. S-a adus vin, bucate bune. Păcală se făcea că plânge.

— Ia dă-ţi, mireasă, vălul de pe faţă, o îndemna bogatul.

— Nu pot, că prea-s înlăcrămată, îi răspundea Păcală de sub maramă, cu glasul subţiat. Lasă-mă să-mi mai treacă.

Iară lăutarii zdrăngăneau pe dible şi mirele cânta cu glasul ca o bute veche, dată de-a rostogolul pe un deal:

— *Taci, mireasă, nu mai plânge, Că la mă-ta eu te-oi duce, Când o face plopul pere Şi răchita micşunele*.

— Ia hai, mireasă, să jucăm, zicea din nou buhosul spre mireasă.

— Lasă, mai către dimineaţă, atunci e mare veselia, îi răspundea încet Păcală.

Şi toţi nuntaşii râdeau, râdeau cu hohote, privindu-i.

— Cine râde la urmă râde mai bine, şoptea Păcală de sub maramă.

— Ce-ai spus, mireasă? întreba buhosul. Ai vreo dorinţă? Că numai astăzi îţi voi împlini toate voile. De mâine ai să-mi fii supusă…

— Am, glăsuia Păcală, iarăşi, subţire, prefăcându-şi vocea, de sub maramă. Vreau să mă duc oleacă afară şi să mă răcoresc. Să-mi şterg şi lacrimile de pe chip. E timpul să-nceapă veselia.

— Nu. C-ai să fugi! rânjea buhosul. Nu sunt eu prost. Au mai fugit mirese-n noaptea nunţii.

— Cum am să fug? şoptea Păcală. Dezleagă-ţi brâul de pe mijloc. Leagă-mă de picior c-un cap al brâului şi ţine tu în mână celălalt cap. Când îmi faci semn, mă-ntorc îndată.

— Aşa?... Aşa mai merge! Stai să te leg. Şi a legat-o pe mireasă de un picior. Iară celălalt cap l-a înfăşurat în jurul încheieturii mâinii, să nu-i alunece cumva.

Păcală a ieşit afară. Şi mirele a prins s-aştepte. A aşteptat, a aşteptat, a sorbit el ulcele, a tot sorbit.

— Unde-i mireasa? se mirau nuntaşii.

— Afară, să se răcorească. Să-şi şteargă lacrimile de pe chip. A spus că-i timpul să-nceapă veselia, hârâia mirele trufaş, cu glasul răguşit de băutură.

— Aşa a spus? Atunci să vie şi să ne veselim! ţipau nuntaşii.

— Vină, mireasă, vrem să ne veselim cu toţii! a răcnit mirele, poruncitor ca un stăpân, spre tinda unde i se afla mireasa.

Nu i-a venit niciun răspuns.

— Poate încă mai plânge! au zis nuntaşii.

— Mireasă, vină! a urlat stăpânul. Hai să ne veselim!

Şi-a tras încet de brâu. Brâul şedea pe loc. A tras mai tare. Brâul tot se ţinea. S-a săltat în picioare mirele şi-a tras, încordându-şi puterile. Şi-a tras, şi-a tras. Iară de-afară s-a auzit un muget şi-un sunet de talangă.

— Ce este?... Ce s-aude?... au sărit toţi nuntaşii de pe laviţe.

Şi mirele a tras, a tras. Şi, ce să credeţi, dragii mei? Pe uşă a intrat o vacă, cu o

talangă de gât şi cu marama miresei peste coarne, mugind către nuntaşi. Brâul era legat de gâtul vacii. Şi pe talangă atârna un răvaş:

„Asta-i mireasa care-ţi trebuie ţie. Nu o copilă ca un trandafir. Dragostea nu este de vânzare ca o vacă, buhos afurisit. Află de la mine, feciorul ce mă chem Păcală”. Nu vă mai spun ce râs a fost pe urmă. Nuntaşii, de ca rude şi ca oaspeţi, râdeau mai acru. Da’ se-adunase satul pe la ferestre.

Şi toţi râdeau atât de tare, că s-auzea la şapte postii.

— Bună mireasă i-a găsit Păcală bogatului, râdeau sătenii. E cumpărată, cum îi place lui.

Şi şapte zile, şapte nopţi, ba poate şi mai bine, au tot râs de buhos, care se tăvălea pe jos de ciudă, jurându-se c-o să-l ucidă pe Păcală. Atât au râs, că satul s-a cutremurat şi s-a lăsat în jos, pe-o rână. De-atunci îi zice Satul aplecat.

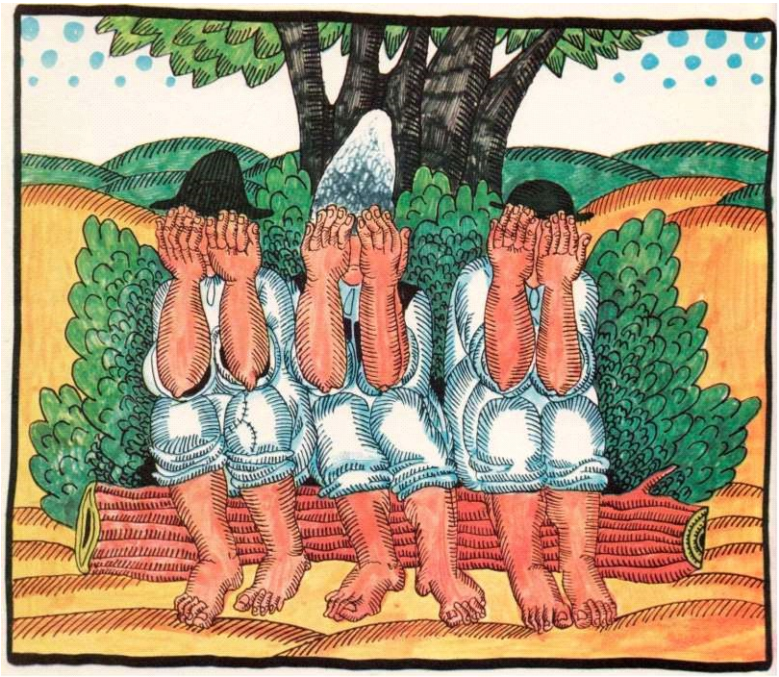

LACUL POPII

Nu e om cine-şi spune, ci e om cine se poartă. Şi cine sapă groapa altuia cade el întâi în ea.

¿uuil

Trecea cândva Păcală, voios, pe-o cale, nu se mai ţine minte pe unde, privind cerul senin şi zborul păsărelelor. „Şi totuşi viaţa e frumoasă! îşi spunea el, şi fluiera mai vesel decât oricând, luându-se la întrecere cu cintezoii şi rândunelele ce săgetau văzduhul deasupra lui. De ce n-or fi toţi oamenii de treabă? De ce sunt unii hrăpăreţi şi lacomi? Pământul ne-ndestulează şi loc pe lumea asta este destul. Dar hai să nu mă mai gândesc astăzi la rău şi la necazuri! … Să-mi satur mai bine ochii de lumină, pieptul de aerul acesta proaspăt şi sufletul de linişte!”

Aşa gândea flăcăul, când, dintr-o latură, s-au auzit nişte blesteme, şi vaiete, şi ţipete.

Flăcăul, săritor, s-a şi grăbit spre locul unde se

auzeau acele ţipete. Şi, lângă un copac, şedeau trei oameni mai mult goi decât îmbrăcaţi. Pentru că nu s-ar fi putut numi veşminte ţoalele flenduroase ce spânzurau pe trupurile lor.

Oamenii erau slabi, hămesiţi de foame, bătuţi şi aveau nasurile tăiate chiar de la rădăcină. Erau, precum se spune în popor, cârni.

— Ce e cu voi, în starea asta? i-a întrebat flăcăul. Cine v-a oropsit atât de tare?

— Popa! s-au văitat ei tustrei. E peste deal, aici în sat, un popă. îl cheamă State. Om rău cum nu se mai găseşte.

— Ei, ei, şi ce s-a întâmplat?

— Păi, i-am slujit trei ani, a rostit unul dintre cârni.

— Ne-am înţeles să ne plătească aşa cum o vrea el, a grăit celălalt.

— De ce-aţi primit o astfel de-nvoială?

— Era o foamete şi-o lipsă, aşa că n-am avut încotro! a spus şi cel de-al treilea.

— Însă, au luat iarăşi cuvânt tustrei, State ne-a pus să-i iscălim un zapis precum că, de ne-am supăra pe el vreodată, să aibă drept să ne reteze nasurile.

— Ei, şi de ce v-aţi supărat?

— Da’ cum, păcatele, să nu ne supărăm, a luat cuvânt din nou întâiul cârn, când i-am muncit trei ani fără hodină, fără destulă mâncare sau vreo haină mai călduroasă-n timpul iernii? Iar când s-a împlinit sorocul, n-a vrut să ne dea niciun ban.

— Nicio trăistuţă de mălai, s-a plâns şi cel de-al doilea.

— Voi nu ştiţi, măi, a glăsuit feciorul, că mâna stângă a popii (aia cu care ia) e verde, şi-n schimb, cea dreaptă (aia cu care ar trebui să dea) este uscată?

— Acuma am văzut, a rostit cel de-al treilea. Ba încă, fiindcă stăruiam, ne-a şi bătut cu reteveiul. Atunci ne-am

cam ieşit din fire… Ne-am supărat…

— Şi popa v-a scurtat de nasuri?

— Întocmai, flăcăule, cum spui. Ne-a rete

zat de nasuri, blestematul. Şi nu ştim cine l-o pedepsi, că nimeni nu se mai tocmeşte, în veci, la un asemenea stăpân. Ba încă am mai aflat că la nu se ştie câţi alţii le-a retezat şi mai-nainte nasurile. Nici dracul nu-i hain ca el! O, doamne, doamne, măiculiţă, ce ne-a fost dat să pătimim!… Şi se jeleau sărmanii oameni, ridicându-şi pumnii spre cer.

— Cine l-o pedepsi pe popa? Cine? Flăcăul îi privea cum se zbăteau, îndureraţi. Strigau, se zbuciumau, dar nu aveau nicio putere.

— Lăsaţi, măi oameni buni, mă tocmesc eu. Şi om vedea care pe care…

— Te tocmeşti tu? Flăcăule, să nu faci una ca asta. Păcat de tinereţea ta, ziceau tustrei. Cu popa nu e de glumit. Rămâi ca noi, fără nas.

Atât că flăcăul, până să se dezmeticească bieţii cârni, o şi pornise spre deal. Mergea întins. Urcă pe culme. Şi-apoi se coborî în sat.

— Unde e casa popii State? întrebă el pe o femeie, care mâna nişte boboci galbeni de raţă către baltă.

— State? Valeu, făcu femeia, punându-şi palma la gură, înfricoşată. Că n-oi vrea să te tocmeşti la el?

— Ba, cum de nu! Asta gândesc.

— Uite, unde se vede casa aia arătoasă, cu coperiş de ţiglă. Da’ nu te duce, măiculiţă. Stăi, stăi, n-auzi?

Flăcăul însă şi plecase. Bătu în poartă şi strigă:

— Părinte State! Ieşi afară!

Ieşi popa, înalt, voinic, cu mânecile suflecate la anteriu, bărbos şi cu privirea-ntunecată.

— Ce baţi la poartă, măi drumeţ?

— Bat, pentru că gândeam, părinte, n-ăi fi având cumva nevoie de-un argat?

— Argat la mine? Intră iute. Cât ceri simbrie?

— Cât mi-oi da.

— Tain?

— La fel.

— Veşminte?

— Am.

— De e aşa, află, băiete, că te tocmesc. Te-adăpostesc în şură. Îmi împlineşti poruncile fără crâcnire. Şi una trebuie să ştii. Eu sunt omul lui Dumnezeu. Mie nu-mi place supărarea. Cine se supără îşi pierde nasul.

— Bine, părinte, eu la fel. Sunt vesel. Nu vreau supărare. Care din noi s-o supăra pe celălalt să-şi piardă nasul.

— Dar trecem asta în zapis.

— Trecem, părinte, cum de nu! Şi până când avem tocmeala?

— Pân-o cânta cucu-n ogradă. Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles.

— Fugi, deci, la treabă. Mulge vaca, retează lemne, fă şi focul, taie-un pogon de varză din grădină, scoate şi apă din fântână… Şi, cât oi sta să te-odihneşti, oi vedea eu ce să-ţi mai dau, să nu pierzi timpul de pomană.

— Mă duc, părinte, pe poruncă. Socot că pentru

aceea ţi se şi zice sfinţiei tale State, că în ograda dumitale sluga nu are timp de stat nici să răsufle!

— Te-ai supărat?

— Ba, nicidecum.

— Ai isprăvit?

— Pe dată-ncep!

Şi a plecat flăcăul la pădure. A tăiat lemne, a făcut focul. A cules un pogon de varză. S-a dus la staul şi a muls vaca. A scos şi apă din fântână. A mai făcut şi alte treburi. Seara, State i-a înfăţişat zapisul, unde se arăta că acela dintre ei care s-o supăra pe celălalt, din orice pricină, îşi pierde nasul.

— Pecetluit de staroste?

— De el.

— Atunci e bine.

Şi-a început să fluiere băiatul de răsuna toată ograda, ba s-auzea şi-n sat, de ai fi zis că nu făcuse alta nimic decât şezuse întreaga ziuă.

Oamenii clătinau din cap. Femeia cu bobocii le spusese că are State argat nou.

— Un băieţel, un chipeşei, să nu-i faci rău nici cu o floare. Şi ce-o să-l mai sluţească State!

— Bietul băiat, suspinau oamenii. Cum de s-a prins să intre argat?

— Şi, auzi-l cum fluieră, sărmanul. Habar nu are ce-l aşteaptă.

A doua zi de dimineaţă popa îl chemă pe flăcău.

— Te duci la arie. Sunt douăzeci de clăi cu grâne. Le treieri. Şi nu te-ntorci acasă până nu termini. Mâncare o să-ţi trimită preoteasa.

— Bine, părinte, s-a făcut.

Se duce feciorul la arie. Acolo, se-nălţau, nu clăi, ci munţi de grâne. Avea bucate State, nu glumă. Şi se apucă băiatul să treiere. Munceşte şi munceşte, şi munceşte. S-apropie prânzişorul. Vine amiaza. Trece şi ea. Şi

demâncare nicidecum. „Apăi, este întocmai cum mi-am închipuit”, îşi spune-n sine băiatul. Şi ia doi saci cu grâne, merge în capul satului, îi dă unei femei şi-o roagă să-i gătească. Iar ea îi pregăteşte, cât ai clipi, nişte merinde să se ducă vestea.

Seara face la fel. Mai treieră puţin şi pe la miezul nopţii se-ntoarce acasă cu lucrul gata isprăvit. Mergea şi fluiera, cum i-era obiceiul. Intră-n ogradă. Şi popa State, cum îl simte, apare la fereastră.

— Ai făcut lucrul, măi?

— L-am făcut, părinţele.

— Da’ mi se pare că a uitat cucoana să-ţi trimită demâncare, la prânz. Te-ai supărat? Că uite, am în mână o custură, să-ţi retez nasul.

— Nicidecum, părinţele.

— Parcă nici pentru cină nu ţi-a trimis bucate.

— Nu-i nimic, părinţele.

— Te-ai supărat?

— Deloc.

— Dacă-i cu supărare, uite cuţitul…

— Pentru ce să mă supăr? Nu sunt bucate, nu-s. Am luat şi eu, părinte, patru-cinci saci cu grâne şi i-am dat pe merinde unei femei sărmane. Am făcut şi-o pomană. Popa holbase ochii. îi venea să urle, să bată din picioare, să dea-n argat cu pumnii.

— Ai făcut şi-o pomană?

— fără femeia de care-ţi spun mi-a gătit o găină.

— Ţi-a gătit o găină?

— Friptură de găină, părinte, rumenită-n cuptor, unsă cu untişor, cu coajă aurie. Mi-a mers la inimă. Şi asta mai cu seamă că mi-a mai dat şi-o bărdăcuţă cu vin din ăla rubiniu.

State înghiţea în sec.

— Din ăla rubiniu?

— Eh! Nu e rău, părinte, dacă nu vine sau nu trimite

cucoana preotească demâncare. Mă descurc eu mai bine singur.

— Şi cât zici, măi, c-ai dat pentru găina aia, patru-cinci saci cu grâne? Văleu şi vai de mine! îşi bate State gura cu palma. Cum măi? Cât zici? Şi se înecă de necaz mai, mai să şi plesnească.

— Te-ai supărat, părinte?

— Eu?... Nu... Aoleo!

Şi închide fereastra, izbind-o cu putere.

— Ei, lasă, lasă, începe el să tune, când se vede înăuntru. Din ăştia mi-esti? O să te-nvăţ eu minte, cum să te porţi cu mine! Şi n-a dormit, aproape întreaga noapte, popa, de supărare.

În ziua următoare, State îl cheamă iară:

— Te duci azi la pădure! Tai trei sute de trunchi. Şi, ca să nu mai fie poveste cu coana preotească, iată, îţi dau un burduşel

cu brânză şi-o pâine. Să nu cumva să dai vreun trunchi pe demâncare. Ai înţeles?

— Am înţeles, cum nu!

— Tu mănânci pâinea, burduşelul; te saturi bine şi, când te-ntorci acasă, la noapte, mi le aduci întregi, înapoi, aşa precum se văd. Ţi-a intrat bine-n cap?

— Socot că da!

— Ori te-oi fi supărat? Că, de te-ai supărat, priveşte custura.

— Cum să mă supăr, părinte? Porunca e poruncă şi nu-i cu supărare.

Porneşte, din nou, flăcăul la muncă. Retează trunchii. Şi, când termină, se hodineşte, câteva clipe, pe iarbă. Face

un dop la burduşel şi scoate dinăuntru brânza. Altul la pâine şi-i scoate miezul. Le umple pe unul şi pe cealaltă cu pământ. Le potriveşte la loc dopurile şi se întoarce acasă. State, nerăbdător, îi ieşise, la portiţă, înainte.

— Ai mâncat, măi?

— Mâncat, părinte.

— Şi le-ai adus toate-napoi?

— Adus, părinte.

Şi-i dă în mână burduşelul şi pâinea.

State le ia în mână. Erau grele.

— Ce-ai mâncat, mai? rânjeşte el.

— Am mâncat miezul, părinţele, şi-ncolo le-am lăsat întregi, după porunca dumitale. Ba încă le-am umplut la loc cu ce mi-a fost la îndemână. Te-ai supărat, cumva, părinte?

— Eu? O! Bătute-ar cerul! Şi începe să izbească de pământ cu ce-i ieşea în cale. M-ai păcălit, a doua oară, vicleanule! Mâine, te-nhami singur la car şi te duci în „pădurea fiarelor”. Păstrez acolo-n munte o cireadă de boi juncani. Prinzi doi mai buni, îi pui la jug şi mi-i aduci.

— Bine, părinte. Cum ţi-i voia. Da’ nu eşti supărat?

— Eu să fiu supărat? Cum? Vai de mine! îşi muşcă State limba să nu răcnească şi se întoarce, repede, în cerdac, să nu apuce să-l lovească pe cel care-l scosese din sărite şi să-şi arate astfel supărarea, să-şi piardă nasul. Intră în casă şi-i povesteşte preotesei ce se întâmplase:

— De astă dată, încheie el, s-a terminat. L-am trimis în pădurea fiarelor. Acolo mişună lupii şi urşii. Cât o fi de voinic, tot îl răpun.

— Dă acatist să nu se-ntoarcă, se saltă preoteasa din aşternut.

— Mă şi duc la biserică să dau!

A doua zi, de dimineaţă, popa şi preoteasa se-ascund după perdele şi privesc cum trage Păcală carul spre munte.

— S-a dus şi nu se mai întoarce, se bucură amândoi şi încep să salte prin încăperi şi prin ogradă. Au să-l sfâşie fiarele.

Şi trece ziua, trece seara. State mănâncă, bea, se veseleşte. Apoi se culcă liniştit. Îşi face cruce şi-i spune preotesei:

— S-a zis cu fosta noastră slugă, Păcală. L-au mâncat fiarele. Bine-au făcut. De mâine, vezi tu, preoteasă, să aflăm alt slujitor.

— Bine, părinte, am să văd.

Dar nu-şi sfârşeşte preoteasa vorba şi ce să credeţi, dragii mei? începe parcă să ardă satul. S-aude, dinspre munte, o hărmălaie nemaipomenită. Câinii lătrau, oamenii strigau, copiii chiţcăiau, însă, mai tare decât orice, s-auzeau nişte răgete, nişte mormăituri de fiare, şi un glas de flăcău care îndemna:

— Haideţi, juncanilor, la popa State, să vă dea demâncare. Ori sămâncaţi în astă-noapte. Haideţi, juncanilor! State aprinde o făclie şi-aleargă lângă gard.

Şi ce să vadă? Să-i vină rău, să cadă, să nu se mai ridice. Flăcăul nostru sta în faţa porţii, bătea cu codirişca să-i deschidă. Iară la car îşi înhămase doi urşi cât nişte case şi doi lupi fioroşi, cu ochii arzători, flămânzi şi răi.

Cum îi prinsese, cine poate şti? Poate cunoştea el vreun meşteşug de la tătâne-său, poate-i prinsese în groapă de pământ, sau, poate îi biruise singur în luptă. Era voinic. Şi-asta se poate. Dar cum anume, eu nu ştiu. Şi nu cred nici să ştie altul. Destul că îi prinsese, îi înjugase. Şi-atât.

— M-am gândit – spune el stăpânului – ce s-aduc doi

juncani? Să-ţi aduc patru. Să nu mă mai trimiţi şi mâine după alţii. Ori nu cumva te-ai supărat?

Iar oamenii care erau de faţă râdeau. Râdeau, fiindcă-l vedeau pe State, omul cel rău şi nemilos, galben la faţă cum e ceara, strigând cât îl ţineau băierile:

— Nu. Nu m-am supărat. Cum să mă supăr? Ce tot spui? Dar ia-ţi de-aicea fiarele şi du-te. Că nu-mi mai trebuie nimic. Îţi dau simbrie câtă vrei, numai şi numai să te duci unde-oi pofti, unde-oi vedea cu ochii.

— Nu pot, părinte, îi răspundea băiatul. Mi-ai poruncit s-aduc juncanii, din pădu

Prinde în mînă o scurtătură și o aruncă-n dud

rea fiarelor, şi să-i închid în staul. Ţi i-am adus după poruncă şi-n staul rămân cât ţi-oi sluji. Pe urmă le dau drumul, iar de plecat nu plec decât când o cânta cucu-n ogradă, aşa cum ne-am tocmit când am sosit. Stai, de nu vrei, desfac eu poarta. Şi s-apucă băiatul de desfăcu poarta. Bagă caru-n ogradă. Dejugă fiarele şi le închise în staul, legate bine în ştreanguri. Şi ele mormăiau, urlau şi se zbăteau, însă se vedea bine că ştiau de frica flăcăiaşului. Iar popa se urcase, tremurând, într-un dud, ce era chiar în mijlocul ogrăzii, în timp ce preoteasa fugise în cămări şi s-ascunsese într-o ladă.

Au stat în dud şi în ladă toată noaptea. De dimineaţă, ce se socoteşte State? Să cânte ca un cuc. Sluga va crede c-a venit sorocul. Şi o putea scăpa de el. Văzuse State cel hain că îşi aflase nasul. Şi începu să-şi prefacă glasul:

— Cu-cu!... Cu-cu!...

Flăcăul iese afară şi înţelege şiretlicul. Prinde în mână o scurtătură şi o aruncă-n dud:

— Hâş!... Hâş!... Că îmi trezeşti stăpânul prea devreme!

Izbit de scurtătură, popa se clatină, şi zdup! prin crengi, cade la poalele copacului.

— Ucigaşule! îi strigă. Mi-am zdrobit oasele.

— Te-ai supărat? râde Păcală. Că am şi eu custură, ca şi sfinţia ta.

— Nu. Nu m-am supărat, icneşte popa, luându-şi îndată seama, deşi fierbea ca într-un cazan. L-ar fi făcut fărâme pe flăcău, de nu l-ar fi ştiut voinic, de n-ar fi fost şi fiarele în şură.

Şi-o ia la fugă către casă.

— Nu mai e chip, se plânge preotesei, trăgând-o afar' din lada unde se-ascunsese. Râd oamenii pe uliţe de noi. Nu îmi mai ştie nimeni de frică. Mie, care-am tăiat atâtea nasuri. Strânge toate odoarele, comorile, aurăria, gălbenaşii şi scumpătăţile, în doi saci mari! Noaptea asta

ne mutăm la oraş. Aşa scăpăm de slugă. Pe urmă, ne-om întoarce, când ne-o fi la-ndemână.

Şi scoate doi saci largi. Iar preoteasa îngrămădeşte-n ei pungi mari cu galbeni, scumpătăţuri, podoabe şi aurării. Numai la gura sacilor pune vreo două evanghelii, să nu se vadă că-s averi.

Nu terminaseră ei cu făcutul sacilor şi iacătă Păcală la fereastră:

— Ce? Pleci, părinte, şi mă laşi?

— Mă duc până prin apropiere, fiule, doar peste deal, rosteşte popa, înmuindu-şi glasul, făcându-şi-l dulce ca mierea. Am de slujit, degrabă, o molitfă.

— Şi ce-s cu sacii aceia, părinţele?

— Ei, evanghelii, fiule, psaltiri şi alte cărţi bisericeşti. Nu ştii cum e la noi cu slujba?

— Atât de multe, părintele?

— Păi am o slujbă lungă, taică, slujbă lungă…

Şi îi închide în nas fereastra lui Păcală, să nu mai vadă şi să nu mai audă. Termină preoteasa de umplut sacii şi State îi porunceşte argatului să-i pregătească doi cai buni, să-i lege cu căpăstrul de-un stâlp. Leagă Păcală caii şi, furişându-se, tiptil, pătrunde în odaie. Scoate dintr-un sac aurul. Aşază aurul într-un dulap. Se vârâ el în sac.

Îşi pune pe căciulă o evanghelie şi stă aşa. State vine-n odaie, leagă sacii la gură şi-i aburca pe-un cal, lăsându-i să atârne de-o parte şi de alta. Încalecă şi el pe cal. Pe calul celălalt se urcă preoteasa. Şi, repede, pe-aici ţi-e drumul.

— Hă, hă, râde popa pe cale. L-am păcălit până la urmă. Rămâne prostul cu fiarele. Şi-o să trimit eu, din târg,

ispravnicul să-i ceară socoteală şi să-l învinuiască. Să spună că m-a omorât. Să-l dea pe mâna judecăţii.

Să-l trimită la ocnă. S-a isprăvit cu el. S-a isprăvit…

Râde şi preoteasa. Râd cu poftă. Şi, tot râzând, ajung, pe înserate, la ţărmul unui râu.

— Nu ocolim, trecem prin vad, grăieşte popa, nu-i apa prea adâncă. Mai mergem apoi până dăm de-un lac. Acolo înnoptăm. Cum trec cu caii prin vad, sacii, cam lungi, cam grei, ajungeau până-n apă. Şi ce-i vine în cap flăcăului? Şopteşte-n sus, spre popa, punând gura în dreptul unei găurici, ce şi-o făcuse anume în pânza sacului, să aibă pe unde răsufla:

— Saltă, părinte State, sacii, că se cam udă cărticelele!

Popii i-a îngheţat în piept sufletul.

— Care eşti, măi? răcneşte.

— Saltă, părinte, în sus, sacii, că se cam udă cărticelele! mai spune o dată Păcală, de rândul acesta cu glas tare.

Cum au ajuns pe malul lacului, State şi-a desfăcut sacii. Şi-ntr-unul dintre ei, în loc de aur, l-a găsit, cum ştiţi prea bine, pe Păcală. Să cadă popa jos, nu alta.

— Puteam eu să te las, părinte, să fugi numai cu coana preoteasa, ca slugă credincioasă ce-ţi sunt? Te-am însoţit. Ori, poate că te-ai supărat? îl întreabă Păcală pe popa.

— Deloc, deloc, îngaimă State, însă e vânăt la obraz. O ia apoi pe preotească deoparte şi-i şopteşte: Vrusesem la început numai să-i tai nasul şi ăstuia, pe urma să-l bag la ocnă. Acuma îl omor. Măi, strigă tare spre flăcău. Mâncare n-am să-ţi dau. Da’ hai să ne culcăm, că s-a nnoptat. Tu culcă-te pe ţărm, unde se vede apa mai adâncă. Pui sacul ăsta lângă tine, eu mă culc lângă sac şi preoteasa lângă mine. În taină, îi mai şopteşte preotesei: Cam pe la miezul nopţii îţi fac semn. Tu te-mpingi în mine, eu în sac şi sacu-

n argat. Aşa o să se prăvălească Păcală-n lac şi-o să piară.

— Bine, încuviinţează preoteasa.

Şi-aşa se culcară tustrei pe ţărmul lacului. La miezul nopţii, tocmai când luna s-ascunsese într-un desis de nori, State îi face

nevestei semn. Se scoală preoteasa şi-l împinge. State împinge-n sac. (Aşa crezuse el că-i sacul!… Deoarece nu simţise când Păcală se strecurase binişor în locul sacului, împingând sacu-n locul lui.) Aşa că State îl împinge prin întuneric pe Păcală. Iară Păcală împingea în sacul plin cu aurării şi scumpătăţi. Şi buf, se prăvăleşte sacul în lac.

— S-a dus! sare în sus popa, l-am înecat…

— S-a dus! ţipă şi preoteasa.

— Păcat, părinte, se ridică şi Păcală de la locul lui. Păcat de-atâta aur să-l prăpădeşti. Câţi slujitori i-ai chinuit sfinţia ta, ca să aduni aurul ăsta? Şi să-l azvârli, aşa, în apă…

— Cum? strigă State, zărindu-l, în lumina lunii, pe Păcală. N-ai fost tu? N-ai murit? O, doamne sfinte, mi-a scăpat ticălosul de argat!

— Nu cumva te-oi fi supărat, părinte?

— M-am supărat, m-am supărat… Aurul meu… Aurul meu…

— Dacă-i pe-aşa, spune Păcală, avem un zapis şi-o vorbă. Cine se supără îşi pierde nasul. Ia vino-ncoa’, să ţi-l crestez, să simţi şi tu gustul cu care-ai încercat pe alţii.

— Nu-mi pasă nici de nas, nici de crestat, ţipă iar State. Aurul meu… aurul meu… S-a dus… s-a dus aurul meu…

Şi, ca nebunul, State se-azvârle-n lac să-şi caute sacul. L-a tot căutat. L-a tot căutat. Nu ştim ce-o fi găsit pe-acolo, prin fundul lacului, că nu s-a mai întors. Singur şi-a căutat sfârşitul. Lacomul după bani moare mai bine decât să piardă un gălbenaş. Lacul, de-atunci, se cheamă Lacul popii.

TÂLHARUL BOIERIT

53 âP

Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba… Că năravul din fire n-are lecuire!

wm

Un tâlhar mare făcuse ce făcuse, nu ştim unde, dar ajunsese mai mare într-un sat, staroste sau, cum s-ar spune astăzi, primar. Putea astfel să fure mai în voie. Şi gândul lui, întreaga zi, doar la furat, ca al beţivului la crâşmă.

Ba, ca să-i meargă mai din plin, tocmeşte şi o slugă.

Pe cine să-l tocmească? Pe Tândală, care plecase şi el

prin lume să-l caute pe Păcală, încheie cu el zapis, cum se obişnuia pe vremurile acelea. Zapis pe-un an, să-i împlinească orice poruncă fără cârteală. Cheamă apoi stăpânul sluga şi-i spune cu glas aspru:

— Mergem deseară să căutăm o vacă, pe care am pierdut-o mai de mult. Mi-a găsit-o cutare, dar nu mi-a mai dat-o-napoi.

— Mergem, stăpâne.

Ce putea să spună sluga? Că zapisul e zapis. Pricepe însă Tândală la ce stăpân e slugă. Şi hoţ şi mincinos.

— Eu am s-o iau, hotărăşte stăpânul; dar tu să stai şi să pândeşti, să nu-mi vie vreo primejdie de cine ştie unde.

Spre seară – seară înnourată de toamnă, cu burniţă – pornesc amândoi, cu fereală, prin sat.

Intră tâlharul în staulul unui om. îi fură vaca. Vine cu ea afară şi o ascunde într-un aluniş, dintr-o pădure, ce-o avea nu prea departe de satul unde se găseau. O leagă de-un copac şi o lasă-acolo, cu gândul că-n ziua următoare s-o taie şi s-o vândă cu preţ bun, la târg. A doua zi, ţăranul păgubaş umbla prin sat. Avea nouă copii, sărmanul. Cu laptele de la vacă îi ţinea. Se căina. Îşi smulgea părul de amar:

— Vai mie şi vai mie!

Tândală, ce să facă? Auzea omul cum se jeluia. Iese afară din ograda unde trebăluia. Iese afară şi face pe prostul:

— Dec, măi ţărane, că n-oi vrea să spui că ţi-a furat stăpânul nostru vaca, şi c-a ascuns-o în alunişul din pădure! Dec, măi ţărane!

Şi-i face omului un semn cu ochiul. Pricepe omul vorba lui Tândală, fuge-n pădure, găseşte vaca-n aluniş şi şi-o aduce acasă.

Se-ncruntă hoţul la Tândală:

— Netot ce eşti! Bătut în cap… M-ai dat de gol cu neghiobia ta.

— Dec, măi stăpâne! îi răspunde Tândală, cum avea obiceiul. De ce nu mă înveţi când să grăiesc şi când să tac? Vorbesc şi eu precum mă taie capul. Da’ m-oi sili să mă deştept pe lângă dumneatale.

— Să ştii, mai glăsuieşte încruntat stăpânul că, de se întâmplă încă o dată, eu te omor. Şi te-arunc în fântână.

— Să nu faci una ca asta, bre stăpâne! se roagă umilit Tândală. Că te-oi sluji după poruncă!

— Am să te văd. Şi să te pregăteşti. La noapte ne ducem la târlă, unde îşi ţin sătenii oile. Cerul e tot înnourat. Înseamnă că ne merge bine.

— Stăpâne, da’ la târlă-i un câine rău! încearcă sluga să-l sperie pe hoţul de stăpân.

— Nu-ţi fie teamă! îi răspunde acesta. L-am omorât eu azi de-amiază. I-am dat drăcărie în pâine.

Vine şi noaptea. Noapte-ntunecată şi fără lună, fără de nicio stea.

Iată-i pe amândoi în drum spre târlă.

Ajung acolo.

Târla fără câine.

Şi că era fără de câine târla o simţise şi-un lup.

Intrase lupul în mijlocul târlei. Rupsese nişte miei. Se pregătea să-i sfâşie pe alţii. Era întuneric beznă.

Tândală are însă nişte ochi ca de pisică. Şi vede lupul. Cum îl vede, îi şopteşte stăpânului:

— Asculţi?

— Ce s-ascult, măi?

Tândală, în gândul lui, îşi spune:

„A venit vremea să-i fac de petrecanie tâlharului!”

Da’ cu glas tare îi rosteşte:

— Stăpâne, lasă-le, zău, păcatului de oi. Văz un mânz colo-n fundul târlei. Să-l prindem. Are preţ bun.

— Să-l prindem! se bucură tâlharul.

— Eu mă duc mai la deal – vorbeşte încetişor Tândală – şi gonesc mânzul. Iar dumneata să-i ieşi în cale, gata să-l prinzi în braţe. Şi să-l luăm.

— Aşa fac, măi! Zis şi făcut.

Se suie grabnic sluga pe-un deal. Şi începe să dea cu bota în trunchiuri de copaci, să ţipe:

— Huo!... Huo!... Huo!... Huo!... Lupul se sperie şi-o ia la goană. Stăpânul îl aşteaptă.

Când se repede lupul, acesta: ţuşt, în faţă. îl prinde drept în braţe. Pe urmă... Cred că nu mai e nevoie să povestesc ce s-a întâmplat cu primarul şi lupul...

Care pe care s-a mâncat. Vă daţi şi voi cu socoteala! Atâta vă pot încredinţa că: din noaptea aceea, satul a scăpat de tâlhar...

PUPĂZA ŞI CIOCÂRLANUL

5

Videnii şi-ntre ei se viclenesc, hoţii şi-ntre ei se fură. Iară vicleanulca şi hoţul, când este prins, zice c-a glumit. Cum o fi gluma asta?

Avea odată un neguţător o fată. Fată de măritat. Da’ n-o lua nimeni de nevastă, pentru că era rea, bătăuşă şi lacomă, întocmai ca şi tată-său. Şi, pe deasupra, după ce că era împodobită cu atâtea cusururi, mai avea şi vederea scurtă. Nu vedea fata ca lumea nici la un lat de palmă. Şedea neguţătorul şi se gândea: pe cine să-l înşele şi să i-o dea de nevastă?! Care fiu de neguţător mai prostănac o vrea s-o ia? (Numai că orice sac, se ştie, îşi află, până la urmă, petecul.)

Mai era şi-alt neguţător, tot pe măsura celui dintâi. Acesta avea, la rându-i, un băiat. Băiatul purta alte metehne. Întâi, o viclenie fără seamăn, apoi dorinţa aprigă de a-i înşela pe alţii (la fel ca şi tătâne-său) şi, ca să fie pe de-a-ntregul precum nu trebuie, un nas gros ca urciorul şi lung până-n bărbie.

Altminteri, bun de însurat băiatul. Căuta şi el mireasă. O tot căuta şi n-o găsea. Că toate fetele fugeau, cum îl vedeau, râdeau de el şi îi ziceau „Năsosul”. Şi se

întâlnesc neguţătorii, nu ştiu cum. Se bucură în sine fiecare. Tatăl băiatului e vesel că fata nu prea vede – şi n-o vedea nici nasul cel burduhos al lui fecioru-său. Iar tatăl fetei, fiindcă peţitorul este atât de pocit, încât n-o cere o zestre atât de mare, cum cereau alţii. S-o mulţumi cu o casă şi-un săculeţ cu galbeni. Şi pun la cale, laolaltă, o mare ospeţie. Să se cunoască tinerii mai bine. Să se-ndrăgească. În vreme ce bătrânii s-or tocmi despre zestre.

Ajuns cu povestirea aici, se cuvine să spun că la neguţătorul cu fata era argat Păcală. Şi, cum avea el jurământ să-i păcălească pe toţi cei care, în lume, sunt fără de obraz, de ruşine sau cinste, văzând ce se petrece, şi-a spus:

„Vreţi să vă trageţi pe sfoară unii pe ceilalţi? Ei, dacă e pe-aceea, hai să vă fac eu una, ca să vă meargă buhul”. Neguţătorul, tatăl fetei, nu voia totuşi ca peţitorul, măcar până la nuntă, să-şi dea seama prea bine că scumpa lui odraslă zărea doar ca prin sită. Şi-atunci, la ospeţie, pe când şedeau la masă, pune, într-un şervet, un ac – ca ea să se prefacă, deodată, că-l găseşte. Şi astfel să-l încredinţeze pe ginere că vede binişor.

Păcală însă, când aduce bucatele la masă, trage uşor şervetul în care era acul. Şi pune în loc altul, în care înfăşurase, cu grijă, un rac mare, cu cleştele tăioase. Pe când mănâncă, fata se face, dintr-odată, că şi-a pierdut un bumb de la rochia ei scumpă, pregătită anume, din stofă de mătase.

— Văleu! Unde-o fi acul? Că mi-am pierdut un bumb. Şi îşi întinde mâna către şervet. Aha! Uite-l! Ce acuşor drăguţ! Când colo, în loc de ac, găseşte în şervet racul.

Racul o strânge, fata ţipa, dă speriată din mână – şi racul cade drept pe nasul ginerelui. I-l prinde strâns în cleşte. Flăcăul dă să scape, suflă cumplit, făcând să-i izbucnească din nas un zgomot ca de tobe, de trâmbiţi şi tromboane. Fata se îngrozeşte de un asemenea zgomot. Şi,

cum nu vedea racul prins de nasul băiatului, nu ştie ce se întâmplă şi începe să răcnească:

— Mămucă şi tătucă! Săriţi că arde casa! Săriţi şi mă scăpaţi!

Cu mare, mare greutate, se potoleşte zarva. Ca să se dreagă treaba, părinţii fetei pun la-ndemână, pe fereastră, o pisică. Fata s-o zărească şi s-o gonească. Să creadă ginerică despre mireasa lui c-a fost numai o întâmplare „cu acul şi cu racul” şi că, în realitate, fata tot zăreşte ceva.

Păcală, care tocmai în acea zi fusese certat şi oropsit de fată şi de părinţii ei, îi dă un brânci pisicii. Şi pune în locul ei un caş mare de vacă, aşezat pe un taler.

Fata se duce de-a dreptul la fereastră, unde, după spusele tatii, ştia că e pisica. Şi zbiară măgăreşte:

— Huşşş, mâţă blestemată! Aici te priponişi?

Şi dă în caş cu pumnul. Caşul se prăvăleşte.

Flăcăul, ca s-arate că e frumos crescut, se-apleacă să-l ridice. Fata, zărindu-i nasul, crede că este mâţa care s-a întors în casă.

Şi, ca să-i dovedească peţitorului său cât e de văzătoare, îi trânteşte un pumn, mai să-l dea peste cap.

Flăcăul, când primeşte în faţă lovitura, îşi suflă iarăşi nasul.

Se iscă un alt zgomot şi mai cumplit ca-ntâiul.

Fata se îngrozeşte mai rău ca înainte. Crede că e cutremur şi se dărâmă casa. De frică, se-azvârle pe fereastră.

Flăcăul, mâniat, şi ca s-o pedepsească fiindcă i-a zdrobit nasul, s-aruncă după ea. Şi se iau la bătaie.

Păcală, în vremea asta, şedea în cerdăcel: – Se bate

pupăza cu ciocârlanul! Se bate ciocârlanul cu pupăza! zicea. Şi s-au bătut băiatul şi fata, mireasa şi ginerele, până n-au mai putut şi până i-au despărţit părinţii şi rudele. S-au împăcat însă, de bună seamă, până la urmă. Şi-au pornit degrabă, nunta, să nu apuce să se răzgândească vreunul. Că doară nu făceau ei nuntă. Se cununau cu pungile de galbeni. Nu în zadar spuneau cei vechi, că-n casele celor avuţi miile măritau momâile şi sutele cununau slutele. Iară Păcală a pornit, mai departe, pe drumuri, să afle şi alţi oameni fără obraz şi ruşine, să-i facă de ocara lumii, râzând în hohote de ei.

Rând-DE-PROSTI

5

Omul hapsân ştie numai să amărască, nu şi să-ndulcească, să ia şi niciodată să dea.

Şi se mai spune că, tot în acea vreme, ar fi trăit în ţară un ispravnic, pe nume Sufletacru. Şi trecea Sufletacru pe drumuri. Se oprea ici, se oprea colo, se oţăra la

oameni ori îi bătea, sau le cerea câte se află-n lună şi-n stele, şi-n văzduhuri. Şi tare îi mai plăcea să facă pe deşteptul. Aşa soseşte odată şi-n satul Oropsiţi. Face conac în sat. Ţăranii, cum află de venirea lui, încep să fugă, care încotro, unii către pădure şi alţii către bălţi, să-şi ducă pruncii, femeile şi bruma de avut prin locurile cele mai ferite.

La toţi le era drag ispravnicul, ca sarea-n ochi.

Numai că Suflet-acru le dă poruncă slujitorilor să facă tot ce-or face şi să pună mâna cel puţin pe-un ţăran. Şi, de n-or izbuti, să dea foc satului, şi-astfel să-i pedepsească pe toţi că n-au vrut să dea faţă cu omul stăpânirii.

Acu, nu ştiu dacă l-au prins sau a venit el singur, Păcală – care era în trecere pe-acolo

— Să dea ochii cu Suflet-acru, să scape satul de năpastă.

Se uită chiorâş ispravnicul şi întreabă:

— Măi, cum te cheamă?

— Rând-de-proşti!

— Aşa te cheamă?

— Aşa, mărite.

— Măi, Rând-de-proşti, să-mi spui tu, mie: câţi stropi de apă se găsesc în râul care curge pe lângă sat? De nu ştii să-mi faci însă aşa cum se cuvine socoteala, află că slujitorii mei au să te spânzure de ramura aceea groasă, a fagului de colo. O vezi?

— Cum să n-o văd? Că bucuria trece pe lângă omul sărman ca apa peste piatră. Numai necazul îi sare-n ochi, ca lupul flămând, noaptea.

— Hai, încetează cu vorba goală şi-ncepe socotitul!

— Încep, boierule!

Slugile pregătesc frânghia şi-o azvârl peste ramură, fiind siguri c-o să-l spânzure. îi înnoadă şi-un laţ.

Păcală se aşază pe-o piatră. Îşi pune deoparte

căciula, sumanul şi toiagul. Şi-ncepe să socotească, în linişte, pe degete. Numără degetele de la o mână. Pe urmă, de la cealaltă. Le adună pe toate. Şi-o ia de la-nceput. Şi tot aşa mereu… Aşteaptă ispravnicul. Aşteaptă. Până la sfârşit se înfurie.

— Hai, măi, mai repede, că am şi alte treburi, răcneşte. Vreau să plec şi-n alt sat. Ca să aduc şi-acolo cuvântul stăpânirii.

— Stai binişor, boierule ispravnic, îi răspunde Păcală. Ce te zoreşti? Ca s-adun stropii laolaltă, precum ai poruncit, îmi trebuie şi mie o lecuţă de timp. Nu vezi că râul aduce întruna alţi şi alţi stropi?

Vrei să nu-i pun la socoteală? Pot eu să nu-i adaug? Mai am însă cel mult câteva zile, câteva luni sau, poate, câţiva ani şi sunt, îndată, gata. Să-ţi dau o socoteală cumsecade. Nu vreau să-ţi fac greşeală nici atâtica…

— Ce? Ai înnebunit? răcneşte ispravnicul, care se plictisise de-atâta aşteptare. S-o lăsăm dar pe asta! Să te-ntreb altceva!

— Întreabă-mă, boierule, se saltă Păcală de pe piatră, întreabă-mă orice.

— Să-mi spui – dar asta fără alte socoteli – să-mi spui câte fire de prai se află pe drumul ce vă străbate satul? Că, după câte fire de prai se află-aici, vreau să vă statornicesc birul, câţi galbeni să plătiţi. Să văd, ştii ori nu ştii?

— Ştiu, cum să nu ştiu, boierule. Da’ ca să-mi pot face mai iute socoteala, să nu te ţin ca adineauri, spune-mi, întâi, domnia ta, câte fire de prai se află numai acolea, sub piciorul domniei tale. Domnia ta eşti înţelept şi trebuie că le ştii pe toate, devreme ce mă întrebi pe mine, biet

flăcău neajuns. Şi cum mi-oi da răspunsul domnia ta, gata oi fi şi eu, după câteva clipe. Rosteşte, luminăţia ta, te-ascult.

Grăieşte şi râde păcăliciul, râde de Sufletacru, care se-ncurcă, se învineţeşte, tuşeşte din băieri, holbează ochii şi-i strigă lui Păcală:

— Uite ce, Rând-de-proşti, să lăsăm gluma. Voi, satul ăsta, va trebui să-mi daţi până la toamnă zece juncani. Însă, ascultă, măi, să fie mari şi grei cât dealurile ce se văd în zare. Ai auzit, ori pun să te lovească la spate cu gârbaciul, ca să-nţelegi mai bine ce spun?

— Am înţeles, boierule, se pleacă Păcală, cu căciula-n mână. Numai că noi am vrea să nu-ţi dăm lipsă la greutate, cu nicio picătură. Du-te dară domnia ta şi cântăreşte, mai înainte, dealurile. Spune-mi, fără greş, câtă greutate au. Să-ţi dăm şi noi juncanii pe măsură.

S-a încurcat în propria lui urzeală ispravnicul:

— Ce zice? Ce zice ăsta… cum îl cheamă? a ţipat ascuţit.

— Râd… Rând-de-proşti, măria ta, s-a aplecat mai adânc Păcală, tot umilit şi cu căciula-n mână. Aşa mă cheamă: Rând-deproşti.

— Cine mi-a sos nebunul ăsta-n cale? Eh, Rând-de-proşti, lasă că am să-ţi dau răspunsul altă dată. Acuma mi-i degrabă.

— Păi, dacă ţi-i degrabă, boierule, se schimbă socoteala.

Nu-i meşter acela ce găteşte, ci acel ce pune sarea. Iar cine seamănă scaieţi n-aştepte să mănânce mere.

SOCOTEALA PE RĂBOJ

Cine sapă groapa altuia se prăbuşeşte el întâi în ea!

Se spune că-ntr-o vreme Tândală ar fi ajuns şi el argat la un ştiu care mănăstire. Stareţul l-a poftit la sine pe noul său argat şi i-a cerut să are c-un plug de lemn toată moşia mănăstirii.

— Noi nu plătim cu bani slugile, i-a grăit stareţul, trecându-şi printre degetele groase şiragul de mătănii. Suntem săraci, săraci lipiţi. Abia avem ce să mâncăm. În schimb, îţi dăm în fiecare zi un pumn de mălăieş. De la noi mai puţin şi de la Dumnezeu mai mult. Cine munceşte pentru mănăstire ajunge-n rai. Tu te gospodăreşti, precum ţi-o place, din mălăieşul tău: mănânci, te-mbraci, te speli, iar restul poţi să ţi-l pui deoparte. Eu nu îţi pun nicio oprelişte.

— Şi cât e de muncit pentru pumnul de mălăieş pe zi?

— Din răsărit, în asfinţit. Atâta tot. Şi iei pumnul de mălăieş. Noi îţi plătim cinstit.

— Dar de dormit unde-am să dorm? Stareţul a zâmbit către Tândală, cu nişte ochi subţiri, subţiri de tot:

— De dormit, taică, e mai greu. Că sunt o mulţime de treburi. Nu prea avem timp de dormit. Noi ne rugăm şi tu munceşti. Dar, în sfârşit, o să vedem ce vom mai face. Du-te şi ară-ntâi ogorul. Pe urmă om mai sta de vorbă.

Se duce Tândală pe ogor. Ară întreaga zi şi seara merge la stareţ, să-şi ia tainul. Bate la poarta mănăstirii şi nu răspunde nimeni. Se saltă atunci peste gard. Cată-n chilii, pe ici, pe colo. Peste tot, peste tot dormeau. Călugării dormeau şi sforăiau. Cel mai puternic sforăia însuşi stareţul, răsturnat pe un divan lat, cu faţa unsuroasă, iară pe masă se zăreau bunătăţi fel de fel: friptură de purcel, plăcintă, pere zemoase, struguri dulci, bucate, de ca la mănăstire. Şi, mai presus de-orice, o cană plină cu vin negru ce-i rămăsese de la cină. Tândală cerceta cu ochii prin ferestruică şi-i lăsa gura apă doar privind.

— Părinte stareţ, striga el. Scoală-te. Ţi-a venit argatul. Să-i dai tainul de mălai. Şi bătea tare în ferestruică.

I

— Ce? Cum? Care argat? Tândală? se trezeşte stareţul. Ai venit, bată-te pustia de prostovan, că nu mă laşi nici să mă rog… şi deschidea oleacă uşa, rotind mătăniile-ntre degete, ca şi cum s-ar fi tot rugat şi pân-atunci. Ce-ai venit, măi, aşa cu graba? Ai gătit munca?

— N-am gătit-o, c-are moşie mare mănăstirea. Mai e şi mâine timp. Dar dă-mi tainul, precum ne-am înţeles, pentru că iată asfinţitul! Soarele nu mai e pe cer.

Stareţul a cătat spre boltă.

— Soarele nu mai e, vezi bine, a grăit el. Dar luna nu e sora soarelui? Ba este cum îţi spun, a zis tot el. E soră bună, e-n familie. Şi luna, iacă, n-a asfinţit. Munceşte pân-o asfinţi şi sora soarelui, c-aşa e bine. Şi-atunci abia vino după tain. Iară pe mine lasă-mă, lasă-mă, fiule, la rugăciune!

Aşa i-a răspuns stareţul argatului. I-a închis uşa-n nas şi s-a lungit pe divan, să doarmă mai departe.

Tândală a rămas afară. Cât era el de lăsător, că nu era aşa de ager, întotdeauna, ca Păcală, s-a mâniat în sinea lui. „Astfel ţi-e vorba, taică stareţ? Ştiam eu că popa are mână de luat, nu de dat, dar nici aşa… Ei, lasă că mai vorbim noi. O să-ţi fac una ca Păcală! Să mă ţii minte câte zile-oi trăi!” Şi s-a întors la munca lui. În zorii zilei, asfinţind şi luna, s-a întors Tândală în mănăstire. Şi a bătut la stareţ: – A asfinţit şi luna! Deschide, să-mi dai tainul.

Stareţul s-a trezit, din nou, din somn. Şi-a pus târlicii în picioare. Şi luând un pumn de mălăieş mucegăit, pe care îl păstra pe fundul unei lăzi, numai pentru argaţi, a crăpat doar oleacă uşa. Prin crăpătură a întins mâna. Tândală a primit mălaiul, dar cu genunchiul a împins uşa şi a deschis-o bine. Pe masă mai erau întinse bucatele rămase de cu seară, din ce mâncase stareţul. Flăcăul

şi-a luat întâi friptura. A pus-o în traistă.

— Ce faci? Mă furi?

— Deloc, părinte; dar sora mălăieşului este friptura şi ai uitat sfinţia ta s-o dai. O altă soră e plăcinta. Vinul i-un frate bun plăcintei. Iar strugurii şi perele fac parte din familie. Cum poţi sfinţia ta să rupi fraţii unul de altul? Nu se poate. Eu n-am muncit întreaga ziuă pentru soare şi toată noaptea pentru lună?…

Le-a luat pe toate şi-a plecat. A mâncat bine şi s-a săturat. S-a tolănit în iarba moale. S-a odihnit după cuviinţă. Deodată, stareţul s-a dus în locul unde se odihnea argatul şi l-a lovit cu o botină între coaste.

— Scoală-te, leneşule! Ia sacul ăsta cu grăunţe şi hai la târg. Să-l vindem, să luăm lumânări.

Tândală s-a sculat din iarbă şi a luat sacul cu grăunţe, pe care i-l arăta stareţul. Era un sac mare şi greu.

— Îl iau, părinte, cum de nu! Nu-ţi sunt slugă? Dar de ce-mi dai cu botina între coaste, cu-atâta duşmănie, că eşti faţă bisericească şi-i ruşine?!

— N-am dat eu. Sfinţii care mă ocrotesc te-au lovit. Eu i-am rugat numai să te trezească. Dar tu nu-i poţi vedea pe sfinţi fiindcă eşti prost şi păcătos!

— Bine, sfinţia ta, se face Tândală că-l crede. O fi cum spui.

Şi o porneşte în urma stareţului.

Iar stareţul mergea-nainte, călare, bălăbănindu-se pe şalele unui măgar.

Ca să-şi mai bată joc de slugă, stareţul l-a tot ocolit, l-a tot purtat pe nişte drumuri neumblate.

„Am să te fac, băiete, gândea stareţul, să-ţi dea pe nas bucatele ce le-ai mâncat!” La drept vorbind, nici nu voia să meargă stareţul cu grânele la târg, ci numai să-l trudească pe Tândală, să-l pedepsească, să-l omoare.

De la o vreme, stareţul se plictiseşte de mers pe drum. Mână măgarul într-o poiana şi-i spune lui Tândală:

— Aici e târgul. Tu-l vezi?

— Nu-l văd! zice Tândală liniştit.

— Cum o să-l vezi? grăieşte stareţul. Aici e târgul sfinţilor. Ochii de prost nu pot să vadă, nici s-audă. Numai ochii de sfânt, cum sunt ai mei. Dar târgul este. Uite colea ce forfotă şi ce vânzare! Ştii ce, Tândală? Mergi înapoia mea cu sacul şi strigă tare: „Grâne mănăstireşti am de vânzare!” însă să strigi cu nădejde, băiete, ca să găsim cumpărători!

— Bine, părinte! Cum ţi-i voia.

Şi o ia stareţu-nainte şi se preumblă prin poiană, iară Tândală, după el, strigă din răsputeri:

— Grâne mănăstireşti am de vânzare! Stareţul râde-n sine, hoţeşte: „Aha, Tândală, ţi-o plătesc!” Şi, dintr-odată se opreşte lângă un fag şi glăsuieşte, tot ca să-şi bată joc de slugă, făcându-se că îi răspunde unui cumpărător:

— Cum vindem grânele? Destul de ieftin. Vrei să le vezi? Stai o clipită să ţi le-arate sluga…

Şi-i porunceşte lui Tândală să lase sacul jos, s-arate grânele copacului alăturea de care se opriseră.

Tândală înţelege totul. Face însă pe prostul mai departe. Arată grânele copacului:

— Le cumperi? Bine. Foarte bine. Dă-i banii stareţului.

— Cu cine vorbeşti, măi, întreabă acesta.

— Cumpărătorului îi răspund, spuse Tândală. Sfinţia ta nu-l mai auzi?

— Nu îl aud! se miră stareţul, uitând minciuna spusă mai-nainte.

— Atunci eşti prost şi păcătos! Pentru că

numai proştii nu-i aud şi nu-i văd pe sfinţi. N-ai spus chiar adineauri sfinţia ta lucrul acesta? Ori ai minţit? Eu oi

fi sfânt, pentru c-am început să-i văd şi să-i aud! Stareţul schimbă feţe-feţe. Cum putea el să spună c-a minţit? fără Tândală se apropie cu capul lângă fag şi scoţându-şi căciula, se face că-l ascultă pe cumpărătorul nevăzut, cum îi vorbeşte.

— De vreme ce grânele au ajuns ale dumitale, am să-ţi ascult porunca, îi rosteşte copacului.

Şi, prinzând sacu-n braţe, după ce-l desface la gură, începe s-alerge prin poiană, împrăştiind tot grâul prin iarbă.

— Ce faci acolo, blestematule? răcneşte stareţul, când îşi zăreşte grâul risipit prin iarbă.

— Mi-a poruncit cumpărătorul să-l semăn! zice că a arat el locul acesta mai deunăzi şi-acuma vrea să semene de toamnă. Puteam să nu-l ascult pe-un sfânt?

Şi-aruncă tot ce mai rămăsese pe fundul sacului în iarba verde. Apoi se duce lângă stareţ, se dă în dosul lui şi-i dă un ghiont.

— Cine-a dat, măi, întreabă stareţul şi-aşa destul de cătrănit.

— Eu ştiu, sfinţia ta? Parcă, în lumea asta care mişună prin târg, poţi să-l zăreşti pe-acela care-ţi dă un ghiont? E tot la fel ca şi cu sfinţii care m-au izbit pe mine, cu botina-ntre coaste, astăzi de dimineaţă, în curtea mănăstirii. Nu poţi să-i vezi, nu-i vezi şi gata…

— Aşa e, înghite stareţul. Aşa e. Haide acasă, nătărăule!

Şi o pornesc spre mănăstire. Cum merg ei prin pădure, rătăcesc drumul. Se-afundă. Ajung în nişte locuri rar umblate.

Şi dau de o colibă unde sălăşluiau nişte tâlhari. Tâlharii însă nu erau acasă. Intră Tândală în colibă. Pătrunde, după el, mai cu fereală, şi stareţul. Şi, într-o ladă, găseşte Tândală un purcoi de galbeni. Stareţul se repede asupra lăzii şi o acoperă cu anteriul:

— Asta-i colibă de tâlhari! Iar banii sunt furaţi. Să nu mai spun despre colibă că se

găseşte în pădurea mănăstirii. Deci am să iau aceşti bani, îmi trebuie pentru binefaceri.

— De e aşa, am să vestesc chiar astăzi oamenii din sat, face Tândală pe nevinovatul, să vină la sfinţia ta, că vrei să-i ajuţi pe nevoiaşi.

— Nu, asta să n-o faci! se sperie stareţul. Şi, ca să taci, am să-mpart galbenii cu tine, parte şi parte.

— Bine, sfinţia ta, cum hotărăşti! Fie şi-aşa, deşi eu singur i-am găsit. De drept, ar fi numai ai mei…

Şi-ncepe stareţul să facă socoteala pe o hârtie, cum trebuia să fie împărţiţi galbenii. Se face el că socoteşte. Socoteşte şi, până la urmă, îi dă argatului numai un galben şi el ia restul:

— Aşa e socoteala pe hârtie! Tu nu poţi s-o-nţelegi, fiindcă eşti greu de cap. Ia-ţi galbenul şi du-te! Nu îmi mai trebuie slugă. Eu mă întorc la mănăstire, cu restul de comoară.

— Nu prea-nţeleg, ce-i drept, cum merge pe hârtie socoteala, zice la rândul lui Tândală, că sunt om prost, cum spui sfinţia ta. Dar ştiu o altă socoteală: pe răboj, de la bunicu’, Dumnezeu să-l ierte, pe unde-o fi, că m-a învăţat, când încă mai trăia, cum să

Şi-aruncă tot ce mai rămăsese pe fundul sacului în iarbă verde.

plătesc celor ce-ar vrea să mă înşele. Nu vrei să ţi-o arăt?

Şi ia Tândală două beţe. Unul mai lung şi gros, altul mai scurt.

— Uite cum este socoteala pe răboj! Iau câte-un galben şi crestez pe răboj un semn. Pun galbenul alături pentru mine, şi un băţ, pe spinare, cu toiagul cel gros, sfinţiei tale. Iar la sfârşit, să ia toţi galbenii acela dintre noi care o fi în stare să se mai ţină pe picioare. E bine?

— Nu e bine! Hai, poţi să iei comoara. E-adevărat ce spui că ai găsit-o singur. Dar te călugăresc.

Şi, fără să aştepte răspunsul lui Tândală, stareţul face asupră-i semnul crucii.

— Te vei numi Grigorie, călugărul Grigorie, începe el să cânte, ca sfântul ce ocroteşte mănăstirea. Şi, fiind în monahie, călugăre Grigorie, ai datoria să te supui sfântului stareţ. Şi eu îţi poruncesc să-mi dăruieşti, îndată, galbenii tăi, să ţi-i gospodăresc. Ce-a legat stareţul nu poate să dezlege nimeni. Altfel te pedepseşte Dumnezeu şi te aruncă-n iad.

— O fi cum spui, sfinţia ta, răspunde şugubăţul, dar eu iau gălbenaşii, îi pun colea în traistă, îmi iau şi rămas-bun de la călugărul Grigorie, pentru că eu, Tândală, plec din nou în lume. Am o-ntâlnire cu Păcală, să mai venim de hac unor înşelători. Aşa, sfinţia ta, rămâi cu bine! Şi-a luat pe umăr traista, şi-a plecat fluierând. Şi ce-a făcut cu banii, cum i-a împărţit la nevoiaşi, la văduve şi la bătrâni, am să vă spun eu altă dată, că-i o poveste lungă, lungă, şi-acum,

aşa pe grabă, n-am vreme să v-o-nşir.

Stareţul a rămas jelind, rupându-şi hainele, zvârlindu-şi comănacul, atâta îi părea de rău de galbeni.

De-atunci a şi rămas, se pare, vorba că: «Cine sapă groapa altuia se prăbuşeşte el întâi în ea!»

Păcală îl căuta pe Tândală. Tândală, de-asemenea, pe Păcală. Numai că era parcă mereu un făcut. Uneori, din locul unde ajungea Tândală, de-abia plecase Păcală. Iar, alteori, Păcală intra printr-o parte a satului, în vreme ce Tândală ieşea prin cealaltă.

— Dacă-l vedeţi cumva pe Păcală, lăsa vorbă Tândală, să-i spuneţi că îl caut să râdem laolaltă.

— Astfel a spus Tândală? se veselea Păcală, când îi sosea la ureche vestea. Şi eu abia aştept să dau ochii cu el şi să vedem care pe care…

— Care pe care! rostise şi Tândală. O să vină ea şi clipa aceea şi-o să vedem care pe care…

CARE PE CARE

Soarele n-are nevoie de soare, nici luna de lună; dar omul de om, da. Că omul sfinţeşte locul şi cine nu are măcar un prieten încercat nu merită să trăiască.

Şi iată că acea clipă mult aşteptată a sosit! Tândală tocmai trecea printr-o pădure care despărţea între ele două ţinuturi, când l-a zărit în cale pe-un flăcău cilibiu. Dintr-odată a simţit, prin nu ştiu ce anume, deoarece nu avusese încă niciodată până atunci prilejul să-l vadă, că flăcăul acela care-i ieşise în cale era însuşi Păcală. La drept vorbind, după ce-l cunoscuse? Cine-ar putea să spună? Poate după felul în care Păcală-şi ţinea lăsată pe-o parte căciula. Sau poate după umblet (avea un mers săltat). Sau, cel mai mult îmi vine să cred, după felul cum isteţul zâmbea (c-avea un soi de zâmbet şăgalnic şi ghiduş, de te făcea să râzi numai cât îl vedeai). Oricum, un lucru este limpede, că Tândală l-a cunoscut numaidecât pe Păcală. La fel ca şi Păcală, care, cât ai clipi, şi-a dat seama că-n faţa lui se găseşte Tândală. Dar, cum erau de şugubeţi, s-au prefăcut amândoi că nici habar n-aveau pe cine-au întâlnit.

— Să vedem noi acuma, şi-a murmurat printre buze

Păcală, cine e mai poznaş şi cine-l păcăleşte pe celălalt mai straşnic.

— Am să te-cerc îndată! şi-a şoptit şi Tândală. Şi i-a grăit lui Păcală tare: Bună vremea, drumeţule. De nu ţi-e cu bănat, cutez să te întreb: dincotro vii şi cu ce fel de treburi?

Păcală s-a oprit. L-a privit pe Tândală, zâmbind:

— Mă mir că nu mă ştii!

Tândală s-a hlizit şi, dându-şi jos, din spinare, sacul destul de mare şi plin, pe care şi-l purta, i-a răspuns:

— Uite că nu te ştiu!

— Toată lumea mă ştie, a continuat Păcală, că eu sunt slujitorul marelui dregător al domniei, al cărui meşteşug este strângerea lânii.

— Auzi, ce potrivească, a izbucnit Tândală. Iar eu sunt slujitorul marelui dregător care se ocupă cu strângerea nucilor.

— Eu trec din sat în sat şi iau de ici o fărâmă de lână, de colo alta, ca să cunoaştem unde-i mai mătăsoasă, mai bună, mai ţigaie.

— Eu fac acelaşi lucru cu nucile. Din fiecare livadă adun câte una, ca să-şi dea seama stăpânul unde sunt mai de soi.

— Sacul ţi-e plin cu nuci?

— Dec, aşa precum ghicişi. Şi-al tău e plin cu lână?

— Întocmai, frăţioare!

— Ia să şedem colea!

— Să stăm dacă mă-mbii…

— Ştii ce mă socotesc?

— De unde-i vrea să ştiu?

— Ce-ar fi să schimbăm sacii-ntre noi?

— Şi să-i lăsăm pe stăpânii noştri mofluzi?

— Prea i-am slujit destul!

Flăcăii se privesc pe sub sprâncene: „Acum! Care pe care?…”

— Asta-i adevărat…

— Eu duc acasă lâna şi tu duci nucile…

— Însă, să ne-nţelegem. Niciunul dintre noi nu va desface sacul până nu vom ajunge la o poştă de-aici!

— Să fie precum spui!

— Haide, să batem palma!

Şi, după ce bat palma, îşi schimbă între ei sacii.

— Să ne vedem cu bine!

— Calea cu norocire!

Şi pornesc fiecare pe drumul dimpotrivă, cale cam de o poştă. Acolo îşi desfac sacii. „L-am păcălit – gândeşte Tândală – pe Păcală. Prea mi se socotea «dumnealui» că-i de nepăcălit. I-am luat un sac cu lână, dându-i în schimb un sac în care nu strânsesem, decât aşa ca să mă aflu-n treabă, doar gogoşi de tufan…” „O să priceapă, îndată, Tândală pe cine l-a întâlnit! cugetă şi Păcală. S-a pricopsit

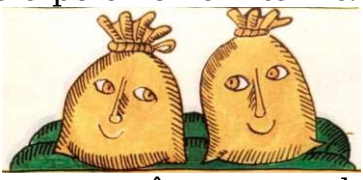

c-un sac în care n-adunasem decât muşchi de copac! …”

Dar, când îşi desfac sacii, întâi rămân încremeniţi. Unul pe altul se păcăliseră. Apoi, râzând cu hohote, fac calea-ntoarsă.

— Din aceştia-mi fuseşi? Bată-te să te bată!…

— Aşa mă păcălişi?

— Ne-ncercăm puterea, în glumă, pe-ai noştri, ca să lovim mai bine în cine ni-i neprieten!…

— Bună vorba grăişi!

— Atâta că, deodată, nu izbutirăm niciunul dintre noi să-l dovedim pe celălalt…

— Ne silim mai departe?

— De ce nu, frăţioare?

— Să mergem împreună?

— Şi încotro s-o luăm?

— Încotro bate vântul!

Şi, glumind şi râzând, ţinându-se ca fraţii amândoi de mijloc, au pornit, laolaltă, Păcală şi Tândală, către alte isprăvi…

Păcală şi Tândală au mers împreună prin lume o bună bucată de timp. Şi, iacătă, într-o noapte, după ce străbătuseră un drum plin de hârtoape, pe când erau sfârşiţi de oboseală, au ajuns într-un sat. În sat, oamenii se culcaseră. Nicio luminiţă nu mai sclipea pe la ferestre.

GALBENUL FĂRĂ SOŢ

5

Curajul e o piatră scumpă, nu se găseşte-n drum. Că, vorba ceea, de s-ar afla-n ţărână sau dac-ar creşte-n pom, ca merele n-ar mai fi nimeni fricos.

— Am ajuns prea târziu! s-a oprit locului Păcală.

— Ca să mai supărăm pe cineva la ceasul acesta ar însemna să ne facem un mare păcat, şi-a dat cu părerea Tândală.

— Mai bine, ştii ce mă gândesc? Să dormim în biserică.

— Aşa e. Bine zici. Tot nu e nimeni, acolo, acum, în miezul nopţii.

— Ne odihnim, pe cinste, pe una dintre rogojinile din biserică.

— Şi, dis-de-dimineaţă, pornim mai departe.

— Dar unde-o fi biserica?

— Uite-o pe culmea dealului, chiar lângă cimitir…

— Să nu-i trezim pe morţi!

— Să nu-i trezim pe oameni, c-or fi trudiţi de muncă.

Şi urcă ei, amândoi, ca nişte umbre, pe deal. Ajung în cimitir. Străbat pe o potecă, printre morminte, dar când să păşească în biserică, răsună o voce groasă:

— Să împărţim sacul cu galbeni în zece! Vocea venea, neîndoios, dinăuntru.

— Dec, tu ce zici, Păcală, c-o fi? şuşoteşte, mirat, Tândală.

— Zic că se petrece aici un lucru tare ciudat.

— Să ne dăm mai aproape şi s-ascultăm temeinic.

S-apropie ei, uşor, şi în lumina ferită sub obroc a unei făclii, prin crăpătura uşii, zăresc mai mulţi bărbaţi. Unul din ei rostea:

— De ce să-mpărţim galbenii-n zece, când noi toţi suntem nouă?

— Suntem nouă, e drept, glăsuia iar acela care avea vocea groasă, însă cum este îndeobşte legea la noi tâlharii, căpitanului bandei i se cuvin nu una, ci două părţi din pradă!

— I-o bandă de tâlhari! mai şopteşte Păcală. Au săvârşit un jaf şi-şi împart galbenii. Numai că socoteala de-acasă nu se prea potriveşte cu cea din târg…

Şi îl învaţă, îndată, pe Tândală ce trebuie să facă. Şi, fiindcă, în tindă, sub masă, se aflau nişte giulgiuri, îşi iau de-acolo două şi se învelesc în ele.

Pe urmă, Tândală, cu glasul înfundat, începe să rostească:

— De ce ieşiră̆ţi, măi, voi, morţii, din morminte?

— Păi cum să nu ieşim? îi răspunde Păcală, la fel de înfundat, că noi, cât am trăit, am fost lipsiţi de bunătăţile lumii. Şi-acu am auzit, ne-a spus un spiriduş, că s-ar găsi în

biserică nişte tâlhari stăpâni pe-un sac cu galbeni jefuiţi de la oameni…

— Şi voi ce doriţi? Câte-un galben?

— Da, dorim fiecare din noi câte-un galben. Şi pe cei nouă hoţi am pofti să-i avem alături în mormânturi, acoperiţi cu ţărână de vii, ca să se-nveţe minte să nu mai jefuiască pe nimeni.

Tâlharii din biserică, când a început să grăiască înfundat Tândală, împietriseră. Dar când l-au auzit şi pe Păcală că ei, cei răposaţi, ar pofti să-i aducă pe hoţi alături, în morminte, şi să-i îngroape de vii, au început să ţipe:

— S-a isprăvit cu noi! Pe unde să fugim? Şi care mai de care s-au năpustit pe uşa din dosul căreia Tândală, la ieşire, le da câte-un picior în spate, ca să-i ajute să se prăvălească pe povârniş mai lesne…

Când au rămas numai ei singuri, Păcală şi Tândală au intrat în biserică, râzând, de se ţineau cu mâinile de pântece. Năstruşnici răposaţi şi plini de voie bună erau!

— Ce facem cu bănetul? l-a întrebat Tândală pe Păcală.

— Eu cred că-ntâi se cade să-l numărăm. Apoi să-l împărţim. Şi fiecare să-şi cheltuiască aurul aşa cum i-o fi cheful.

— Haide, dacă-i aşa, să-i numărăm pe loc! Şi-au început, cu multă chibzuinţă, să numere galbenii din sac; dar, când, la socoteală, s-a dovedit că banii nu le ieşeau cu soţ.

— Rămâne unul dintre noi c-un galben mai puţin! s-a dumirit Tândală. Şi paguba, se ştie, n-o poţi preface-n câştig.

— Câştigul şi paguba sunt fraţi de-o mamă, a glăsuit Păcală. Nu trebuie să rămână însă niciunul dintre noi în

pagubă. Şi asta pentru că acela care va câştiga galbenul fără soţ, chitesc că îi va da tovarăşului de împărţeală un lucru oarecare din veşmintele lui, precum e datina.

În vremea cât Păcală şi Tândală se sfătuiau astfel, hoţii, care fugiseră de-a valma, se ascunseseră într-un tufiş şi vorbeau înde ei:

— Oare să fi fost chiar adevărat ceea ce-am auzit şi păţit?

— Unde s-a pomenit s-alerge spiriduşii şi să-i vestească pe răposaţi de ce se-ntâmplă sus pe pământ? Iar aceştia să sară, buluc, cu zarvă mare, să-şi dobândească aur?

— Este adevărat că una ca asta nu s-a mai auzit, le-a grăit căpitanul; dar fiecare dintre noi a primit, la ieşire, câte-un picior în spate.

— Şi cine să fi dat cu-atâta însetare în nişte bieţi tâlhari, când foarte bine ştim că oamenii din sat dormeau cu toţii duşi?

— Da? Cine să fi dat? se întrebau tâlharii. Cel mai bun lucru ar fi să se întoarcă unul din noi, cel ce-i mai curajos, pân' la biserică. Şi să se-ncreclinteze, cu ochii şi urechile sale, de e aşa sau altfel.

Uşor e de dat sfatul, dar greu de înfăptuit. Niciunul dintre ei nu se înghesuia să făptuiască treaba. Curajul e o piatră scumpă, nu se găseşte-n drum. Că, vorba ceea, de s-ar afla-n ţărână sau dac-ar creşte-n pom, ca merele, n-ar mai fi nimeni fricos. Cine să meargă, cine?

Unii că ăla, alţii că ălălalt; până când s-au unit tâlharii într-un glas:

— Să plece căpitanul! Când a fost lampărţeală, îl boscorodeau ei, ai cerut două părţi. Şi-astfel ţi se cuvine, de-asemenea, să-nfrunţi primejdii de două ori mai mari. Şi-aşa, cu inima îndoită, a fost silit căpitanul să plece, mergând mai mult pe brânci, furiş, prin buruieni şi pe după copaci, către biserică. Nuiaua îl învaţă pe copil şi

nevoia pe om. Aşa şi căpitanul.

A ajuns lângă ferestruică. Şi-acolo, dârdâind de frică, şi-a vârât uşor capul. Păcală şi Tândală tocmai sfârşiseră de împărţit gălbenaşii. Ultimul dintre galbeni fusese tras la sorţi şi, cum a vrut Norocul, i-a căzut lui Păcală.

Însă, în clipa aceea, Păcală se întoarce. Zăreşte căpăţâna tâlharului vârâtă-n ferestruică.

Şi, fără a mai sta pe gânduri, îi smuceşte căciula, i-o întinde lui Tândală şi îi rosteşte aşa:

— Iată, pentru galbenul lipsă, primeşte o căciulă!

— Văleu, urlă tâlharul, trăgându-şi iute capul, şi nici nu mai aleargă, ci se rostogoleşte până lângă tufiş. Văleu! geme iar el.

— Ce este? Ce se întâmplă? îl împresoară tâlharii.

Dârdâind ca varga, căpitanul se bâlbâie:

— Morţii… atât de mulţi îs… încât… deşi şi-au împărţit toţi galbenii din sac… nu s-au ajuns cu unul… Şi… căpitanul lor… când m-a zărit în ferestruică… mi-a smuls din cap căciula… ca s-o dea celui ce era păgubaş… Văleu şi iar văleu!…

— Văleu şi iar văleu! s-au stârnit la fugă tâlharii, ca nebunii. De nu ne-ar urmări, să ne vâre-n morminte… şi să ne-ngroape de vii…

Şi cât ai zice „ah”, n-a mai rămas acolo nici umbră de tâlhar.

În schimb, cei doi fârtaţi, după ce şi-au umplut fiecare până la jumătate sacii cu galbeni, s-au culcat în biserică. Au dormit liniştiţi până spre dimineaţă, când i-au trezit cocoşii, şi-au plecat mai departe.

După ce Păcală şi Tândală au trecut pe-acasă, prin Vai-de-ei şi Sărăcani, ca să-şi vadă părinţii şi să-i ajute – ajutându-i în drum şi pe alţi nevoiaşi, amărâţi, chinuiţi şi loviţi de soartă – au săvârşit laolaltă şi-alte isprăvi, fără a izbuti să se dovedească vreodată unul pe celălalt şi să se afle care pe care… Atunci au hotărât să se despartă iarăşi

pe-un timp.

Tândală a luat-o spre răsărit şi Păcală în partea dimpotrivă.

— Ce-ai de gând acum? l-a întrebat Tândală pe fârtatul Păcală, pe când se despărţeau.

— M-am hotărât să intru-n conacul unuia dintre marii boieri dregători ai ţării.

PĂCAT DE MĂRGĂRITAR!

Trei lucruri pe lume vădesc adevărata fire a omului: *beţia, prostia şi vremea*

— Abia aştept să ne-ntâlnim din nou, a râs dinainte Tindală, şi să-mi povesteşti tot ce s-a petrecut.

— Bine, am să-ţi povestesc.

Făcuse apoi rost Păcală de veşminte alese, podoabe lucitoare şi împrăştiase vorba c-ar fi un prinţ de prin alte meleaguri. De cum aude unul dintre cei mai mari boieri dregători ai ţării că a venit un asemenea prinţ, trimite un

curtean să-l poftească la el în ospeţie.

Pornesc ei spre conac, unde şi aşteptau mesele întinse. Pe mese se aflau bucate şi băuturi cât lumea. Tarafurile cântau. Boierii se pleacă în faţa lui Păcală (erau aici, la masă, unii dintre boierii cei mai mari şi mai bogaţi din ţară). Iar gazda îl pofteşte să s-aşeze la unul din capetele mesei, pe care şi-l alege. La celălalt cap urmând să stea ea.

Păcală însă nu primeşte:

— Eu ştiu o vorbă de la tata, glumeşte. Să te aşezi la colţ de ţară (acolo sunt primejdii mai puţine) şi la mijloc de masă (unde se pun bucatele grămadă)!

Şi se aşază la mijloc de masă. Râde gazda boierilor, râd şi boierii.

— Se vede viţa, neam străin, nu dintr-ai noştri, mocofani! grăieşte marele boier gazdă.

— Da, da, aşa e! adaugă oaspeţii. Se vede că-i un om ales prinţul din altă ţară.

— Ce nume poartă, Înălţimea Ta? îl întreabă gazda pe Păcală. Şi din ce ţară ai poposit la noi?

— Mă cheamă prinţul Rând-de-proşti – spune Păcală – şi vin dintr-o ţară care se află la răsărit de ţara ce se-nvecineşte-n asfinţit cu ţara voastră.

Boierii se uită prostiţi unul la altul. Doar gazda se preface că-nţelege:

— Aşa?... Ce nume!... Tare frumos!... Parc-am mai auzit eu cândva numele acesta... Şi ţara... cunosc şi acea ţară! urmează.

Se ploconesc cu toţii (aşa se ploconesc boierii în faţa celor care vin din ţări străine), începe masa. Păcală pune mâna pe lingură.

Mănâncă bine. Se satură. După aceea începe să arunce cu lingura mâncare şi pe haine.

— Ce faceţi, Înălţimea Voastră? Ce faceţi? întreabă oaspeţii şi gazda.

— Le satur şi pe ele, săracele, răspunde prinţul Rând-de-proşti. De n-ar fi fost ele, nu m-aţi fi primit, poate, cu-atâta cinste... Aci-n conacele boierilor numai haina-l face pe om.

— Se poate, Înălţimea Ta? sare de colo gazda. Să fi venit şi-n zdrenţe şi noi te cunoşteam că eşti prinţ. Îţi clădeam, oricum, toată cinstea.

— Aşa ar trebui să fie, glăsuieşte Păcală, pentru că pe-un cap bun stă bine şi-o căciulă spartă.

— Ha, ha, ha, ha!... râd oaspeţii şi gazda. Da n ei se minunează. Şi un boier şopteşte către altul:

— Ce tot o vrea să spună prinţul Rând-deproşti?

Păcală aude şi răspunde tare:

— Spun că:

Glumele sunt, frate, ca sarea-n bucate, Iar faptele-mi toate sunt bine măsurate! Boierii, râzi şi râzi... Râdeau să-i facă plăcere prinţului Rând-de-proşti, deoarece, la drept vorbind, nu prea ştiau de ce se veselesc.

— Să nu vă-nece râsul, a zis Păcală. Veselia prea mare aduce după sine necaz. Cel puţin astfel socoteşte poporul.

— Eh, poporul e nevolnic şi prost! spun oaspeţii într-un glas şi râd mai departe, mănâncă mai departe şi beau. Mai ales beau. Se veselesc, se ameţesc. Se fudulesc în faţa lui Păcală cu lucrurile şi veşmintele lor.

I-aduc şi lui veşminte noi, în locul celor pătate cu

ciorbe şi sosuri din bucate. Iar gazda, ca să nu rămână mai prejos, i-arată un mărgăritar, o piatră rară, cumpărată de la neguţătorii din partea de răsărit a lumii.

Păcală o priveşte. Murmură printre dinţi:

— Păcat de mărgăritar că e la gât de măgar!

— Ce-ai spus? se mohorăşte gazda.

— Am spus că masa a fost tare bună! Cum se numesc bucatele ce le-am mâncat şi băuturile ce le-am băut?

— Se cheamă talmeş-balmeş, c-au fost de toate amestecate! glumeşte gazda, mulţumită că i-au plăcut mâncărurile şi băuturile prinţului Rând-de-proşti.

— Cuvântul ăsta n-am să-l uit, zice Păcală. Doresc să-l iau cu mine.

— Să-l iei, se încântă şi mai tare gazda, dar, dintr-odată, te poftesc să mergem, să-ţi arăt grădinile.

Pleacă boierii şi gazda prin grădină. Se plimbă. Tăifăsuiesc. Gazda şi ceilalţi i se plâng oaspetelui că poporul e sărac, că merge greu cu dăjdiile şi de-aia nu se prea ajung boierii-n ţara asta cum trebuie.

— Mulţi se plâng de bani, niciunul de minte!... râde Păcală.

— Ce vrei să spui? se cam încruntă gazda.

— Vreau să spun că sunt trei lucruri pe lume care vădesc adevărata fire a omului, mai ales a bogatului.

— Care sunt? vor să ştie oaspeţii.

— Beţia – am băut destul; prostia – câtă prostie e pe lume, să fiu eu sănătos, şi vremea – vremea trece, trece pe-aicea prin grădină.

— Nu prea pricep! mărturiseşte gazda.

— Nici noi! spun oaspeţii.

— O să-nţelegeţi pe dată!

Tocmai treceau pe-un pod. Sub pod era o gârlă noroioasă.

Păcală se opreşte pe pod şi strigă:

— Văleu!

— Ce este? sar boierii.

— Am pierdut!... le răspunse Păcală, făcând pe speriatul.

— Ce-ai pierdut?... Ce?... Ce?...

— Am pierdut... ceva... mai mult decât o pungă cu galbeni!

— Mai mult decât o pungă cu galbeni?... Să-i fi văzut pe boieri! Fiecare ar fi vrut să afle el comoara pe care-o pierduse prinţul şi s-o ascundă, s-o folosească singur. Au sărit dar în gârlă. Au răscolit nămolul pe de-a rândul. S-au făcut totuna pe haine şi pe faţă, mă rog, mai rău ca râmătorii.

Până la urmă au fost nevoiţi să iasă afară şi gazda a rostit:

— Am făcut, înălţate prinţ, noroiul talmeşbalmeş şi n-am găsit punga cu galbeni.

— Nici nu căutam vreo pungă, a dat răspunsul Păcală. Când am trecut însă pe punte, am pierdut vorba asta din minte: „Talmeşbalmeş”. Îmi pare nespus de bine c-am găsit-o. Că vorba asta pentru mine face mai mult decât o pungă cu galbeni. V-am spus că vreau s-o duc cu mine, ca amintire despre dumneavoastră, boierii din această ţară. Şi-acum vă las cu bine...

— Acesta n-o fi fost Păcală? şi-a izbit fruntea gazda, după ce Păcală plecase.

— Să ştiţi că el a fost!… s-au dumirit şi oaspeţii. Şi-a bătut joc poznaşul de tagma boierească… Să ştiţi că el a fost!…

Un alt mare boier, pe nume Mătrăgună, spaima ţăranilor, se lăuda pretutindeni că nu s-a găsit încă omul să-l păcălească pe el.

— Voi pleca, se lăuda mai departe, îl voi căuta pe Păcală, îl voi găsi şi-i voi arăta eu că unde i-a mers cu alţii nu-i va merge cu mine.

MĂTRĂGUNA

Fudulul e frate cu prostul şi cel care se încrede prea mult în isteţimea pe care n-o are li-i amândurora văr.

Se urcă în caleaşcă, alături de cucoană, care voia numai să vadă cu ochii ei cum o s-o păţească Păcală. Îşi ia cu sine şi-un vătăjel de credinţă (acela de care se slujea când îi asuprea pe ţărani). Şi pornesc tustrei: vătăjelul pe capră, iar Mătrăgună şi cucoana pe perne.

Pe drum, Mătrăgună se fudulea: – Să vezi, nevastă, ce n-ai văzut! După ce-am să-l găsesc pe Păcală, am să-i cer să mă păcălească. Şi, fiindcă n-o să poată, am să-i poruncesc vătăjelului să-i tragă o bătaie, ca să mă ţină minte. Pe urmă-l voi pune pe vătăjel să-l lege de-un copac.

— Eu am să-l ung pe chip cu miere din ulcior. Uitaţi-vă, ulcioru-i acilea! adaugă vătăjelul.

— Ca să-l bâzâie musca! se bucură cucoana.

— Şi, deasupra capului său, voi înfige, în copac, un răvaş „Acesta e Păcală! Nu v-atingeţi de el. Lăsaţi-l să putrezească! Noi i-am venit de hac, boierul Mătrăgună, cucoana şi vătăjelul lui…”

— Să scrieţi, neapărat, boierule, „şi vătăjelul lui”, se ruga vătăjelul.

— Ţi-am spus, măi, c-o să scriu, se necăjea boierul, ce mă mai baţi la cap?

Caleaşca duruia. Boierul, cucoana şi vătăjelul râdeau şi-şi gustau dinainte mulţumirea isprăvii, când, iată, la o cotitură de

drum, pe buza unui deal, zăresc un flăcău subţiratic, cu o pălărie de pai pe-o parte, care ţinea în braţe, ridicate în sus, trei trunchiuri, cojite, de tufan.

— Opreşte, vătăjel! porunceşte boierul. Şi hohotind de râs, îi grăieşte nevestei: Ia uită-te acolo! Ce mare nătăntol! Ţine trei trunchiuri, deodată, în braţe, ridicate în sus.

— Bună ziua, boierule! îi grăieşte flăcăul.

— Ziua mi-i bună şi-aşa, îi răspunde acesta, fără să-mi urezi tu. Mie să-mi spui: „Săru’ tălpile, mare boier Mătrăgună!” Auzi?

— Aud, boierule!

— Şi ce căşti gura la mine, ca Nătăfleaţă, cu trunchii ăia-n braţe?

— Nu casc gura, boierule, fără cât, pe buza asta de deal mi-a lăsat un bunic de-al meu moştenire un loc. Şi pe locul acesta, chitesc să-mi fac o casă. Numai că, în diată, bunicul scrie: „La fiecare colţ al casei, când ţi-oi vei ridică-o, neapărat, să baţi nu câte unul, ci tot câte trei stâlpi”, şi nu ştiu cum să fac… Că nu pot înfige, deodată, trei în pământ.

— Păi, dacă eşti netot! Lasă-i jos doi dintre stâlpi şi bate doar unul câte unul.

— Nu pot, boierule!

— De ce, măi, mocofane?

— Nu vezi prăpastia? Cum îi voi lăsa jos doi dintre ei, se dau de-a rotogolul. Cad în prăpastie. Şi prăpastia asta este a unui ispravnic. Se cheamă Suflet-acru şi pas să mi-i mai dea… Rămân pe veci ai lui.

— Aşa e! Suflet-acru nu cred să ţi-i mai dea! recunoaşte boierul. Şi tu cum te numeşti?

— Eu, îşi strânge flăcăul, la piept, mai bine, stâlpii, mă numesc, după voia tătâne-meu, Păcală.

Boierul cască ochii. Tot aşa şi nevasta. Şi la fel vătăjelul.

— Cum, măi, tu eşti, Păcală? dă un chiot cucoana.

— Cu-adevărat, Păcală? se miră vătăjelul.

— Cel care-a păcălit pe un ştiu câţi boieri, neguţători, crâşmari, ispravnici, popi, şi, mai pe scurt, pe mulţi? întreabă Mătrăgună. Păcală dă din cap:

— Vai de nevoia mea! Ce să mai păcălesc? Şi pe cine-aş putea, când eu mă lupt cu stâlpii, să-mi ridic o căsuţă, cum stă scris în diată.

— Nu, că nu merge-aşa! se înfurie boierul. Ţi s-a dus vestea-n lume. Ai speriat oamenii.

— Numai pe câţiva răi, şi s-au speriat degeaba.

— Nu s-au speriat degeaba. Nu-ncerca să mă minţi. Îţi dau poruncă aspră să ne păcăleşti şi pe noi. Şi, ţine socoteală, dacă nu izbuteşti, şi n-ai să izbuteşti, îţi vei găsi beleaua!

— Îţi vei găsi beleaua! chicoteşte cucoana.

— Îţi vei găsi beleaua! răcneşte vătăjelul.

— Bine, boierule! Fără cât nu pot face nicio mişcare cât timp ţin stâlpii ăştia în braţe. Pofteşte şi-mi ajută! Simt c-o să-mi meargă rău… rău… cu domnia ta…

— Să vezi c-ai s-o păţeşti! se îngâmfă Mătrăgună. Şi ia în braţe un stâlp. Cu mine dai de dracu'! Cu mine n-o să-ţi meargă!

— Să vină şi cucoana! Aceasta, uluită de vorba lui Păcală, fără să se gândească, ia în braţe alt stâlp.

— Oliu, ce-am ostenit! Haide, măi, vătăjelule! porunceşte Păcală. Îţi vezi bine stăpânii cum se trudesc cu stâlpii şi asudă din plin. Şi nu vii să-i ajuţi? Na tu pe-al treilea! Vătăjelul cuprinde şi el cel de-al treilea stâlp.

— Începe păcăleala! Precum ţi-am poruncit! răcneşte Mătrăgună. Şi să văd ce poţi! Ai să-ţi găseşti beleaua!

Păcală se scutură pe haine. Se pleacă într-un tufiş. Ia în mână o botă plină cu apă rece. Bea şi se împrospătează. Se clăteşte pe chip.

— Zici că mi-ai dat poruncă să vă păcălesc?

— Dacă te simţi în stare! mai se umflă boierul, în timp ce năduşeala îi curge în pâraie pe obraz şi pe trup.

— Şi, dacă izbutesc?

— Păi, n-ai să izbuteşti, că am să bag de seamă… şi… cu mine nu-ţi merge…

— Dar, dacă, totuşi, printr-o minune, cât eşti domnia ta de isteţ şi de ager, eu tot oi izbuti, aşa… măcar oleacă,

cu ce mă răsplăteşti?

Boierul se propteşte în stâlp, cu-atâta deznădejde, de parcă ţinea-n braţe bolţile cerului. Şi sluga lui de-asemeni. Cucoana, ce mai vorbă, abia că mai răsuflă.

— Îţi dau… îţi dau… ce vrei!

— Dar îţi păstrezi cuvântul? îmi iau eu singur din avutul domniei tale ce vreau? Mătrăgună icneşte:

— Începe păcăleala, că nu mai pot răbda! Şi-mi ţin făgăduiala. Dar n-ai să izbuteşti.

Şi te voi pedepsi. Am să te bat cu biciul…

— Te vom unge cu miere, răsuflă şi cucoana.

— Să putrezeşti de viu! murmură vătăjelul.

— Bine, dacă-i pe-aceea, le răspunde Păcală, urcându-se în caleaşcă. Eu dau numai o fugă să-mi iau păcălele de unde le-am ascuns şi să vă păcălesc. Numai că-n vremea asta sprijiniţi bine stâlpii, să nu mi se prăvale, să mi-i ia Suflet-acru, să rămân fără ei. Şi cu ce-mi mai fac casa?

— Să vii cât mai degrabă! se văită boierul.

— Aoleo, ce mă fac! se clatină cucoana.

— Oh! Ce-o să te mai bat! scrâşneşte vătăjelui.

Păcală însă, cu hăţurile în mâini şi plesnind din biciuşcă, pornise cu caii în galop.

— Rămâneţi şi-aşteptaţi!

Era o zi de vară şi soarele ardea. Muştele

bâzâiau şi-i ciupeau pe cei trei. Şi orele treceau.

— Aoleo!… Aoleo!…

— Vai de noi şi de noi!…

— Ce nu s-o mai întoarce cu păcălele lui?… Tocmai în acest timp, iată că se iveşte pe cale un drumeţ.

Îi vede pe tustrei, uzi leoarcă de sudoare şi cu limbile

scoase, cum sprijineau pe umeri stâlpii aceia grei. Şi se şterge la ochi, că nu-i vine să creadă!

— Boierul Mătrăgună şi cu cucoana sa, ba şi cu vătăjelul? Da’ ce v-a apucat, luminăţia voastră, de staţi aşa, în soare, şi vă luptaţi cu trunchii? Şi unde vi-i caleaşca?

— S-a dus… cu ea… Păcală, suspină vătăjelul, să-şi aducă păcălele şi să ne păcălească…

— Da… cu mine… nu-i merge. Şi… n-o

— Începe păcăleala! Precum ți-am poruncit! răcnește Mătrăgună

să izbutească, se îndârjeşte boierul. Că de-aia l-am căutat. Ca să-i venim de hac!

— Şi ce bătaie o să-i tragem la urmă! se bucură cucoana, după atâta trudă. S-o ţină minte o viaţă!

— Şi dacă izbuteşte, că Păcală-i dibaci, mai întreabă drumeţul (care, numai în taină pot să v-o spun, era Tândală) ce răsplată primeşte?

— Am spus că-i dau ce-o vrea! Ce-o pofti să-şi ia singur…

— Păi, boieri dumneavoastră, de nu-i cu supărare, eu v-aş destăinui că aţi fost păcăliţi. Păcală v-a lăsat cu trunchii aceştia în spate, de râsul oamenilor. Şi şi-a luat şi răsplata, caleaşca dumneavoastră. O să plecaţi pe jos.

— Să ştii c-aşa o fi! strigară într-un glas tustrei. Şi-a făcut râs de noi!

Dau drumul stâlpilor, strigând şi jelind:

— Ne-a păcălit tâlharul!

— Şi ne-a luat şi caleaşca!

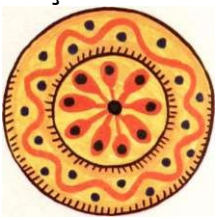

— Drumeţule, aleargă în satul de pe vale şi vesteşte-i pe oameni că boier Mătrăgună, înşelat de Păcală, aşteaptă ajutor! „S-aştepte mult şi bine! râde în el Tândală. Pe om trebuie să-l laude faptele, nu gura.

Mâţa cu clopoţei nu prinde şoareci. Nici găina care cotcodăceşte mult nu face ouă. Şi cine-şi caută beleaua cu luminarea sigur că şi-o găseşte!”

Şi-a plecat mai departe, pe urma lui Păcală, că-i era

dor de el...

După această întâmplare, se povesteşte că încă un boier pe nume Mână-lungă, s-a crezut mai grozav decât cei dinainte. L-a căutat pe Păcală. Şi i-a grăit:

— Am auzit că ţi-ai râs de boier Mătrăgună şi vreau să-ţi dovedesc că nu sunt toţi săraci cu duhul ca el.

TODOR, MĂRGĂRINT ŞI OSMAN

5 5

Fala mare traistă n-are... Cine-l caută pe dracu' până la urmă-l găseşte...

— Prostul adevărat este acela care-i crede pe alţii mai proşti decât pe sine, mustăceşte Păcală.

— Nu ştiu ce vrei să spui, dar ţin să afli că eu sunt dregător al lui vodă. Sunt mare dregător.

— Eh, mare e şi boul, boierule. Cu toate astea, câteodată, şi un copil îi poate pune funia-n coarne.

— Iarăşi nu te-nţeleg. Şi, fiind eu ca mare dregător al

lui vodă – hai să vorbim pe şleau! mă pricep la furat…

— Hoţii cei mici, spunea tata, se află-n păduri, iar cei mari în palate. O fi aşa, n-o fi…

— Asta e iarăşi o vorbă neghioabă de-a ta; da' nu ţi-o iau în seamă. Doresc numai să afli că-n toată lumea asta n-ai să-ntâlneşti pe nimeni care să poată să mă fure sau să mă păcălească.

— O fi, boierule!… Laudă-te gură, că de-aia-ţi dau friptură…

— Şi, tocmai pentru aceea vreau să te-ncerc şi eu, ca boier Mătrăgună, însă într-un alt chip.

— Şi în ce chip anume?

— Să-ţi arăţi dibăcia, păcălindu-mi slujbaşii, şi luându-mi-l pe Todor!

— Cine e acest Todor?

— Todor? Boul meu cel mai gras, din soi de Şviţera… Mi l-a dăruit vodă că l-am slujit pe plac…

— Uliu, ce boulean! Ce alb şi lat în spate. Şi bine ghiftuit, leit domnia ta, parc-ar fi dregător…

— Hm!… Hm!… se întunecă boierul. Vorbeşti cam fără socoteală, însă te iert că eşti netot. Ce zici? Ne-am înţeles?

— Şi dacă ţi-oi lua boul?

— Boul va fi al tău!

— Dar dacă nu izbutesc să-ţi păcălesc slujbaşii?

— Înseamnă că toată faima ţi-a fost o vorbă goală. Şi-am să te dau legat, să te spânzure vodă.

— Pentru că n-am izbutit să fur?

— He, pricini sunt destule, după câte-ai făcut şi precum te-ai purtat…

— Eu ştiu o altă vorbă bătrânească, boierule, şi-anume că omul se strică din trufie, ca fierul din rugină. De-aceea nici nu cutez să mă sumeţesc. Atâta îţi pot spune, că mă voi strădui să nu ies de ruşine. Încerc şi-atâta tot…

— Nu da-napoi; de vreme ce te-ai prins… Te-ai prins ori nu te-ai prins?

— M-am prins, boierule!

— De vreme ce te-ai prins să faci isprava asta, îţi spun eu dinainte, se strâmbă Mânălungă, frânghia te aşteaptă.

— Ce spui, boierule?

Şi porunceşte boierul ca Todor, de-atunci încolo, să plece la păşune în mijlocul cirezii şi cu pază întreită:

— Un slujitor, cu o sâneaţă în mâini, să meargă înainte şi alţii doi, cu săbiile scoase, să-l vegheze din spate.

În ziua următoare, după ce se porneşte cireada spre păşune, se strecoară Păcală spre curtea păsărilor. Înşfacă din coteţe vreo opt sau nouă pui. îi dă printr-un ulei moale. Pe urmă îi tăvăleşte în pulbere de-aramă, încât arătau puii de parcă erau făcuţi din aur strecurat. Şi şi-i vârâ în sân. Se furişează, apoi, prin marginea pădurii, până lângă cireadă.

Todor, mare şi alb, şi cu coarne bogate, vegheat cu străşnicie de cei trei slujitori, răsărea din cireadă ca muntele între dealuri. Uşor ca nevăstuica, pe când trecea cireada printr-o vâlcea îngustă, Păcală scoate puii de unde-i ascunsese şi-i zvârle, binişor, chiar înaintea celor trei paznici. Slujitorul cu sâneaţa tresare.

— Minune! strigă el. Minune, fraţilor!

— Pui din aur curat! bagă de seamă altul, dintre cei doi cu săbii.

— Au ieşit din pădure! ţipă şi-al treilea. Este plină, de bună seamă, toată pădurea.

— Voi rămâneţi aici, porunceşte iar întâiul celor doi soţi ai săi, eu alerg să-i culeg… Şi începe să gonească,

zănatec, prin pădure.

— Ce face? S-o crezi tu! îi răspund cei cu săbiile. Vrem şi noi pui de aur…

Puii, înfricoşaţi, se zoresc spre pădure şi pas de-i mai găseşte, se risipesc prin ierburi şi se ascund prin tufe. Doar piuitul lor răsună ici şi colo, însă tot mai departe. Cei trei străjeri aleargă şi se înghiontesc unul pe altul cu ură:

— Te-am văzut eu preabine, ai prins, adineauri, un puişor!

— Ba tu ai prins vreo doi! Crezi că nu te-am zărit? Şi vrei să te fereşti!

— Taci! Unde i-ai ascuns? Spune repede sau…

— N-am prins. Vă spun cinstit!

— Înşelătorule! Te voi cotonogi!… Am să-ţi rup oasele!…

— Vrei să te-mbogăţeşti singur, fără de noi?…

— Eşti tâlhar mincinos!…

Când paznicii se întorc şi îl cată pe Todor, mai ia-l de unde nu-i. îi găsesc numai smocul de păr, din coadă, în botul altui bou. Slujitorul cu sâneaţă îşi strigă soţii:

— Priviţi ce s-a întâmplat! Boul acesta, lacom şi rău, l-a sfâşiat pe Todor!

— Aşa e! se jeluiesc şi ceilalţi, înmărmuriţi de spaimă. Ni l-a mâncat pe Todor. I-a rămas numai coada neînghiţită, iată!…

Şi-aşa, din vorbă în vorbă, se iau la păruială, fără nicio cruţare. Îşi dau pumni în obraz, îşi rup veşmintele şi nu se potolesc decât după vreun ceas, când cad laţi la pământ. În acest timp, Păcală se-avântă lângă Todor. îi taie un sfârc din coadă şi i-l vâră pe gâtul altui bou din cireada, nelăsându-i afară decât un smoc de păr.

Îl apucă pe Todor de coarne şi-l trage în afundul pădurii, unde-l ascunde bine într-un desiş de fagi.

Boierul, când îşi vede pe cei trei paznici întorcându-se acasă fără Todor, aproape înnebuneşte:

— Ce mi-aţi făcut cu Todor? Era darul lui vodă, bou fără de pereche.

Iar paznicii se-apucă de-i povestesc cum nişte pui de aur nemaivăzuţi s-au ivit din pădure, şi cum ei s-au gândit să-i prindă, ca să-i aducă-acasă, să-i dea stăpânului. Dar un bou din cireadă, cât au lipsit ei numai câteva clipe, l-a sfâşiat pe Todor. Dovadă, uite coada. I-au aflat-o în gâtul boului celui lacom. Ar trebui tăiat…

— Ce tot pălăvrăgeşti? s-a înfuriat Mânălungă. Unde s-a pomenit vreun bou, pe lumea asta, să-l sfâşie pe altul? Vi l-a furat Păcală!…

— Asta-i adevărat! s-a ivit şi Păcală, cu cuşma pe-o sprânceană. Ce zici, boierule? Am câştigat prinsoarea? Şi l-am răpit pe Todor?

Boierul a scrâşnit.

— Mi l-ai răpit. Dar am şi-un armăsar, tot un dar de-al lui vodă, se cheamă Mărgărint. Cu el urmăm prinsoarea. Şi, dacă izbuteşti să-i păcăleşti din nou pe paznici, să-l iei pe Mărgărint, al tău o să rămână. De nu, îmi dai şi pe Todor-napoi, şi-ai să vezi şi frânghia în chip de „gât-legău”. Necăjit, Mână-lungă cheamă, de astă dată, cinci slugi şi hotărăşte:

Slugile se reped să împlinească porunca.

— Încuiaţi bine grajdul. Mărgărint nu mai iese pe viitor la păscut. îl veţi hrăni cu fân. Voi doi, cei mai zdrahoni, cu săbiile-n mâini, rămâneţi lângă uşă. Tu, înarmat cu o furcă, ţii calul de căpăstru, şi tu, celălalt, de

coadă. Iar tu, cel cu sâneaţă, ai să rămâi călare.

— Să vă plătiţi greşeala, mai strigă Mânălungă, păzindu-mi armăsarul ca pe ochii din cap. Şi pe cine s-apropie de grajduri, în afară de mine, să nici nu vă uitaţi şi să-l loviţi la mir, să-l lăsaţi mort pe loc!

— Bine, boierule! îi răspund ei tuscinci.

— Şi-acuma să te văd, ce-ai să mai faci, Păcală, ce va ieşi de-aici? Armăsarul sau ştreangul?

Păcală îşi pleacă fruntea:

— Mă tem, boierule. Dar zâmbeşte şiret.

Către lăsatul serii, o babă cocârjată, sprijinită în toiag, se apropia, domol, de curtea boierească şi ciocănea la poartă:

— Auzi, boierule, îndură-te de mine. Sunt o biată bătrână, cu un picior în groapă. Zăresc doar ca prin sită şi-abia de mai aud. Încai, în timpul nopţii, este vai şi prăpăd, că mă sfâşie câinii. Lasă-mă, hai, să intru-n ogradă şi să m-adăpostesc după gard, pe-un mănuncheaş de paie. Că nu cer demâncare… Boierul, la început, a gonit-o să plece, însă văzând că bătrâna, cu glasul său piţigăiat, nu înceta să-l roage, sfredelindu-i urechea, şi fiindcă nu cerea demâncare, ca să scape de ea, a lăsat-o să intre.

Tremurând pe picioare şi clănţănind din dinţi, aceasta s-a lungit pe-un aşternut de paie, nu prea departe de grajd. S-a hrănit, pe-ndelete, c-un boţ de mămăligă numai bună de dat la câini. Şi, la sfârşit, a scos, din desagă, un urcior, din care a prins să soarbă. A sorbit îndelung şi-a oftat de plăcere, mângâindu-şi gâtlejul cu mulţumire rară. Şi iar a sorbit lung.

— Ce ai acolo, babo, de sugi aşa cu sete? a întrebat-o unul din paznici, lingându-se pe

buze, când a simţit mirosul venit dinspre urcior.

— Ce să am, măiculiţă, un urcioraş cu ţuică, dată mie de-un stareţ.

— Un urcioraş cu ţuică? Aoleo! Aoleo! Ce-am mai sorbi şi noi, da' nu ne lasă slujba.

— Cum nu vă lasă slujba?

— Păzim un armăsar să nu ni-l ia Păcală. Şi ni s-a dat poruncă să nici n-adulmecăm, cumva, vreo băutură, îneales ţuiculiţă. Numai că eu aş vrea atâta, s-o miros mai de-aproape, şi ţi-o dau înapoi.

— Atâta? S-o miroşi puţintel mai de-aproape? Bine, măicuţă, bine! Asta nu-i pagubă.

Paznicul ia urciorul. S-apucă să miroasă cât putea mai de-aproape ce era înăuntru. Da' până să ia seama, îi lunecă pe gât un strop de băutură. îi lunecă şi altul. Pe urmă: gâl, gâl, gâl!

— Dă-mi, măi, şi mie, oleacă! şopteşte celălalt paznic. Nu fi aşa hapsân!

Şi, din nou, gâl, gâl, gâl!

Numai că, de la grajduri, prind şi ceilalţi de veste.

Şi, gâl, gâl, gâl, se goleşte urciorul. Baba mai scoate unul.

Şi, din nou, gâl, gâl, gâl! se goleşte şi-acesta. Dar ce-o fi pus Păcală în ţuică? (Căci el era, Păcală, cred c-aţi şi bănuit!) Şi-acesta îşi azvârle în paie ţoalele zdrenţuite, şi smulge şi cornetul ascuţit de pe nas şi-i priveşte pe paznici.

Paznicii de la uşă, cu săbiile în mâini, răzimaţi de ostreţe, adormiseră tun, de parcă erau morţi.

Flăcăul intră-n grajdul unde dormeau şi ceilalţi, unul ţinând căpăstrul, altul trăgând de coadă armăsarul lui vodă şi-al treilea călare, cu sâneaţa pe umăr. Păcală taie în două şi căpăstrul şi coada, aşa ca paznicilor să le rămână, la fiecare, câte o bucată din ce ţineau în mână. Taie curelele de la şa şi îl agaţă pe paznicul care stătea călare (lăsându-l

tot în şa) de-o grindă din tavan. Se azvârle pe cal şi, aplecându-şi capul puţin, ca să nu se lovească, ţâşneşte afar' din grajd. Când aude boierul ce s-a mai întâmplat, vă daţi voi singuri seama ce-a fost pe capul lui. Păcală tropotea cu calul pe uliţă. Se întorcea-n ogradă şi se oprea la scări:

— Boierule, ce zici?

— Ce-aşi putea să mai zic? M-ai păcălit din nou şi mi-ai luat bunătate de cal, după ce mi-ai smuls boul.

— Mă mulţumesc cu ei şi plec în lumea largă!

— Ce spui? Nu merge-aşa! mai ne prindem o dată.

— Ne mai prindem o dată? Boierul spumegă:

— Şi dacă mă răzbeşti pentru a treia oară, îţi las boul, şi calul, şi ce-oi mai dobândi. De nu, le iau-napoi şi cer învoire lui vodă să te ridic în streang.

— Mă-nfricoşezi de moarte!

— Poţi să te-nfricoşezi, fiindcă, de data asta, nu mă mai las pe mâna unor slujbaşi netoţi. Am să veghez eu însumi, ameninţă boierul.

— Şi ce trebuie să-ţi iau?

— Iată inelul ăsta! Şi dregătorul îi arată lui Păcală, în deget, un inel gros de aur, cu un diamant rar, ce scânteie-n lumina albă a dimineţii în mii şi mii de ape. Mi l-a dăruit vodă în urmă cu un an, ca să mă răsplătească, pentru c-am născocit un bir nou peste ţară, şi-am umplut visieria, istovită, cu galbeni sultanini. Se numeşte Osman!

— Inelul se numeşte Osman?

— Aşa cum auzisi. Inelul se numeşte Osman, după numele aceluia ce l-a stăpânit întâia oară. Este nepreţuit.

— Şi doreşti să ţi-l iau?

— Îţi dau răgaz trei zile!

— Puţin, boierule!

— Ce socoteai că-ţi merge aşa la nesfârşit? Ai s-o păţeşti, Păcală. Şi când te-oi legăna cu laţul pe grumaz, ce-o să cânt şi-o să joc!

— Bine, boierule! Mă sileşti, n-am ce face!

— Te silesc, te silesc, că vreau să-ţi vin de hac…

Şi călcând greu, boierul se-ntoarce mulţu

mit de cele ticluite şi intră în odăi. îi spune boieroaicei, ce stătea tologită pe un pat larg şi moale, cu saltele de puf:

— I-am copt-o lui Păcală. Va plăti pentru toate câte le-a făptuit. S-alerge slujitorii şi să-mi întindă masa. Am o foame de lup. Mi-e poftă să şi beau… Haide, vină şi tu. nevastă, să mâncăm şi să bem!

Mănâncă şi beau boierul şi boieroaica, până când trece ziua şi-ncep să se coboare umbrele înserării. Când, osteniţi de-atâta mâncare şi băutură, hotărăsc să se culce. Păcală e-n ogradă. Le vede, le aude şi le ştie pe toate. Mai aşteaptă o vreme până se linişteşte şi curtea. Slugile îşi iau cina şi. toropite de muncă, se ascund prin hogeaguri, pentru hodina nopţii. Noaptea împresoară apoi firea în vălu-i albăstrui. Cerul se acoperă însă, curând, de nori. Oamenii au adormit. Unul singur mai umblă, cu pasul furişat, uşor ca o pisică, de-a lungul zidurilor.

Acesta se apropie de-o căpiţă mare de fin aflată-n dosul casei. Îşi scapără amnarul. Şi aprinde căpiţa. Apoi tot el răcneşte:

— Sculaţi, oameni buni, sculaţi. Ard acareturile marelui dregător…

Căpiţa, aprinzându-se înalţă către slavă limbi roşii, lacome. Cerul se-mpurpură. Slugile se trezesc. Ţâşnesc din aşternuturi. Toţi fug înnebuniţi.

— Ard acareturile! Săriţi! Aduceţi apă! Marele dregător, cu toate că era umflat de-atâta îmbuibare şi

ameţit de vin, se trezeşte, la rându-i, din somn.

— Ard acareturile…

Îşi azvârle anteriul pe umeri şi vrea să iasă afară. Deodată îşi aminteşte că-l are, în inelarul stâng, pe Osman. „Şi dacă-n învălmăşeala din curte o să-mi fure Păcală inelul, se gândeşte. Poznaşul e în stare. Mai bine-l las în casă”. Se-ntoarce lângă pat şi i-l vâră nevestei în deget:

— Cât alerg eu pe-afară, ai tu grija de el.

— Bine, mormăie boieroaica ameţită de vin.

Marele dregător se repede pe scară şi se rostogoleşte, duduind, prin ogradă, către locul cu pricina, unde ardea căpiţa cu flăcări tot mai înălţate spre cer. Cât aleargă boierul, de după scara casei, se iveşte o umbră. Şi, dacă oarecine ar fi fost mai aproape, ar fi putut să vadă cum pe buzele umbrei, sub mustaţa subţire, se furişa un zâmbet.

Umbra saltă pe scară. Se prelinge în odăi. Apucă, dintr-un cui, o haină îmblănită.

Ombracă. Ba îşi vâră, sub haină, şi un ghemotoc de şaluri. Şi astfel pare un boier sadea, umflat şi mare în pântec.

— Nevastă, spune umbra, cu glasul preschimbat, venind lângă patul marelui dregător, dă-mi înapoi inelul.

Boieroaica, alene, se întoarce într-o parte şi îşi întinde mâna. Umbra prinde inelul şi

1 – 1 trage din deget.

Pe scară, legănat, marele dregător se-napoia în cămări. O umbră-i lângă uşă. Numai că el n-o vede, atât e de furios. Pătrunde în odaia unde se află patul şi grohăie:

— Larmă şi văicăreli, şi nu era nimic. S-aprinsese o căpiţă. îl bănui pe Păcală, altminteri n-avea cum. Numai

că, oricum ar încerca să scape, i s-a strâns la gard funia. Inelul e la noi. N-are cum mi-l mai lua. Haide, dă-mi-l încoace! Boieroaica, trezită de-a binelea, icneşte:

— Păi, ţi-l dădui o dată. De unde să-l mai iau?

Marele dregător îşi cască gura:

— Cum… mi-l dăduşi o dată?

— Cum?… Bine… Cum se dă… N-ai venit de-adineauri şi mi-ai cerut inelul…

— Iar tu?…

— Ţi l-am întins! Mi l-ai desprins din deget. Mână-lungă se-apucă de şuviţele rare şi cenuşii din barbă. Se smulge. Tropăie. Aleargă prin odaie şi urlă ca un lup:

— Mi l-ai dat pe Osman! Ai fost zărghită, chioară, sau nu ştiu cum să-ţi spun. Mi l-ai dat pe Osman fără nicio tocmeală. I l-ai dat lui Păcală. Aşa e cum îţi spun. Tâlharu-a fost în casă. Mi-a luat pe Mărgărint, pe Todor, şi-acuma pe Osman. M-a dovedit Păcală. Şi m-am făcut de râs. Eu, care am umplut vistieria cu galbeni, născocind un nou bir, m-am lăsat dus de nas de-un amărât, de-un ăla, aşa cum e Păcală. Să-mi plece din ogradă. Ducă-se pe pustii! Mi-e de-ajuns! Ce-o să păţesc cu vodă când o afla că darurile sale le-am pierdut, rând pe rând, numai eu unul ştiu. Văleu şi iar văleu! Şi, deschizând fereastra, marele dregător

răcneşte îndîrjit:

— Ai plecat, tartore? Piei din ograda mea! Păcală, călare, cu inelul pe deget şi trăgând de-o frânghie boul fără pereche, îi răspunde:

— M-am dus, boierule! Că mai am şi pe alţii, tot la fel de făloşi ca şi domnia ta, care de mult m-aşteaptă…

Boierul tropotea şi răgea prin odaie; boieroaica se jelea de ciudă că nu băgase bine de seamă; dar toţi sătenii, pe care-i întâlnea în cale, Păcală, râdeau nu glumă… Şi unii dintre ei glăsuiau:

— Fala-mare traistă n-are… Cine-l caută pe dracu’ până la urmă-l găseşte… Pe omul isteţ aruncă-l şi-n bulboană, că se face luntre şi punte şi tot ajunge la mal. Bine i-ai făcut şi i-ai ticluit-o, Păcală, marelui dregător… Bine i-ai ticluit-o, zău… Deoarece până astăzi el încă nu aflase că necăjitul se pricepe şi el, câteodată, s-aducă necaz, iar prostul ţine adesea lingura ca înţeleptul să mănânce din ea… Soarele, proaspăt răsărit, începuse să râdă, cu poftă, şi el.

PETRECEREA LA TOARTĂ

Femeia cu ochi frumoşi pe toţi îi face voioşi în timpul când Păcală încă se mai îndeletnicea cu marele dregător Mână-lungă, Tândală se găsea pe drum. Călătorise mult. Era peste măsură de ostenit. Şi n-avea niciun ban în pungă

să-şi cumpere bucate. Şi tot mergând-aşa, ajunse într-un târg. În târgul acela era obiceiul ca, o dată pe lună şi-anume într-o zi de joi, meşteşugarii cei mai înstăriţi să vină în piaţă, la poalele unui ulm falnic, cu o cunună largă şi răsfirată de ramuri, şi-acolo să-şi tocmească oamenii de care-aveau nevoie. Tândală, auzind despre obiceiul acesta, şi, fiindcă era joi, s-a dus şi el sub ulm. Şi, cum, necum, negăsind altceva care să-i fie mai pe plac, decât vorba românului, una de bine şi zece de rău, s-a tocmit de-ajutor la un cojocar. Aflase, ce e drept, despre acesta, de cum intrase în târg, că este un zgâriebrânză şi că se poartă cu cei tocmiţi la el ca lupul cu oile sau câinele cu pisica; dar n-avusese alta ce face, deoarece, ştie oricine, foamea e soră bună cu nevoia, iar nevoia frânge şi fierul.

Şi-aşa, încă din acea zi, a început Tândală să-l slujească pe cojocar. Din partea muncii, ce-i drept, nu prea avea Tândală de ce să se plângă. Că muncă era destulă. Şi încă prea destulă. Trudea de se spetea. Aducea pieile de oaie şi miel din munte, de la ciobani. Le da la argăseală. Ajuta la croit, la cusut. Mătura. Curăţa. Era de-alergătură. Mai făcea şi-alte treburi. Iar cojocarul, obişnuit, nu ştia alte vorbe să-i rostească în afară de: „Haide, Tândală, zoreşte-te!… Zoreşte-te, Tândală! Zoreşte-te!”

Acu, vorbind cu mâna pe inimă, aşa cum v-am mai povestit, Tândală nu era el atât de sprinten şi iute ca Păcală. Avea un fel de fire ciudată. Părea că tândăleşte. Şi-atunci când s-a născut, dintr-o gogoaşă amară de tufan, se povestea că a făcut-o pe îndelete, întâi s-a înfoiat gogoaşa, pe urmă s-a deschis şi-abia târziu, s-a ivit el, cu ochii râzători şi cu căciula lăsată cam pe ceafă.

— Ce te-oi fi tândălit atâta? Ardeam de nerăbdare să te văz! i-a spus tătâne-său.

— Aşa sunt eu din fire. Dar nu m-am ivit la vreme?

— Ba cum să nu… aşa e! s-a înveselit moş Negru.

Şi-apoi se cunoaşte prea bine că năravul din fire n-

are lecuire.

Asta nu vrea să însemne că Tândală era şi leneş. Ba, dimpotrivă. Era isteţ şi harnic. Şi aşa-zisa lui „tândăleală”, ne povestesc bătrânii, venea numai de-acolo că se chibzuia bine în tot ce făptuia. De-aceea se şi mâhnea când îşi vedea stăpânul împingându-l cu umărul şi dându-i brânci la treabă peste puterea obişnuită a omului. Fiindcă, oricât îşi da silinţa Tândală, nu putea face faţă la cât îi dădea de lucru meşterul. C-avea alişveriş cojocarul, nu glumă. Numai atunci când venea ceasul mesei, se schimba socoteala:

— Mai încet, mai încet, îl sfătuia meşterul pe Tândală. Ce te grăbeşti atâta la masă, că nu dau turcii-n târg! Şi, vezi, ai grijă, nici nu mânca prea mult, să nu-ţi cadă prea greu. Nu uita că mai sunt, după masă, alte o mie şi ceva de treburi. Şi-ai să te moleşeşti. Şi n-au să iasă cojoacele aşa cum se cuvine. Cu toate astea, cojoacele ieşeau straşnice întotdeauna, pentru că meşterul, ca să vorbim cinstit, era destul de priceput, iar Tândală nu se lăsa nici el mai prejos, aşa încât, adeseori, acei ce le îmbrăcau se întorceau să-i răsplătească, pe meşter şi pe Tândală, cu câte-o îmbucătură mai bună, o sticlă de rachiu, un coşuteţ cu fructe sau ce aveau şi ei.

Mai trebuie, totuşi, să aflaţi că, ori de câte ori se întâmpla una ca asta, meşterul strângea tot. Pitea în cămară darul şi nu-i da lui Tândală nici cel puţin să guste. Aşa, soseşte odată, din munte, stăpânul unei turme de oi, aducând, în desagă, drept mulţămită meşterilor pentru cojocul pe care i-l croiseră, un caş mare de oaie.

— Să-l mâncaţi sănătoşi, glăsuieşte ciobanul, domnia ta şi sluga…

— A, slugii nu-i prieşte şi i se-ngreţoşează numai cât vede caşul, răspunde cojocarul. Şi, până să apuce Tândală a spune că vorba aceea era fără temei, stăpânul începe iar să-l certe:

— De ce nu te zoreşti? Priveşte maldărul acela de cojoace! Aşteaptă să le coşi…

— Stăpâne, dec, abia apucă să rostească Tândală.

— Zoreşte-te! Zoreşte-te! îi strigă cojocarul, tăindu-i vorba.

Îl duce apoi pe stăpânul turmelor până la uşă. Îşi ia de la el rămas-bun. Se întoarce şi ascunde caşul în cămara din fundul casei. Se întoarce iar la lucru şi face pe niznaiul. N-aude, n-a vede, n-a greul pământului, uşurelul vântului. Ca şi cum nimic nu se întâmplase şi nimeni nu trecuse pe-acolo. Vorba ceea: nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase.

Lui Tândală îi lăsa însă gura apă, că-i plăcea caşul nevoie mare. Şi-ar fi poftit să-i spună câteva meşterului. Se stăpâneşte însă şi numai în sinea lui i-o cloceşte: „Aşadar, asta îţi este, întruna, purtarea, meştere cojocar. Dec, dacă e pe-a ceea, să-ţi răsplătesc şi eu, cu vârf şi îndesat…” Şi, pe ascuns, răspândeşte prin târg, pe unde poate, vestea că meşterul cojocar şi-a pierdut mintea. Că altfel, obişnuit, nu se-arată şi nici nu se cunoaşte. Da n fiecare noapte, cam pe la miezul ei, sare din aşternut, urlă ca lupul şi începe să reteze cu o custură ceea ce încropesc ziua. Aşa că toţi câţi au încă în lucru cojoace la el ar fi bine să şi le ia cât timp mai au ce lua.

Vestea rea, se ştie, fuge ca vântul şi-nconjură pământul. Zboară şi unde ajunge scoate din ea scântei.

Lumea aude, se îngrijorează, şi aceia care aveau cojoace în lucru vin să şi le ridice:

— Dă-ne cojoacele, meştere. Nu mai vrem să ni le lucrezi dumneata.

— Ce? Aţi înnebunit? se sperie cojocarul că i se duce de râpă şi meşteşugul şi neguţătoria. Lăsaţi-mă în pace! Şi, înfuriat, pierzându-şi măsura, începe să-i ocărască pe oameni şi să-i gonească: Plecaţi de-aici! Ieşiţi! Nu vă dau înapoi nimic! Şi, fiindcă aceştia strigau, cerându-şi înapoi cojoacele, se-apucă să-i zburătăcească şi să azvârle în ei cu ce se nimerea. Plecaţi de-aici! Plecaţi!

— Ce face? se supără din ce în ce mai rău lumea. Ne mai şi ocărăşti şi ne zburătăceşti? Şi, câţiva mai voinici se avântă spre el, îl înşfacă, îl leagă în curmeie şi-l duc de îl închid într-un şopron al satului. Aduc pe-o babă vrăjitoare şi-aceasta îi învaţă pe târgoveţi că nebunia se lecuieşte cu apă rece ca gheaţa. Se-apucă, deci, aceştia, cu gândul să-l lecuiască pe cojocar, de ţi-l murează bine. Şi pentru că sărmanul încă ţipa la oameni, izbindu-i cu picioarele, îi trag şi-o chelfăneală pe cinste.

Văzând că nu mai are cum să se împotrivească şi să se apere, cojocarul se potoleşte. Şi oamenii, băgând de seamă că s-a mai liniştit, îl slobozesc din şteanguri, punându-i însă în vedere că de-şi arătă iarăşi, în orice fel, nebunia, va pătimi mai rău. Cojocarul, după atâta zbucium, vrea să pornească spre casă, dar, mai înainte, plin de amărăciune, întreabă:

— Şi cine ziceţi, fraţilor, că v-a destăinuit c-am mintea rătăcită?

— Cum?... Ce ne mai întrebi?... Tândală...

Slujitorul tău… El ne-a mărturisit ce pătimeşte, noaptea, când te prind furiile… Aleargă acasă cojocarul şi-l ia pe Tândală de piept:

— Ai păţit-o cu mine, Tândală! Cum de ai cutezat? De unde ai ştiut tu, oare, nemernice, că eu mi-am pierdut mintea?

Tândală îi desface cojocarului mâinile, binişor, de la piept şi îl priveşte în ochi:

— De unde am ştiut? Stai să te întreb şi eu: da' domnia ta de unde-ai ştiut că mie nu-mi prieşte şi mi se-ngreţoşează de caş?

— N-am ştiut… Da' aşa…

— Şi eu la fel, aşa… Şi, dacă te-oi mai purta vreodată astfel, când vor mai sosi daruri, mai rău ai s-o păţeşti!

A înghiţit-o cojocarul, şi n-a avut ce face; însă Tândală, după ce şi-a primit simbria, sătul de un asemenea stăpân ce ţinea brânza-n sticlă şi n-o scotea de-acolo decât la Crăciun şi la Paşti, a plecat mai departe, cum îi era şi lui, ca şi lui frăţâne-său Păcală, ursita.

A mers, din nou, ce-a mers şi într-o bună dimineaţă a zărit o femeie, tânără şi frumoasă, şezând pe-o piatră, la marginea unei păduri, şi plângând.

Tândală, milos de felul lui, s-a apropiat de ea:

— Pentru ce plângi, femeie? Ce necaz te-a lovit?

— Plâng, i-a răspuns aceasta, privindu-l cu ochii înlăcrămaţi, că am avut un bărbat bun, dar mi l-a luat la oaste vodă şi l-a dus în războiul cu un alt vodă, cu care se certase, şi nu s-a mai întors.

Tândală a oftat:

— Sărmană văduvă! Când cei cocoţaţi sus se ceartă,

cei care-i poartă-n spate plătesc oalele sparte. Că orzul îl ară boii şi se hrănesc cu el caii. Cel cu paguba este şi cu păcatul. Şi, ce mai tura-vura, aşa-i făcută lumea şi cine poate şti de s-o schimba vreodată. Vorba din bătrâni: Viaţa omului ca oul în mâna copilului. Mai bine şterge-ţi lacrimile. Du-te acasă şi chinuieşte-te şi tu cum ne chinuim toţi, cât timp oi avea zile. Că tot vreo clipă, două de bucurie s-or mai afla ici-colo.

— Aşa ar fi cum spui, numai că pierderea bărbatului meu nu e totul, a mai urmat femeia. Că, după ce c-am rămas văduvă, în loc să fiu deplânsă, m-a potopit o altă năpastă…

— Ei, ce năpasta, spune!

— Boierul, starostele şi popa au început să-mi dea târcoale, să-mi ciocăne la poartă. Cică să intre-n casă la mine, iar eu să le-astern masa, că ei vor să petreacă. Şi-atât sunt de scârbită de purtările acelora, care sunt, de fruntea satului, că mi-am părăsit casa şi am plecat în lume.

— Păi, nu aşa, femeie! Dacă vor să petreacă, eu zic să le facem cheful. Să petrecem însă şi noi. Petrecere la toartă. Să petreacă tot satul.

— Să petreacă tot satul?

— Ascultă-mă colea!

Şi femeia l-ascultă, cu băgare de seamă. Lacrimile încetează să-i curgă. Şi dorinţa de a-i pedepsi pe aceia din pricina cărora fusese aproape gata, gata să-şi părăsească gospodăria i se aprinde în ochi.

— Ei, ce spui? Te-nvoieşti?

— Mă învoiesc, flăcăule! Care-i numele tău?

— Tândală mă numesc!

— Am auzit şi noi, prin locurile acestea, de tine. Şi nu numai de tine. Ci şi de unul

Păcală. Ba chiar se povestea că sunteţi fraţi de cruce şi le veniţi de hac multor nelegiuiţi. Poate m-oi ajuta şi pe mine.

— Am să te-ajut, femeie!

— Îţi mulţumesc, Tândală.

Se înapoiază dară acasă femeia. Da’ nu răsuflă bine şi nici n-apucă să-şi desfacă bocceluţa pe laviţă, că s-a şi ivit un aprod de la curte.

— Boierul, îi vesteşte acesta, tainic, îţi trimite cuvânt să-l aştepţi astă-seară, că vine să te vadă. Are să-ţi dea porunci.

— Ei, dacă are boierul să-mi dea porunci, să poftească.

Pe urmă, se arată la poartă starostele:

— A venit vremea să-ncetezi cu jelitul bărbatului! Să mă primeşti în casă. Şi să ne veselim amândoi. Altminteri te voi pune la bir, de n-am să-ţi las, în ladă, nici măcar o basma.

— Morţii cu morţii şi vii cu vii, cântă şi popa, cădelniţând, când soseşte, la rându-i. După mâhnire, bucurie. Şi, mai încet, adaugă: Când vin să-ţi sfinţesc casa? Că, unde calcă popa, calcă şi Dumnezeu…

Iar ea, femeia văduvă, nu se mai împotriveşte, ca altă dată, ci le surâde blând tuturor, măcar că are o lumină care nu-i a bună în ochi. Le spune, cu răbdare, când să vină şi cum, să le fie pe plac. Şi-aşa, se scurge ziua. De cum se lasă seara, primul, cel mai nerăbdător, se iveşte boierul, gras, vârstnic, cu barbă, călcând greu pe pământ.

— Ehei, te-ai înmuiat. De nu te înmuiai, îţi luam, prin judecată, sunt prieten cu judecătorul, petecul de grădină, lăsat prin diată de răposatul. Rămâneai muritoare de foame.

— Aşa mă pedepseai?

— Ce-a fost s-a isprăvit, mi-ai dobândit iertarea, se leagănă, mulţumit, pe picioarele scurte şi grase, boierul. Ce-ai acolo, în cuptor?

— Un purcel rumenit şi nişte alivenci. Rachiul e pe masă.

— Haide, să-ncepem cheful!

Dar nu apucă boierul să se-aşeze bine pe scaun, că la poartă se-aude ciocănind cineva.

— Să ştii că e cumnatu-meu, am un cum

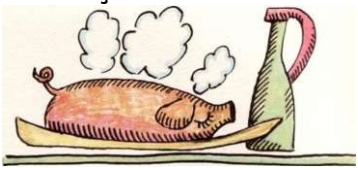

nat haiduc, se face că se îngrozeşte femeia. Şi, dacă este, într-adevăr, el, s-a isprăvit cu domnia ta. Te stâlceste-n bătaie. E voinic ca un urs şi nu ştie de teamă, nici de ruşine, faţă de feţele boiereşti. M-a tot ameninţat că, de găseşte, vreodată, vreun bărbat străin în casa răposatului, frate-său, îl face chisăliţă, oricine-ar fi acesta. Boierul, din vesel cum era, s-a înverzit la faţă. Tremură ca o frunză:

— Şi-i… chiar cumnatu-tău?…

— Da. Cumnatu-meu e.

— U… unde… aş… putea… să m-aş… cund? Să nu pat vreo ruşine… U… unde să m-aş… cund?

— Vai de noi şi de noi!

Şi văduva, făcând mai departe pe înfricoşata, deschide un chepeng şi îl împinge pe boier, pe o scăriţă-ngustă. Boierul, tremurând, se împiedică. Cade de-a berbeleacul, în fundul beciului. Acolo însă când ajunge, nu se dezmeticeşte bine şi simte că e prins de cineva în braţe.

— Cine e?… Cine e?… şopteşte el pierit.

— Sunt Moartea! aude o voce. De! Ai făcut destule, cât ai trăit pe lume… Şi-am venit să te iau.

— Aoleo, fie-ţi milă!

— Da’ ţie ţi-a fost milă de cinstea văduvei? Chiteai să-

i iei avutul şi i-ai intrat în casă cu anasâna? Că vrei domnia ta să petreci!

— Uite, îi dau femeii punga asta mare cu galbeni şi jur că nu mai fac!…

Numai că Moartea, fără multă vorbă, îi smulge anteriul şi celelalte straie şi albituri:

— La iad nu se merge decât gol puşcă!

Şi îl azvârle într-o copaie mare, care era acolo, plină-ochi cu catran. Mi se face boierul mai dihai ca un drac. Sus, cel care bătuse la poarta văduvei, cred că aţi ghicit, fusese însă nu cumnatul acesteia, haiducul, cum îl speriase ea pe boier, ci însuşi starostele, cu burta tot cât o bute, ca şi-a boierului, şi barba înspicată de bruma anilor, măcar că se silea să facă pe flăcăul.

— Zici că te-ai pregătit, aşa cum se cuvine, pentru petrecere? o întreabă pe femeie, după ce intră în casă.

— Aşa cum se cuvine! îi răspunde aceasta, cu şart.

Şi-i arată starostelui purcelul, copturile din tavă, plăcut aromitoare, şi sticla cu rachiu.

— Frunză verde, trei parale, cântă, înviorat, starostele, şezi acolea şi matale! îndemnând-o pe văduvă să se lase alături de el pe-un scăunel, după ce a sorbit, plescăind din limbă, întâia ulcică de rachiu. Numai că iarăşi se aud ciocănituri în poartă.

— Cine, ciorilor, o mai fi, de nu ne lasă-n pace să petrecem pe plac? se supără primarul.

Văduva se iţeşte, prin ferestruică, la fel ca-ntâia oară. Se preface speriată şi-i spune şi starostelui povestea cu cumnatul, haiduc, venit anume să-i cerceteze casa. Aşa ajunge şi starostele în fundul beciului. Se scaldă în catran şi-şi dăruieşte punga numai să scape teafăr şi să nu îl ia

Moartea. Sus, cel care bătuse – mai burtos decât toţi, cu barba măturoaie pe pântec – era însă, socot c-aţi ghicit iar! preasfinţitul părinte.

— Grele şi încâlcite fără de seamăn, dar după voia Domnului, sunt căile oamenilor! cântă în surdină, popa. Atâta că… schimbă el tonul şi şopteşte: femeia cu ochi frumoşi pe toţi îi face voioşi. Deci îl face voios şi pe părintele satului, râde el gros, împingând cu burta portiţa.

După aceea, cântând încă şi mulţumit de sine, intră-n odaie, se aşază la masă, înfulecă şi bea.

Deodată, femeia, ridicându-se de pe scaun, dă un ţipăt:

— Vai de mine şi de sfinţia ta părinte, că-l zării, prin ferestruică, pe cumnatumeu, Stroie, acela de-i haiduc, năvălind ca furtuna. Socot că vine să se încredinţeze de nu am cumva oaspeţi cheflii în casă! Şi-n acest fel se prăvăleşte şi popa alături de primar şi boier.

Mai dă şi el o pungă. Şi-ajunge, azvârlit de Moarte, în copaie.

După aceasta, se mai apucă Moartea şi-i tăvăleşte pe tustrei printr-o altă copaie, unde se aflau fulgi.

— Iartă-ne!… Iartă-ne!… Iartă-ne!… se roagă ei tustrei. Jurăm să nu mai facem, cât om trăi, ce-am făcut!

Moartea însă nu ţine seama de văicăreala lor şi ridicând chepengul, îi atinge pe fiecare cu câte-o şfichiuială a biciului, pe care-l ţinea în mână.

— Aţi vrut petrecere în casa văduvei, petrecere aveţi!

Şi na, şi na, şi na, pe spinările goale, muiate în catran şi tăvălite în fulgi. Schelălăind, tustrei: boierul, starostele şi popa se zvârlă în sus pe scară. Tropăie prin odaie. Se năpustesc spre poartă, aproape s-o dărâme.

Şi-ajung în uliţă.

În uliţă, ciopor, sătenii adunaţi. îi vestise femeia prin vecinele sale. Şi biciul, na, na, na!

Şfichiuieşte şi plesneşte pe spinările goale ale

bărbaţilor.

— Dec, dracii, fraţilor! strigă din urmă…

Așa, aiurea și starostele în fundul bocciului

Moartea. Au intrat cu de-a sila până în casa femeii. Să-i întoarcem la iad!

— Să-i întoarcem la iad, se prefăcea mulţimea că nu-şi cunoaşte boierul, starostele şi popa. Şi dă-i în ei cu pietre, bucăţi de humă, lemne şi altele de-acestea. Să-i întoarcem la iad!

Bătuţi şi huiduiţi, cei trei se zice c-au fugit până au dat de-o apă. Apa i-a luat cu ea şi i-a purtat spre Olt. De-acolo-n Dunăre. Din Dunăre la Mare… Şi apoi cine ştie… Astfel s-a isprăvit petrecerea la toartă! Iar Tândală, după ce le-a împărţit nevoiaşilor pungile cu bănet, păstrându-şi pentru sine numai trei galbeni, blagoslovit de toţi, a plecat iar pe cale…

Cu unul dintre cei trei galbeni pe care-i avea, Tândală şi-a cumpărat un măgar, de gâtul căruia şi-a agăţat traista. Era un măgar bătrân, numai pielea şi osul, prăpădit şi, pe deasupra, chior.

MĂGARUL FERMECAT

Rabdă inimă şi taci, ce-ai făcut să nu mai faci! *Că răbdarea-i din rai, şi, la necaz, nu-i nicio alinare mai bună decât ea*!

— Ciuş! Ciuş! îşi mâna Tândală măgarul. Atâta că acesta abia-şi mai putea târî picioarele, de bătrân şi ostenit ce era. Se oprea locului şi, ca să-l facă să meargă mai departe, Tândală era nevoit să-l împingă din spate.

Oamenii-i vedeau şi câte unii dintre aceştia îşi băteau joc de ei.

— Hei, de ce nu te duci, flăcăule, să-ţi vinzi armăsarul la târg? Ai lua, fără-ndoială. O mulţime de galbeni!…

Tândală ştia că se înşelase şi că batjocura oamenilor era întemeiată, dar nu voia să recunoască, să nu seiste mai tare râsul. Vorba românului: „Rabdă inimă şi taci, ce-ai făcut să nu mai faci! Că răbdarea-i din rai, şi, la necaz, nu-i nicio alinare mai bună decât ea! Şi nu ieslea trebuia să vină la măgar, ci măgarul să se ducă la iesle!” De aceea le şi răspundea celor ce-şi băteau joc de el:

— Râdeţi voi, râdeţi! Numai că măgarul acesta, al

meu: Ciuş, aşa se cheamă: Ciuş, dacă vreţi să aflaţi, este un dobitoc fermecat. A-mbătrânit, e drept, dar datorită lui eu am ajuns cel mai mare ghicitor al tuturor timpurilor.

— Cum vine asta? Cum?

— Cum să vină? Prea bine. Eu îi pun întrebarea asupra ceea ce vreau să ştiu şi el îmi dă răspunsul, binişor, la ureche, fără nicio greşeală.

— Ghiceşte-ne, atunci, şi nouă!... Da, da, ghiceşte-ne! S-or mai micşora birurile? Şi s-or mai uşura poverile de le ţinem în spate? Că rău era când era rău, numai că astăzi, când e mai bine, aşa cum ne spun marii dregători (o fi, dar pentru ei!), e parcă şi mai rău. Şi s-o mai întoarce vreodată fărâma de bine din vremea când ne era rău?

Tândală îi pune întrebarea măgarului şi se apropie cu urechea de botul acestuia. Se face că l-ascultă ce-i spune, pe urmă tăl

măceşte :

— Dec, îmi răspunde măgarul că: Binele acela de care-ntrebaţi voi l-a luat paşa. Rău la deal şi rău la vale, când greul e pe spetele tale. Iar binele de-ar fi să-şi întoarcă faţa spre noi ar fi bine. Numai că răul vine iute şi binele încet. Şi nu este bine să fii nici gazdă mare, dar nici sărac prea tare, gazda mare se gândeşte, săracul se tot trudeşte, gazda mare-i om gândit şi săracu-i tot trudit.

Sătenii, măcar că nu pricepuseră mare lucru din cele tălmăcite de Tândală, rămăseseră fără grai. Nici n-au mai îndrăznit să-l roage pe acesta să le ghicească, prin botul dobitocului său şi alte multe lucruri ce voiau să le afle.

Iar vestea despre marele ghicitor Tândală s-a răspândit pretutindeni, ca glonţul: „Este un flăcău nevoiaş, destul de slab la minte, dar care se pricepe, cu ajutorul

unui măgar înţelept, să ghicească prezentul, trecutul şi viitorul. Numele ghicitorului e Tândală şi-al măgarului, Ciuş”.

Tocmai atunci se întâmplase că intrase în ţară un trimis al sultanului, care se îndrepta către târgul cel mare, unde locuia vodă. Acesta poposise, în drumul său spre vodă, la conacul unui mare boier. În timpul nopţii însă, cineva îi furase acestui trimis al sultanului, un paşă preavestit, pecetea împărătească bătută în pietre scumpe: turaua. Fără turaua asta, paşa nu mai putea pecetlui învoiala, ce trebuia încheiată cu vodă, la palat, în nu ştiu ce privinţe. Cercetări şi necaz.

Paşa se mâniase. Amenință pe toţi că-i va pârî sultanului. Şi sultanul va cere cea mai aspră pedeapsă pentru boierul gazdă. Pe când se perpeleau, neştiind ce să facă, şi nu aflau turaua, iată că se aude despre marele ghicitor Tândală – care le răspunsese oamenilor, la întrebarea lor, că binele ni l-a luat paşa şi că-i rău la deal şi rău la vale când povara este pe spetele tale – că e prin apropiere.

„Ghicitorul acesta mare, Tândală, ştia pesemne, ce urma să mi se întâmple cu turcul de-aceea le-o fi răspuns aşa oamenilor”, se gândeşte boierul. Şi dă, îndată, poruncă slugilor să cutreiere drumurile, să fie găsiţi

Tândală şi măgarul, şi să fie aduşi la conac. Dar, fiindcă nu are răbdare s-aştepte înapoierea slugilor, boierul porneşte şi el însuşi pe-o cale să-i caute. Iar întâmplarea face ca tocmai el să-i întâlnească. Tândală şi măgarul făceau un mic popas, la poalele unui deal. Măgarul păştea nişte mărăcini de la marginea drumului, iar Tândală, visând la un ospăţ, se tolănise în iarbă.

— Scoală-te, apucă-ţi dobitocul de funie şi ghiceşte paşii cine i-a şterpelit, noaptea trecută, turaua, îi porunceşte boierul.

Când aude Tândală despre ce este vorba şi când se socoteşte c-ar putea-o păţi cu paşa şi boierul, începe să se codească:

— Dec, că măgarul mi-este din cale-afară de ostenit, nu poate urca dealul, iar eu mă simt bolnav, n-am putere să-l trag şi, cu-atât mai puţin, să-l împing.

— Lasă că-l împing eu, se hotărăşte boierul, strâns de nevoie cu uşa.

Nevoia, doar se ştie, te poartă, pe unde ţi-e, dar mai cu seamă pe unde nu ţi-e voia. Şi împinge, împinge boierul în dosul măgarului, îl trage şi de funie, se umple de sudoare şi, după un ceas şi mai bine de trudă, izbuteşte să-l urce pe culmea dealului, de unde începe drumul ce ducea la conac.

Tândală, care o luase înainte, fluierând şi cu mâinile în buzunare, măcar că nu se grăbise, şi ajunsese sus. Aşa încât, când îşi vede sosind măgarul, împins de boier de la spate, se porneşte să râdă:

— Dec, eu ţi-am mărturisit, cinstit şi lămurit, cucoane. Singur, măgarul meu n-ar fi putut să urce un deal atât de-nalt. Aşa dacă aţi fost doi…

— Ce? Am fost doi măgari? se mânie boierul.

— Domnia ta ai spus-o, nu eu, râde mai departe Tândală. Să-mi ierţi vorba cea proastă, că de noi oamenii de rând… Şi-acum unde ne ducem?

— Ne ducem la conac.

Şi, fiind… bolnav Tândală, boierul îl împinge mai

departe pe Ciuş. Când ajunge însă la conac, boierul schimbă vorba şi, din porunca paşii, îl închide pe Tândală, în grajd, laolaltă cu Ciuş, poruncindu-i să afle până-n cel mult un ceas cine a furat turaua. Când se vede Tândală în grajd, şi într-o asemenea stare, începe să ofteze: „Aman! Ce-o să s-aleagă din trebuşoara asta? Că paşa-i mânios foc şi, dacă nu iese la timp, la iveală, turaua, o să fie prăpăd…” Uitasem să vă spun că, după ce i-au închis pe Tândală şi pe asinul lui, un slujitor al paşii venise lângă peretele grajdului şi, printr-o crăpătură, pândea, ce se întâmpla înăuntru. Şi ca să vă spun totul cu-n minut mai degrabă, pasămite, tocmai slujitorul acesta era acela care-i furase paşii turaua preţioasă. Iar, printr-o întâmplare, el se numea Aman. Încât când îl auzise pe Tândală oftând şi rostindu-i numele îl trecuse un fior. Bănuise că Tândală, marele ghicitor, aflase cine-i hoţul. Şi, înfricoşat de moarte, a deschis grabnic uşa, şi-a căzut în genunchi în faţa lui Tândală:

— Scapă-mă, mare ghicitor! Scapă-mă! Eu sunt acel Aman pe care, cu ajutorul măgarului tău, l-ai ghicit! Am vrut să fac numai

— Aman – în limba turcă înseamnă „îndurare”, „iertare”. Dar, în trecutul depărtat, se da uneori, acest nume şi oamenilor.

O glumă cu paşa. Da’ dacă tu mă scapi, eu nu numai că dau înapoi ce-am furat, dar te şi pricopsesc cu tot ce-am agonisit, în războaie şi jafuri, de-a lungul anilor, cât l-am slujit pe paşa.

— Hoţul dovedit obişnuieşte să spună c-a glumit, glăsuieşte Tândală. Ce glumă o fi şi-aceea? Iar cine cade-n

gârlă de ploaie nu se mai fereşte. Eu, totuşi, am să te scap, pentru că, pe de-o parte, nu-mi place chipul paşii, de la care niciun bine nu putem aştepta venind în ţara asta, şi, pe de alta, fiindcă mi-ai pomenit de-agonisita ta, care, fără-ndoială, nu poate fi prea mică… Mie o să-mi ghicească măgarul cât e… Iar oamenii de pe-aici, sunt în mare nevoie.

— Nu, nu, grăieşte Aman. Nu este mică agonisita mea, dimpotrivă. Este destul de mare. Că de in slujba paşii. Şi dacă tu mă scapi, aşa cum ţi-am mai spus, ţi-o dăruiesc întreagă!

— Ne-am înţeles, se învoieşte Tândală. Şi, ca să iasă bine, ai să faci ce te-nvăţ!

Şi-l sfătuieşte pe Aman să azvârle turaua în troaca porcilor. Unul dintre aceştia, un râmător cu o pată neagră pe ochi, mai mare şi mai lacom între ceilalţi, închipuindu-şi că turaua este o îmbucătură gustoasă, o înghite pe loc.

Tândală cere apoi să fie dus la paşa, căruia-i spune că măgarul ghicise ce se întâmplase şi că-i mărturisise lui totul.

— Ce?… Ce?… se bucură să afle cât mai curând taina şi boierul şi paşa.

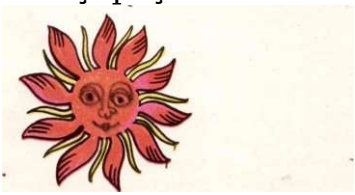

— Luminăţia sa paşa, povesteşte Tândală, a pierdut prin ogradă turaua. Porcii au scăpat în ograda şi unul dintre ei, acela cu pată neagră pe ochi, crezând că-i de mâncat, a înghiţit-o pe loc. Şi-acum e în burta lui.

Ce bucurie a fost pe paşa când şi-a aflat turaua nici că se poate spune! De-atâta bucurie, a poruncit să fie urcaţi Tândală şi Ciuş în chiar rădvanul lui şi a pornit cu ei spre palatul lui vodă.

Caii goneau, goneau. Tândală şedea lângă paşa, măgarul înaintea amândurora cu o grămadă de scaieţi în faţă, răgind din când în când, mulţumit. Pe margini, tropoteau caii oştenilor din straja otomană. Şi marele ghicitor cugeta. Ce fusese trecuse, dar ce urma să fie încă avea să mai vie. Pentru că vorba lui moş Negru, când plecase Tândală la drum: „Ceea ce omul singur, cu mâna lui, îşi face, nici dracul nu mai poate desface. Şi numai începutul e anevoie, că restul, beleaua, vine de la sine…”

Şi iată-i pe paşa, pe Tândală şi pe măgarul său, după ce-au coborât din rădvan, intrând în ograda lui vodă.

ÎN PALATUL LUI VODĂ

Vorba, ca şi mâncarea, puţină nu-l strică niciodată pe om, dar cea multă aproape întotdeauna.

Măgarul este dus în grajd, Tândală rămâne jos, la capătul scărilor, şi paşa intră în palat. Acesta îi povesteşte lui vodă ce i s-a întâmplat cu preţioasa tura a sultanului. Cum a pierdut-o într-o zi (crezând că i-e furată) şi cum cu ajutorul marelui ghicitor, Tândală, şi-a măgarului său, şi-a găsit-o. Între timp, mulţimea din târg, aflând de la străjerii paşei că Tândală are un măgar fermecat, s-a adunat la porţile ogrăzii să-l vadă. strigând şi chiuind.

Măgarul, care se despărţise cu multă-ndurerare de hrana din rădvan, răgea cu deznădejde, mulţimea lărmuia şi paşa nu putea sta de vorbă, în linişte, cu vodă. Un vătaf de aprozi se iveşte atunci la fereastră, din porunca lui vodă.

— Linişte! Liniştea strigă el. Căpetenia marilor noştri dregători, în numele măriei sale, se coboară să cerceteze întâi domnia sa, cu înşişi cinstiţii domniei sale ochi, asinul fermecat…

Tândală, auzind aceste cuvinte, şi ştiind bine cum îl

preţăluia poporul pe căpetenia marilor dregători, râde:

— Dec, dacă e aşa, rugăm pe căpetenia marilor dregători să se grăbească oleacă, pentru că oamenii adunaţi la porţi abia aşteaptă să-l zărească şi ei pe cel mai de frunte măgar al ţării.

Vătaful de aprozi se întoarce, făcându-se că nu a priceput cele rostite de Tândală, mulţimea clocoteşte în râs şi căpetenia marilor dregători, uscat, cu nasul ascuţit şi galben-verde la chip, de parcă s-ar hrăni cu venin, coboară:

— Maria sa vodă îţi porunceşte să-ţi aduci înaintea noastră asinul. Cum spuneau că se numeşte?

— Ciuş, Ciuş, domnia ta! zice Tândală, în hohotele de râs ale mulţimii, ca şi cum şi-ar fi chemat la sine măgarul.

— Şi să ghiceşti, urmează căpetenia marilor dregători, care sunt cele trei mai neauzite întâmplări petrecute, în ultima vreme, în lume.

Se duce Tândală la grajd şi mintea îi huruie ca o moară, gândindu-se: „Ce-aş putea născoci? în rea încurcătură m-am mai vârât! Şi, în încurcătură, se ştie, intri lesne, dar ieşi anevoie. Cine m-o fi pus să rostesc vorba aia cu „măgar ghicitor”? Că vorba-şi are vremea ei, şi să n-o trânteşti când vrei. Vorba, ca şi mâncarea, puţină nu-l strică niciodată pe om, dar cea multă aproape întotdeauna. Şi vorba cu «măgarul ghicitor», decât să fi ieşit, mai bine să fi tuşit”. Şi-aşa, frământându-se şi învinuindu-se, Tândală intră în grajd, îşi trage de funie măgarul şi-l aduce înaintea căpeteniei marilor dregători. Acolo îi pune întrebarea, înghiontindu-l în acelaşi timp. Acesta, de durere şi de foame, răgeşte.

— Ce zice? Ce zice? întreabă căpetenia marilor dregători.

— Zice să-mi aplec urechea mai lângă botul lui, că are să-mi spună şi ceva-n taină, îşi apleacă apoi urechea lângă botul lui Ciuş. Se face că-l ascultă. Se dezdoaie de şale şi-i dă răspunsul căpeteniei marilor dregători.

— Ciuş zice că s-ar fi ivit pe lume un purice atât de mare, încât, numai dintr-un singur salt, s-ar putea zvârli peste jumătate din ţară, că ar fi acum trăitori pe pământ nişte oameni cu picioare de lemn, trupul din tulpini de in şi căpăţânile din paie, şi că… Aici Tândală se opri puţin din vorbit, apoi îi şopti numai căpeteniei marilor dregători la ureche: Dumnezeu ar fi dat în năravul beţiei…

— Ce zici? Ce zici? se îngrozeşte acesta. Dumnezeu zici c-ar fi dat în năravul beţiei?

— În năravul beţiei, da, dă din cap, însă de data asta cam cu şovăială, Tândală. Şi se ţine numai de chefuri.

— Aoleo! Aoleo! Alerg să-i povestesc măriei sale, se cutremură din nou căpetenia marilor dregători, luând-o la fugă, în sus, pe scările palatului, aproape gata-gata să-i scape de pe plete calpacul. Măria ta, măria ta, răcneşte el, după ce-ajunge în încăperea Divanului, măgarul lui Tândală zice că s-ar găsi în clipa aceasta pe lume un purice atât de mare, încât ar fi în stare să sară peste o jumătate de ţară, nişte oameni cu picioare de lemn, trupuri din tulpini de in şi căpăţâni din paie, şi că… Dumnezeu, înţeleptul

Își aplecă apoi urechea lîngă botul lui Cius. Să facă că l ascul

şi bunul, ar fi căzut în cumplitul năravul beţiei şi se ţine, prin cer, numai şi numai de petreceri.

— Blasfemie! Blasfemie! se ridică mitropolitul, lovind în podele cu cârja. Pentru această blasfemie, se cuvine, măria ta, să-l spânzuri pe nelegiuitul acela din ogradă de limbă, iar pe măgarul lui să-l îneci. Să nu mai ia niciunul, nici celălalt, altă dată, numele Domnului în deşert.

— La una ca aceasta stau însă împotrivă eu, glăsuieşte cu mare tărie paşa. Că fără Tândală nu-mi mai aflam turaua. Şi, fără de tura mi se prăpădea capul. Mi-l reteza, la-ntoarcere, slăvitul padişah.

Vodă, ascultându-l, în primul rând, pe mitropolit şi, în al doilea rând, pe paşa, îşi duce un deget la tâmplă, porunceşte să i s-aprindă toate făcliile din divan şi începe să cugete. (Aşa îi plăcea lui să cugete, la lumina făcliilor.)

„Să-l înfrunt pe preasfinţitul mitropolit, supărăcios cum e, nu e bine! se gândeşte. Dar şi să-l mânii pe paşa, trimisul sultanului, e rău!…”

Clipele se scurg, ceasurile la fel, iar vodă stă şi cugetă, întruna, cu degetul arătător al mâinii drepte la tâmplă. Văzând că timpul trece şi vodă nu e în stare să ia vreo hotărâre, vătaful de aprozi, aflător lângă marginea treptelor jilţului domnesc, cade în genunchi şi spune: – Măria ta, ai în cămara din dos a palatului pe flăcăul acela, de care ţi s-a plâns marele dregător Mână-lungă şi pe care ne-ai poruncit să ţi-l aducem, cu gândul să-i foloseşti priceperea pentru vreuna din slujbele domniei.

— Te gândeşti la Păcală? se însenineză vodă.

— Păi da, măria ta, Deoarece flăcăul acesta a umblat prin lume.

Ştie şi toaca-n cer şi are tâlc la toate. Şi să ne spună el dacă a auzit de astfel de minuni despre care te vesteşte Tândală, marele ghicitor.

— Bine! Să-l întrebăm!

— Atâta că, zic eu, sare mitropolitul, să nu-i destăinuiţi de unde vin veştile.

— Şi cine le-a ghicit, mai spune căpetenia marilor dregători.

— Ca nu cumva Păcală, auzind de Tândală, să-i dea prin minte să-i fie cu priinţă! rostesc alţi mari dregători.

Vodă face cu mâna un semn:

— Să poftească Păcală, îndată, în Divan!

— Să vină înăuntru, în Divan, Păcală, strigă din pragul uşii, vătaful de aprozi.

Şi-aşa, din slugă în slugă, aude chemarea şi Păcală. Îşi ia căciula în mână. Iese din cămara unde şezuse şi aşteptase până atunci, sub strajă, şi intră în Divan. I se pune întrebarea dacă, în drumurile lui, a auzit: de-un purice uriaş, de-un soi ciudat de oameni cu picioare de lemn, trupuri din tulpini de in şi capete de paie, şi dacă i-a venit la ureche vestea că… bunul Dumnezeu s-ar fi dedat la beţie şi chefuri, prin slava cerului… Păcală îşi întoarce oleacă faţa spre vodă:

— De unde aţi primit, măria ta, astfel de năstruşnice ştiri?

— De la un flăcău năzdrăvan, un mare ghicitor, ce are-n stăpânire un măgar fermecat. Mai mult nu-ţi putem

spune.

— Eu unul vă mărturisesc că încă n-am aflat, în amănunt, nimic din tot ceea ce mă-ntrebaţi, le dă răspuns Păcală.

— Vedeţi? Vedeţi? bate mitropolitul, mai îndârjit cu cârja în podele. Spânzuraţi-l de limbă pe păcătos!

— Spânzuraţi-l de limbă. Şi măgarul, azvârliţi-l în baltă, să se-nece, strigă toţi dregătorii.

— Ba eu mă-mpotrivesc! Că mie mi-a ghicit… se înalţă iarăşi paşa. Ce m-aş fi făcut eu?

— …măcar că, mai urmează Păcală, într-o doară, atât îmi amintesc, c-am văzut, într-o seară.

— Ce-ai văzut într-o seară? se holbează boierii.

— …nişte meşteşugari ce croiau o pereche de hamuri din multe piei de bivol.

— Din multe piei de bivol? Numai o pereche de hamuri? Pentru ce? Pentru ce?

— Ziceau că ei croiesc aceste hamuri pentru un purece, pe care voiau să-l înhame la un fel de cotigă. Să se urce-n cotiga trasă de purece şi să ajungă-n cer. Dar cât o fi purecele acela de mare, nu am de unde şti.

— O cotigă trasă de-un purece? Şi să ajungă-n cer?

— Atunci am râs de ei. Însă acum… mă gândesc…

— E nemaipomenit! Ţi-au spus chiar ţie asta? Aşadar, nu-i minciună povestea cu puricele?

— Şi, într-o altă zi, trecând printr-o văioagă, plină de mlaştini, am zărit nişte oameni! Şi ce-am mai râs de ei! Ce-am mai râs! Umblau pe catalige, adică un fel de picioare înalte de lemn, să nu-i ude noroiul. Purtau pe trupuri cămăşi şi izmene de in ea să le poată spăla cu uşurinţă, şi, pe cap, pălării din paie, ce se spală şi ele tot lesne. Ce-am mai râs! Ce-am mai râs!

— Măgarul n-a minţit nici în privinţa asta! se miră dregătorii. Dar ce-i cu Dumnezeu? Cu Dumnezeu ce e?

Păcală îşi desface larg braţele:

— Asta-i chiar gogonată.

— Spânzuraţi-l de limbă! De limbă spânzuraţi-l! bate mitropolitul cu cârja, mai avan.

— …dar, ce e drept e drept, nu-şi încetează vorba Păcală, nu sunt nici două zile de când l-am întâlnit…

— Pe cine l-ai întâlnit?

— Să spun sau să nu spun?

— Spune-ne, ce mai vorbă!

— Să vă spun, de-i aşa. Venise cu o căruţă mare, trasă de şase bidivii, însuşi Sfântul Petru din rai. Şi-ncărease-n căruţă vreo patru buţi cu vin, un taraf de lăutari şi-o cântăreaţă, să cânte şi să joace…

— Şi unde se ducea?

— Se întorcea în rai!…

— Vai, e sfârşitul lumii!… se smuceşte mitropolitul de barbă. Şi se saltă din jilţ, cu haina-i neagră, lungă şi largă, fluturându-i. Şi, pierzându-şi papucii, porneşte, în grabă mare, afară din Divan, strigând cât îl ţinea gura: înseamnă că Tândală a ghicit adevărul… Cu patru buţi de vin şi-un taraf de lăutari? Şi-o fată să cânte şi să joace?

— Atunci, dacă stau lucrurile astfel, a glăsuit, rar, vodă, după ce a pierit pe scări mitropolitul, chemaţi-l pe Tândală, acolea, în faţa noastră, lângă Păcală, să stăm cu ei amândoi oleacă de vorbă mai pe-ndelete…

Şi iac-aşa s-a întâmplat ca-n acea zi, după aproape un an de despărţire, Păcală şi Tândală s-au întâlnit din nou. Se ştie doar că n-aduce anul ce-aduce ceasul. Muntele cu munte nu se întâlneşte; dar prietenul, cu prietenul pe care-l doreşte, când nici gândeşte. Că prietenul vechi e ca vinul, cu cât se învecheşte, cu-atâta e mai bun. Şi, câteodată, prietenia îi este mai de folos omului decât însăşi rudenia…

FILOSOFUL ŞI GHICITORUL

Chipul fără zâmbet ca slava fără soare! *Decât să n-ai putere să râzi, mai bine să nu trăieşti. Că râsul i-a fost dat omului, ne-nvaţă cei bătrâni…*

Când s-au văzut cei doi prieteni atât de doriţi unul de altul, din frunte s-au încruntat, însă din ochi şi-au râs. (Numai ei erau în stare să facă una ca asta.) Şi, din ochi, aşa cum vă povesteam mai sus, şi-au grăit:

„Ce mai faci, măi Tândală? Mă bucur că te văd. Îmi era dor deţine!” „Dar mie, prietene Păcală! Te-am căutat pretutindeni. Bine că te-ntâlnii…” Din gură însă, ca să nu

prindă de veste vodă şi marii lui dregători ce simţăminte au unul faţă de celălalt – deoarece vorba ceea: „gura nu cere chirie, poate vorbi orice fie”.

— Îşi glăsuiesc aşa:

— Ia, priveşte, Tândală, pe cine-ţi fu dat să-l întâlneşti aici, în palatul lui vodă! Pe duşmanul tău de moarte, Păcală, acela ce te-a-nfundat de-atâtea ori…

— Mai bine mă-nghiţea pământul decât s-ajung să-l văd, din nou, în faţă pe Tândală! rosteşte şi Păcală, continuând, totodată, să-i vorbească prietenului din ochi: „Am bănuit încă de la-nceput, când mi-a pus vodă întrebarea, că hâtrul, care născoceşte poveştile cu puricele uriaş, oamenii cu picioarele de lemn şi petrecerile lui Dumnezeu în cer, erai tu, şiretule Tândală, dar n-am vrut să se bage de seamă că-nţelesesem de cine era vorba”.

„Şi eu, când ţi-am aflat răspunsul, am bănuit numaidecât că eşti tu”, îşi mijeşte ochii a râde Tândală.

Atâta că din gură, amândoi prietenii se ceartă mai departe.

— Noi, împreună, în palatul acesta nu putem sta!

— Plec eu sau te duci tu?

— Doi inşi p-o sfoară nu pot juca.

— Nici două mâţe, într-un sac, nu-ncap!

— Asta e straşnic că se duşmănesc amândoi, şopteşte la ureche lui vodă căpetenia marilor dregători. Ce ne-am fi făcut noi dacă

s-ar fi înţeles şi ne-ar fi pus la cale, laolaltă, vreun pocinog?

— Păcală şi Tândală, a rostit vodă, după câtă pricepere şi isteţime aţi dovedit cutreierând prin lume, m-

am socotit şi m-am gândit să vă iau în slujbă.

— Dar pentru ca s-aflăm despre voi şi unele lucruri pe care nu le ştim, vă rugăm să ne spuneţi, amândoi, unde-aţi văzut lumina zilei? întreabă căpetenia marilor dregători.

Păcală se întoarce către acela ce-i pusese întrebarea:

— Lumina zilei am văzut-o pe oriunde am umblat.

— După ce trecea noaptea, completează Tândală.

— Nu asta vă întreb. Păreţi destul de neghiobi amândoi… Ci unde, în ce sate, anume, v-aţi născut?

— Eu nu m-am născut în sat, îşi subţiază gura Păcală.

— Şi eu aşijderea, se vârî mai în faţă Tândală.

— Ci-ntr-o pădure.

— Şi eu aşijderea.

— C-aşa a vrut Norocul.

— Şi la mine aşijderea, nu se lăsa nicio clipă Tândală, pe urma lui Păcală.

— Norocul, nenorocul, lângă ce sat, vă-ntreb, au fost pădurile acelea?

— Unul cu oameni, cu femei şi copii.

— Cu holde şi păşuni.

— Şi pe păşuni cu vite.

— Iar vitele aveau la grumaji tălăngi.

— Dar ce nume purtau satele acelea? Nu vreţi să-nţelegeţi? îşi cam pierde răbdarea căpetenia marilor dregători.

— Ei, aşa cum i-a fost şi lui dat.

— …de cei care au trăit în vechime.

— Măi, voi sunteţi proşti pe de-a-ntregul său vă prefaceţi proşti?

— Prostul se cunoaşte nu atât după vorbă…

— …cât după ochi…

— Dar prost cu prost, cât trăieşte…

— …lesne se-ngăduieşte.

— Lăsaţi vorbele acestea fără de noimă şi spuneţi-mi

satele, unde ziceţi voi că v-aţi născut, erau pe deal sau pe vale?

— Lângă fiecare deal e şi-o vale.

— Şi, dac-o iei şi-acuma pe cale, către satul unde m-am născut eu…

— …sau eu…

— …dai tot întâi de deal…

— …şi-apoi de vale…

Căpetenia marilor dregători îi face semn lui vodă că degeaba îi crede pe-amândoi isteţi, deoarece atât Păcală, cât şi Tândală, sunt nişte nătăfleţi.

— Măi, nu vreţi să pricepeţi, se întoarce apoi iarăşi spre ei, cine erau mai mari, acolo, în satele voastre?

— La noi în sat, începe Păcală, era unu' Neagu, că se-nălţase, bată-l norocu, de-aproape că-ntrecea şi streaşinele caselor.

— Iar noi aveam un plop, lângă crâşmă. Crescuse de nu se mai sfârşea.

— Nu asta vreau să aflu, se mânie, în sfârşit, tare, căpetenia marilor dregători, ci (cum aş putea să vă-ntreb?) de cine vă temeaţi, na, voi, acolo, în sat?

— Noi ne temeam de taurul popii, îşi dă drumul la gură Păcală, că ăla, când scăpa, praful şi pulberea s-alegea de ce-i ieşea în cale. Şi-avea nişte ochi roşii…

— La noi, spaima o băga-n oameni un urs, care se oploşise în pădurea de lângă sat. Dar ne-am pus, într-o noapte, pe el, cu topoarele, şi-aşa s-a terminat.

— Ajunge!… Ajunge! ţipă căpetenia marilor dregători. Că eu vă-ntreb de una şi voi răspundeţi de alta. Cu atâta prostie câtă e-n capul vostru, vă faceţi chiar de râs.

— Noi ne-am făcut de râs… mormăie încet Tândală.

— …şi domnia ta de ocară, duce până la capăt vorba Păcală.

— Sau, cum sună o vorbă: „Eu îi urez sănătate…”

— „… şi el mă izbeşte cu ghioaga-n spate”. Deodată, pe când ei încă îşi spuneau aceste cuvinte, ce credeţi, dragii mei? S-a auzit un râs! Voi o să spuneţi: „Ce mare lucru un râs? Cine n-ar râde, mai ales când, înaintea lui, s-ar afla cei doi ghiduşi: Păcală şi Tândală?”

Aşa ar fi în alte împrejurări. Numai că, de data aceasta, râdea însăşi copila lui vodă, care era şi ea acolo, de faţă la Divan, şezând pe un scăunel, lângă jilţul tătâne-său. Şi iar o să-ntrebaţi „Şi întrucât înseamnă mai mult că râdea copila lui vodă, decât oricine altul?” fără eu vă răspund:

— Copila aceasta a lui vodă, pe numele său Ilinca, nu ştia nimeni din ce pricină, de când se ivise pe lume şi până-n acea zi, deşi trecuseră de atunci cam şaisprezece ani, nu învăţase încă să râdă.

Pe obrăjorul ei, altminteri curat şi alb ca neaua, niciodată nu se-mbiase lumina unui zâmbet.

Şi vorba ceea: Chipul fără zâmbet ca slava fără soare! Decât să n-ai putere să râzi, mai bine să nu trăieşti. Că râsul i-a fost dat omului, ne-nvată cei bătrâni, să-şi uşureze soarta şi să-şi înfrumuseţeze viaţa. Şi cine nu zâmbeşte nici fericirea n-o va putea cunoaşte. Aşa că tot ce-a fost pe lume cu putinţă făcuse vodă numai şi numai să ajungă s-o vadă şi el, măcar o dată pe Ilinca lui râzând, înve

selindu-se. Cu ţelul acesta, chemase de prin multe

ţări străine, tot soiul de vraci, doftori, lecuitori, pe urmă, măscărici, pehlivani şi alte feluri de oameni, care-şi câştigau pâinea făcându-i pe alţii să râdă.

Ilinca îi ascultase pe vraci, le înghiţise cu răbdare hapurile sau îi privise pe măscărici strâmbându-se în fel şi chip, fără ca niciodată, niciodată, astfel cum aţi aflat mai înainte, să izbutească şi ea să-şi aducă pe buze cel mai mic zâmbet. Şi iată că atunci, când căpetenia marilor dregători venise cu răspunsul lui Tândală, dintr-odată, şi pentru întâia oară de când era pe lume, în ochi îi răsărise o scânteie de zâmbet.

Nu o băgase însă nimeni în seamă. Dar, după ce intrase şi Păcală în sala aceea mare a Divanului, şi mai cu seamă când îl zărise şi pe mitropolit fugind, cu poalele anteriului ridicate, şi pierzându-şi, pe drum, papucii, buzele fetei începuseră să i se destindă mai mult. Iar când apoi Păcală şi Tândală îi răspunseră la întrebări căpeteniei marilor dregători, se pornise să râdă. Vodă privea la fată şi nu-i venea să creadă.

— Fata mea râde? Boieri dumneavoastră, copila mea râde! Copila mea râde! Sărise din jâlţ. O luase pe Ilinca de mijloc şi începuse să joace împreună cu ea prin sala lungă şi împodobită cu stâlpi a Divanului: Copila mea râde! Copila mea râde! Trebuia să vă mai spun că vodă o făgăduise, nu cu mult timp în urmă, pe Ilinca de soţie aceluia care ar fi izbutit s-o facă să râdă.

Şi ce te faci acum, vodă? Trebuie să te ţii de cuvânt! Dar cum? Căci nu se ştia bine. Cine a făcut-o de fapt să râdă? Tândală cu ceea ce pretindea el că-i destăinuise Ciuş? Păcală prin vorbele cu două înţelesuri, preasfinţitul mitropolit, când o luase la fugă şi-şi pierduse papucii? Sau amândoi flăcăi, când i-au răspuns căpeteniei marilor dregători?

Mitropolitul însă nu se putea însura cu

Ilinca, fiind o înaltă faţă bisericească. Şi, chiar de n-

ar fi fost, trecuse sărmanul de mult de vârsta când mai putea fi mire. Şi să se însoare Tândală sau Păcală cu domniţa Ilinca? se întrebau boierii. Iar, când va închide ochii stăpânul lor, să moştenească jilţul domnesc Păcală sau Tândală? Asta îi tulbura şi-i scotea din sărite pe dregători, însă, cu toate acestea, vorba lui vodă fiind dată, Ilinca trebuia să-şi aleagă ea singură pe unul dintre cei doi flăcăi de bărbat. Era destul şi prea destul ca fata să spună numai cine fusese acela dintre ei care o făcuse să izbucnească în râs, şi-n-dată, cum se spune, Norocul i-ar fi pus celui ales mâna-n cap. Flăcăul s-ar fi pricopsit ca ginere domnesc. Numai că fata îi preţăluieşte şi-i măsoară bine. Păcală este înalt, subţire ca nuiaua, cu ochi scânteietori. Tândală e mai blând şi domol în mişcări, dar nu-i de lepădat. Pe care-l va alege?

Dregătorii aşteaptă cu sufletul la gură, nădăjduind în sinea lor că fata, ca o copilă de domn ce se află, va răspunde înţelepţeşte, că niciunul dintre cei doi flăcăi n-a făcut-o să râdă. Ci că râsul i-a năvălit pe buze, aşa, pe neaşteptate şi fără pricină.

Numai că ochii fetei – ca şi ai celor mai multe copile de prin locurile pe unde aceasta trecuse – se opresc, tot mai stăruitor, tot mai stăruitor, la Păcală. Şi-aşa, ea se ridică de pe scăunelul pe care sta. Se apropie de Păcală cu paşi uşori, aproape neauziţi. Şi-l apucă de mână.

— Pe flăcăul acesta mi-l aleg de bărbat, tată! îi poţi porunci ţării să se pregătească de nuntă!

— *Fata mea râde*? *Boieri dumneavoastră, copila mea râde*! *Copila mea râde*!

— În – îi – îi im

— Dacă aceasta e alegerea ta – se învoieşte vodă, dar cam cu îndoială, văzându-i pe marii lui dregători ce mutre de urgisiţi îşi luau – să fie precum vrei…

Marii dregători murmură, dar nu îndrăznesc să-şi ridice împotrivă glasul, căci vodă obişnuieşte să se mânie lesne, şi-atunci e vai de ei. Îşi pot pierde şi capul. Fata se uită la Păcală galeş; Tândală, căzut parcă din pom, la Păcală; iar vodă, marii lui dregători şi oaspetele palatului, paşa, la tustrei, în vreme ce măgarul cel bătrân rage, şi-afară, în ogradă, răsună trâmbiţele, anunţând hotărârea Ilincăi, de-a se mărita cu Păcală.

Acesta îşi desface însă mâna din aceea a fetei – care-l şi înşfăcase – şi-i priveşte pe vodă şi pe fata lui mohorât.

— De ce te uiţi la mine atât de încruntat? se cam supără vodă.

— Nu ştii, măria ta, că şi la soare, deoarece-i atât de strălucitor, nu te poţi uita decât încruntându-te? îi răspunde Păcală. Aşa se-ntâmplă întotdeauna cu oamenii de jos când îi privesc pe cei mari, care stăpânesc lumea!

— Şi cum crezi că e bine să-i priveşti pe stăpânitori, între care, după ce-o să te-nsori cu fata mea, s-ar putea să te numeri şi tu? mai vrea să ştie vodă.

— La fel ca pe soare, şi ca pe orice foc mare, îndeobşte, nici prea de departe, dar nici prea de aproape, măria ta!

— Şi cu însurătoarea ce facem? doreşte să afle, la urma urmelor, vodă.

— Ce facem, ce nu facem, un lucru este limpede că, deocamdată, nu mă pot însura.

— Pentru ce? lăcrămează fata – care se

Îndrăgostise lulea de Păcală – reîntorcându-se pe scăunel şi reaşezându-se. Eu vreau să mă mărit şi să râd. Iubeşti vreo altă fată? C-atunci te spânzurăm.

— Nu iubesc nicio fată. Am fost însă o bună bucată de timp învăţăcelul unui prea vestit filosof.

— Şi ce legătură are filosoful cu nunta? se smiorcăie domniţa.

— O să vedeţi că are! De la el am învăţat că omului poţi să-i iei, dar nu-l poţi sili să ia. Şi că nu trebuie să mănsor până n-oi vedea fata mâncând, în preajma mea, un blid întreg de sare!

— Şi-n cât timp se mănâncă un blid de sare?

— Într-un an şi ceva.

— Şi-altminteri nu se poate?

— Altminteri vezi că nu.

— Bine, dacă-i aşa, să aşteptăm un an, se bucură căpetenia marilor dregători.

— Să aşteptăm un an sau cât o fi nevoie, rostesc, cu mulţumire, toţi marii dregători.

— Dar pentru că vei fi ginerele domnesc, îţi dăruiesc, de pe acum, o slujbă: de sfetnic, filosof al curţii, plătită cu zece pungi de galbeni pe an.

— Nu pot primi atâta leafă, măria ta!

— Şi asta pentru ce?

— Fiindcă, măria ta, un sfetnic de-al măriei tale, cu cât este mai bine plătit, cu-atâta trebuie să aibă numai părerile măriei tale şi să tacă mai mult. Iar eu, măria ta, iartă-mă, îmi am şi nişte păreri deprinse de la filosoful cu care ţi-am povestit c-am învăţat şi-aş dori să le spun… Pentru folosul măriei tale şi-al ţării… Mă mulţumesc, deaceea, mărite, numai cu o pungă de galbeni pe an.

— Şi, ca viitor ginere domnesc, ce dorinţe mai ai? Poţi avea trei dorinţe.

— Mi le vei îndeplini oricare ar fi ele? Vodă se uită la fata lui, care numai privindu-l pe Păcală îşi uitase de

plânsul de adineauri, şi, ascultându-l, zâmbea.

— Oricare ar fi ele!

— Întâia mea dorinţă este aceea ca, de acum-nainte, să nu mai iei măria ta nicio hotărâre de-a pedepsi pe cineva cu luarea libertăţii sau moartea, fără de-a-mi cere şi mie sfatul, devreme ce m-ai înălţat în rangul de sfetnic-filozof al curţii…

— Prea mare îndrăzneală! mârâie marii dregători, înfundat.

— Dreptul acesta nu l-am avut niciodată, nici eu!… se încruntă căpetenia marilor dregători.

— Cam mare îndrăzneala este de aceeaşi părere şi vodă, dar pentru că vei ţine de casa mea şi mi-ai făcut copila să râdă, hai, treacă de la mine. Altceva, ce mai vrei?

— Altceva mai doresc să am dreptul, fără ca nimeni să mă poată opri, de a răpune puricii sau păduchii din Divanul domnesc, oriunde-i voi zări.

— Purici şi păduchi în Divanul domnesc? râde vodă. Dar când s-au mai văzut purici şi păduchi în Divan?

— Purici şi păduchi? râde cu hohot fata. Şi cum vrei să-i răpui?

— Izbindu-i cu palma, pumnul sau cu toiagul, dacă e nevoie.

— Asta-i o nerozie fără pereche! spun marii dregători. Purici şi păduchi doborâţi cu toiagul? Cine-a mai auzit?

— Aţi auzit acum. Şi-o să aflaţi cu timpul cât de înţelepţească şi de folositoare ţării este o asemenea faptă. Te învoieşti, mărite?

— Învoieşte-te, tată, râde copila. Ca s-o vedem şi pe-asta.

— Bine, hai s-o vedem – şi-n al treilea rând?

— În al treilea rând doresc – şi-ţi cer hrisoave pecetluite pentru aceste drepturi – să pot pleca la preumblare oricând voi avea

poftă, fără nici cea mai mică opreliște, având alături de mine, pe oricine-oi pofti.

— Nu pot să-ți înțeleg aceste preaciudate dorințe, dar am să-ți dau hrisoave pentru toate drepturile cerute, se învoiește vodă. Și asta de hatârul zâmbetelor copilei mele.

— Dar cu Tândală ce facem? îl întreabă pe vodă căpetenia marilor dregători, înciudat peste fire că hoinarul Păcală fusese ales de față drept ginere domnesc (dorința de a-i fi mire o avusese el!) și gândind să-l ridice împotriva lui Păcală pe-acela care spusese, destul de răspicat, că-i e dușman de moarte. Să-i dăm un rang și lui… Nu numai lui Păcală.

— Pe Tândală-l numim marele ghicitor al palatului, plătit tot cu o pungă de galbeni pe an. Iar măgarului Ciuș îi dăruim drept hrană: mărăcini sau scaieți, cât o putea înghiți. Să se scrie hrisoave pentru unul și celălalt. Și-acum, voi vechii mei mari dregători, împreună cu noii mei sfetnici: Păcală și Tândală, sunteți poftiți la ospăț, să bem și să mâncăm în cinstea fetei mele, pentru că a râs azi. Măgarul ghicitor va fi purtat la grajd, să se îmbuibe și el.

— S-au dus, apoi, cu toții, pașa, Păcală și Tândală, vodă, copila lui, marii săi dregători, în încăperea oaspeților. Și-acolo s-au așezat, cu mare veselie, la masă.

Păcală, care, de când sosise la Palat, nu fusese încă poftit să mănânce nimic, înfuleca de zor.

— E unul dintre noi, aici, la masă, care înghite cât

doi! râde, în batjocură, căpetenia marilor dregători.

— Ceea ce mi-e mai ciudă, adaugă şi Tândală: omul acesta despre care vorbeşte căpetenia marilor dregători, duşmanul meu de moarte, nu se mulţumeşte numai sănghită cât doi, ci mai are şi obiceiul prost de a gândi cât trei. Şi asta nu e bine. Nu mi se pare bine. Mai bine cred că este, aşa cum se întâmpla cu alţii de pe aici, că mănâncă puţin, dar nu gândesc deloc… (Căpetenia marilor dregători, dorind să-i arate domniţei că are purtări alese, mânca foarte puţin.)

— Cu toate astea, mai rosteşte căpetenia marilor dregători, tot în batjocură, nepricepându-l pe Tândală, în timp ce îşi întinde cupa să i se toarne vin, uite n-aş fi crezut că şi-unul filosof, unui om cu cugetu-nalt ca Păcală, îi plac atât de mult mâncărurile bune…

— Dar domnia voastră ce socoteaţi, îl întreabă Păcală pe căpetenia marilor dregători, oprindu-se o clipă din mestecat, că numai cei săraci cu duhul ştiu să preţuiască bucatele alese? Că ele sunt menite doar proştilor? Râd, penfundate, slujitorii care aduc la masă tăvile cu fripturi, coşurile cu fructe, blidele cu cofeturi şi vasele cu vin. Râde chiar şi domniţa, care se gâdila de-atâta mulţumire că sta alături de Păcală la masă şi-l tot fura din ochi. Nu ştia ea prea bine de ce, însă râdea voioasă. Ba râde însuşi vodă, privindu-i pe Păcală şi pe căpetenia marilor dregători, unul senin şi vesel, iar celălalt înciudat şi roşu ca un rac.

— Şi-acum, grăieşte vodă, după ce şi-a sorbit cupa de aur plină cu vin, îl rugăm şi pe sfetnicul ghicitor s-alerge la măgarul său, Ciuş, şi să ne-aducă ştire despre ce se vantâmpla în palatul domnesc de astăzi înainte.

Tândală se zoreşte la grajd, nu stă prea mult pe-

acolo, se întoarce, gâfâind. Şi îi dă lui vodă răspunsul:

— În palatul domnesc or să se petreacă trei lucruri. Întâi: vor începe să iasă la iveală aceia ce jefuiesc cel mai fără de milă vistieria ţării; al doilea: dreptatea se va ciocni cu nedreptatea; şi-al treilea: minciuna va cădea de multe ori în genunchi…

— Ce vrea să-nsemne asta? se strâmbă la chip vodă.

— Nu ştiu nici eu, măria ta! îşi ia o mutră nevinovată Tândală. Aşa mi-a răspuns Ciuş.

— Ei, lasă, vom vedea noi cum ţi se vor îndeplini prorocirile! râde cu hohot vodă. Că, numai una singură de-o să iasă pe dos, am să-ţi şi retez capul. De-aceea chiar îţi poruncesc să mi-i ghiceşti, negreşit, peaceia care fură cu ghiotura din vistieria ţării. După cum şi Păcală este dator să-mi arate, să-mi dovedească, în fiecare zi, înţelepciunea câtă a deprins-o de la filosoful acela la care a-nvăţat! Dar până una-alta, să ridicăm iar cupele. Să bem şi să mâncăm! Au mâncat ei şi-au chefuit, precum se chefuia, odinioară, în palatul lui vodă. Marii boieri s-au cherchelit toţi. Păcală a fost poftit de domniţă să joace în horă împreună cu ea, ţinându-se de mijloc. Şi-aşa s-a scurs o noapte întreagă, în joc, şi voiebună…

ÎNTRECEREA ŞI JUDECATA

5

Binele să-l faci când este nevoie. Şi nu este destul să fie, ci să fie şi cum trebuie să fie. Fiecare este dator să facă binele când nu este dator nimic.

Câteva zile mai târziu, după ce a plecat şi paşa din palatul domnesc, s-au întâlnit, pe ascuns, toţi marii dregători în palatul căpeteniei lor.

— Ce ne vom face de astăzi înainte cu Păcală şi cu Tândală? s-au întrebat ei între ei cu grijă şi cu spaimă. Păcală, dacă o fi, într-adevăr, filosof, aşa precum se pare, o să-l sfătuiască pe vodă numai ce nu ne va fi cu priinţă nouă. Iar Tândală, cu ajutorul măgarului său Ciuş, o să ne ghicească hoţia! Ca şi celelalte toate năravuri…

— Lăsaţi şi nu vă-ngrijoraţi, le-a răspuns căpetenia marilor dregători. M-am dus şi eu la un bătrân boier înţelept. Şi el m-a învăţat ce trebuie să spun ca să-l fac de ruşine pe ginerele lui vodă. Vodă îşi va pierde încrederea-n Păcală şi o să ni-l izgonească de la palat. În ce-l priveşte pe Tândală, îi găsim noi un ac şi cojocului său. Dar, dintr-odată să mergem în Divan, să-mi bat eu joc întâi de Păcală. Se duc, grămadă, marii dregători în Divan şi căpetenia lor îl şi ia în piept pe Păcală:

— Ascultă, filozofule! Să ştii că am deprins şi eu gândirea înţeleaptă. De-aceea, ca să ne-ntrecem unul cu altul, te rog să-mi spui unde socoţi domnia ta că mă aflu eu în ceasul acesta?

Păcală se hlizeşte:

— În palatul măriei sale vodă, vezi bine!

— Aşadar, dacă eu sunt în palatul măriei sale, înseamnă că nu mă aflu la hotarul de miazăzi al ţării.

— Întocmai precum spui.

— Dar dacă nu mă aflu la hotarul de miazăziuă, fără îndoială că mă găsesc cu totu-n altă parte.

— Nici nu încape vorbă.

— Şi-apoi, dacă am ajuns cu totu-n altă parte, cum aş putea să fiu şi-n palatul măriei sale vodă? râde în batjocură căpetenia marilor dregători.

— Frumoasă judecată! se înveseleşte vodă.

— Păcală! Te-a-nfundat! se bucură marii dregători. Şi te-ai făcut de râs!

— Aşa e, m-a-nfundat, mustăceşte Păcală

— Şi harşt! - îi arde o palmă căpeteniei marilor dregători, de vede stele verzi.

— Ce faci? Cum îndrăzneşti? Mă pălmuieşti pe mine cel dintâi mare dregător al măriei sale?

Toţi rămăseseră fără glas.

— Eu nu te-am pălmuit pe domnia ta. Cum aş fi putut, de altminteri, să te pălmuiesc, câtă vreme, aşa cum ai spus însuţi domnia ta, nici nu te afli aici!

Ilinca râde să se strice. Vodă râde şi el, însă puţin sleit.

— Mai facem o-ncercare? îl întreabă pe Păcală

căpetenia marilor dregători.

— Să facem, de pofteşti… Numai să nu-ţi iasă şi-acuma de-a-ndoaselea.

— Hai să ne-ntrecem în semne! Şi măria sa vodă să hotărască însuşi, după aceea, cine-a fost mai isteţ între noi.

— Sunt gata! Şi te-ascult.

Şi căpetenia marilor dregători îşi ridică în sus un deget. Păcală îi răspunde înălţând două. Căpetenia marilor dregători face un semn, cu latul palmei, de la stânga la dreapta. Păcală, în schimb, îşi saltă puţin vârful labei piciorului. Atunci căpetenia bate cu toiagul dregătoaresc în podea. Şi Păcală, fără să stea pe gânduri, îşi bate cu palma pieptul.

— Ce-ai vrut să spui domnia ta şi ce ţi-a răspuns Păcală? îl întreabă vodă pe căpetenia marilor dregători. Să ias-afar Păcală, cât timp ne tâlcuieşti.

Căpetenia marilor dregători, după ce iese afară Păcală, se îngâmfă şi spune:

— Eu am ridicat un deget, în semn că numai unul este căpetenie între marii dregători şi este bine să ţină seama de asta. Şi Păcală şi-a înălţat două degete, adică: şi el are acum o slujbă însemnată, şi m-a rugat să nu ne mai certăm, ba să trăim în bună pace amândoi. Pe urmă, eu am tăiat văzduhul cu palma, în chip de: s-ar putea ca măria ta, dacă Păcală o să te supere într-o zi, să-l retezi de grumaz.

— Iar el?

— Iar el, săltându-şi, cum ai văzut, puţin, piciorul, mi-a dat răspunsul că, de va fi să se-ntâmple una ca asta, se va pricepe să fugă, de la palat, din vreme…

— După aceea?

— După aceea, eu am bătut în podea cu toiagul, vrând să-i arăt prin asta că e mai

cuminte să stea supus, culcat la pământ,

aşa cum stăm şi noi toţi înaintea măriei tale, ca să-i meargă totul cum trebuie. Dar el s-a împotrivit, ciocănindu-şi cu palma pieptul, şi răspunzându-mi astfel că-i atât de grozav şi-atât de fără frică de nimeni încât s-ar putea lua de piept, dacă va avea poftă, şi cu măria ta…

— Să fie izgonit! Să i se taie capul! strigau într-un glas boierii. Urăşte pe măria sa! Ne urăşte pe noi? Să piară din palat! Vodă s-a încruntat:

— Să intre şi Păcală şi să ne tâlcuiască. Ce a judecat el?

— Când căpetenia marilor dregători şi-a ridicat un deget, l-am înţeles, îndată, ce-a vrut să spună, glăsuieşte Păcală, după ce se întoarce la încăperea Divanului – şi anume că el, unul, singur, este mai mare şi mai tare peste toţi dregătorii şi să mă tem de el. Şi eu, prin două degete, n-am pregetat să-i spun că orice naş îşi are naşul. Să-şi aducă aminte de asta. Pe urmă el a secerat văzduhul cu palma. Adică s-ar putea să mi se taie capul. Iar eu i-am dat răspunsul că se întâmplă, uneori, ca şi celor mai mari dregători, dacă întrec prea mult măsura înaintea măriei tale, să li se dea un picior în partea mai plină a trupului. Să nu uite nici de-asta! Şi el, atunci, de frică, m-a sfătuit, lovind cu băţul în podele, să stau lungit în tină, fără niciun cuvânt, înaintea măriei tale, orişice-ai hotărî. Însă eu n-am primit şi i-am răspuns aşa: „Cine vrea să-l slujească, după cuviinţă şi datină, pe domnitorul său, are îndatorirea să facă lucrul acesta cu cinste şi cu dreptate, rostindu-i adevărul, precum îl are în inimă în orice împrejurare şi sfătuindu-l întruna de bine. Şi asta pentru folosul lui, deoarece înţelepciunea i se judecă, întâi şi întâi, unui

stăpânitor, după felul cum sfetnicii îndrăznesc sau nu a-i spune adevărul”. Lui vodă i-a pierit încruntarea:

— Dacă-i aşa, bine-ai făcut că mi-ai mărturisit adevărul. Să mi-l spui şi de-acum înainte. Mai vrei să-l încerci cu ceva pe Păcală? l-a întrebat el apoi pe căpetenia marilor dregători.

— Vreau ca, a treia oară, să-mi răspundă numai la o-ntrebare…

— Şi care e aceea?

— Să-mi spui, Păcală, de eşti în stare, de ce filosofii sunt dornici să pătrundă în palatele celor bogaţi şi puternici?

Păcală şi-a trecut oleacă mâna prin păr, gândind, apoi i-a dat răspunsul:

— Deoarece filosofii înţeleg şi ştiu cât preţuieşte-n lumea de astăzi bogăţia şi puterea!

— Şi-atunci, cum tâlcuieşti că puternicii şi bogaţii nu au în schimb nicio plăcere să intre-n locuinţele filosofilor?

— E lesne şi-aceasta de tâlcuit. Deoarece bogaţii şi puternicii nu ard de nerăbdare să afle, îndeajuns, rostul, pe pământ, al înţelepciunii, care le-ar aduce, cel mai adesea, ponoase. Deoarece înţelepciunea îndeamnă la milă şi înţelegere faţă de cei de jos. Şi cu una ca asta cei ce se află în fruntea bucatelor, în vremurile noastre, nu prea fac casă bună.

— Dacă Dumnezeu îţi dă o slujbă înaltă, a sărit de la locul său un mare dregător în ajutorul căpeteniei lor, îţi dă şi-nţelepciunea de trebuinţă.

— Dacă-i aşa, ar trebui să te rogi, şi domnia ta lui Dumnezeu să-ţi dea, cât de curând o slujbă mai înaltă! i-a râs şi acestui mare dregător în nas Păcală, lăsându-l cu buzele umflate.

Discuţia s-a mai purtat un timp tot în acelaşi chip. Da n vremea cât Păcală se hârjonea în felul acesta cu cuvintele, Tândală ce credeţi că făcea?

Se strecura printre marii boieri dregători. Şi, trecând de la unul la altul, îi şoptea la ureche:

— Te-am prins! Te-am dovedit!

Boierul cu pricina, ştiind că Tândală avea poruncă să-i ghicească cu ajutorul măgarului său pe hoţii cei mari, aceia care goleau vistieria, se îngălbenea la chip.

— Cere-mi ce vrei, îl rugau, dar nu mă da de gol.

— Unde îţi ai moşia? îl întreba pe boierul cu care sta de vorbă.

— În Sărăcani, în Apăsaţi, în Vitregiţi (sau cum se mai numea satul!) îi răspundea boierul.

— Ei bine, dacă vrei să-mi cumperi tăcerea…

— Vreau să ţi-o cumpăr, ce mai…

— Să-mi încredinţezi la mână hrisov, întâi, că-i vei uşura de biruri şi-i vei scuti de împilări pe ţăranii de pe moşie. Ai tras de pe ei destul şi le-ai amărât viaţa cât pentru zece vieţi. Şi-al doilea, să-mi juri că, de-acum înainte, ai să te înfrânezi să-ţi mai vâri mâinile pân' la coate în vistieria ţării. Boierul, la început, că hâr, că mâr, se codea, dar Tândală îi şoptea:

— Cine a vrut să ia trebuie să şi dea. Şi de unde ai furat trebuie să nu mai furi. Aşa zice poporul. Şi eu mă duc acum la măria sa vodă, să afle câte ştiu, precum mi-a poruncit.

— Şi-n acest chip, boierul se grăbea să se hotărască.

— Bine, am să-ţi dau hrisov, şi-am să-ţi fac jurământul, nelegiuitule! Mi-ai mâncat sufletul.

Aşa s-a perindat pe la toţi, cum au fost Mătrăgună, Suflet-acru, Mână-lungă şi ceilalţi mari dregători ai lui vodă, în frunte cu căpetenia lor – pe care nu-i mai ştim. Şi toţi i-au dat obolul, au făcut jurământul şi-au făcut binele neavând încotro. Vorba ceea: Binele să-l faci când este nevoie. Şi nu este destul să fie, ci să fie şi cum trebuie să fie. Fiecare este dator să facă binele când nu este dator nimic. Iar omul e ca un puţ cu apa, cu cât face mai mult

bine, cu atât mai mult îi vine. Şi astfel trece cum trece ziua. În ziua următoare, era o dimineaţă de judecată.

La început se înfăţişează un bătrân, care fiind istovit de puteri şi flămând, într-o dimineaţă, nu putuse ieşi la muncă, pe moşia lui vodă.

— Să fie vârât la temniţă, şi-acolo să putrezească, îi cere lui vodă căpetenia marilor dregători, de care, de bun ce era, poporenii fugeau şi se fereau ca diavolul de tămâie.

— Foamea sau ostenelile nu sunt temeiuri de-a nu-şi împlini îndatoririle faţă de măria ta! Altminteri, ce-ar mai fi, rostesc, cu glasuri tari, toţi marii dregători.

— Să fie vârât la temniţă! îi dă osânda vodă.

— Dar bine, măria ta, îl opreşte Păcală, nu ne înţelesesem ca, ori de câte ori va fi vorba de temniţă, să te sfătuieşti şi cu mine? La ce m-ai fi mai înălţat, oare, altminteri, la rangul de filozof-sfetnic?

— Aşa e, ai dreptate, îşi aminteşte vodă.

— Numai că osânda e limpede! o ţine tot pe-a lui căpetenia marilor dregători.

— Omul e vinovat, adaugă şi ceilalţi mari dregători. Şi ce mai calea-valea? Să-l înşface străjerii.

Păcală însă nu se uită la ei şi îi spune lui vodă:

— Judecata e ca o căruţă cu două oişti, o poţi mâna când înainte, când înapoi.

— Şi când îţi este judecătorul potrivnic, cum poţi să te mai judeci? adaugă încet Tândală.

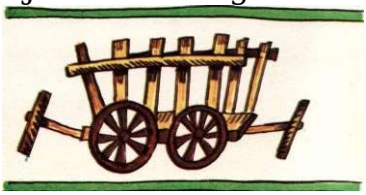

— Măria ta, îl întrebă pe vodă Păcală, noi osândim pe cineva pentru ceea ce a săvârşit sau pentru ceea ce n-a săvârşit?

— Pentru ceea ce a săvârşit, fireşte, îşi dă cu părerea

vodă.

— Bagă de seamă, măria ta, şiretul acesta te trage-n cursă! îl previn pe vodă marii săi dregători.

— Deci, cum ai spus însuţi măria ta, continuă Păcală, nu poţi să-l osândeşti pe cineva pentru ceea ce n-a săvârşit. Iar bătrânul acesta nu a putut ieşi la lucru, fiindcă n-a fost în stare. Deci n-a făcut nimic. Şi încă nimic rău. Deci nu e vinovat.

— Minciună! Minciună, măria ta! strigă căpetenia marilor dregători.

— Minciuna aceasta, pe care o strigi domnia ta, înfruntă Păcală pe căpetenia marilor dregători, este în stare să spargă şi piatra şi preţuieşte mai mult decât un adevăr nelalocul lui.

— Cum adevăr, cum minciună? rămân năuciţi de vorbele lui Păcală toţi marii dregători.

— Aşa e, măria ta, cum îţi spun eu, bătrânul nu este vinovat!

Fata lui vodă, Ilinca, a început să râdă, privindu-i pe marii dregători, în frunte cu căpetenia lor, năuciţi. Şi vodă, văzând-o pe Ilinca râzând, îi răspunde lui Păcală:

— Aşa e! Bătrânul este nevinovat. Să fie lăsat slobod.

A doua pricină de judecată care urma era aceea a unui copilandru, căruia poruncindu-i-se, din nu ştiu ce pricină, să se înfăţişeze la curte, pentru ca să fie bătut la tălpi, fugise de pe moşia lui vodă. Fusese însă prins şi acum îl judecau.

— Pentru vinovatul acesta, care s-a răzvrătit împotriva unei osânde şi a fugit de pe moşia măriei tale, noi, marii dregători, rosteşte căpetenia, cerem osânda cu

moartea!

— Cerem osânda cu moartea! urlă, ca unul, boierii.

— Pedeapsa ce i se cuvine de drept, pentru această răzvrătire, e moartea! este de aceeaşi părere vodă.

— Ba nu, măria ta, s-a împotrivit Păcală. De vină nu-i băiatul, ci frica ce se află în natura tuturor fiinţelor vieţuitoare pe pământ, în văzduh şi-n aer. Uitaţi-vă la căprioară, la iepure, la pasăre şi peşte, uitaţi-vă chiar şi la şarpe, la lup, la orice fiară. Fiecare are în sine o spaimă. Şi spaima îi rătăceşte simţurile, face pe orice vieţuitoare să i se pară lucrurile mai groaznice decât sunt şi o-ndeamnă să fugă de tot ce i se pare primejdie.

— Dar omul… omul cugetă şi este dator să-şi stăpânească spaima, ia cuvântul şi vodă.

— Aceasta cred şi eu, glăsuieşte Păcală. În viaţă nu trebuie să-ţi fie frică decât de frică. Şi-atunci ţi-o stăpâneşti. Numai că, pe de o parte, se află pe pământ şi firi cu suflete de iepuri, şi nu e vina lor, sufletul nu s-alege, ci îl primeşti cum e, iar, pe de alta, preacinstiţii şi bunii mari dregători ai măriei tale au făcut tot mai mult să crească spaima-n oameni…

— Noi împărţim dreptatea! spun marii dregători. Nu vârâm spaima-n oameni!

— Dreptatea celor umili, aşa cum o-mpărţiţi voi, este capul spart şi împrăştie frică. Ea nu ştie să şi mângâie, ci doar să pedepsească. Şi dacă nu ţi-e teamă, se întoarce el spre căpetenia marilor dregători, eu am să-ţi dovedesc că însuţi domnia ta nu-ţi poţi stăpâni frica.

— Mie nu-mi este teamă! se îngâmfă acesta. Cum vrei să-mi dovedeşti?

Păcală cere să i se-aducă un laţ. Prinde, într-un cap al laţului, amândouă picioarele căpeteniei marilor dregători şi celălalt îl leagă de stâlpul din mijloc al sălii Divanu

lui. Se-azvârle în patru labe şi, mârâind ca o fiară, se repede la el, ca şi cum ar fi vrut să-l rupă de picioare.

Căpetenia marilor dregători, măcar că ştia bine cine se repezise la picioarele sale, îşi pierde cumpătul, se sperie şi zvâcneşte, vrând să o ia la fugă. Dar, cum era legat cu laţul de picioare, se prăvăleşte, gemând înfricoşat.

— Văzuşi? îl întreabă Păcală, după ce se ridică şi unul şi celălalt, că frica până şi pe un mare dregător îl sileşte să fugă? Darmite pe-un băiat, nu de ajuns de copt şi copleşit de spaimă? îl ierţi, măria ta? Fata lui vodă iară, când căpetenia marilor dregători se tăvălea pe jos, izbucnise în hohot. Şi vodă, mulţumit că o ştie râzând, l-a iertat pe băiat.

Se luaseră de gânduri toţi marii dregători ai lui vodă. Nu mai era de trăit la palat. Tindală, marele ghicitor, îi aducea în fiecare dimineaţă veste despre ceea ce – zicea el – îi prevestise Ciuş şi tâlcuise el însuşi.

— Astăzi, unul dintre marii dregători se va grăbi să te mintă, cu gândul de a dobândi o nouă trecere înaintea măriei tale, un altul va încerca să te fure şi un al treilea va umbla cu-amăgiri.

Vodă devenise bănuitor şi se ferea de boieri. Nu mai avea încredere nici chiar în umbra lui.

SFÂRŞIT DE POVESTE

5

Vrednicia fără înţelepciune este ca frumuseţea fără ochi. Iar vremea şi înţelepciunea omenească vor dovedi, în lume, adevărul în adevăr.

Şi-atunci, boierii, ca să se poată-ntoarce de unde au plecat, adică în deplina încredere a domnitorului lor, s-au înţeles între ei să pună mână de la mână şi vistierie de la vistierie, şi să-l cumpere, de la Tindală, pe Ciuş. Au adunat o căciulă de pietre preţioase. Iar Tindală s-a învoit să li-l vândă pe Ciuş, dacă i-ar mai fi dat, pe lângă acele pietre preţioase, şi alte încă vreo sută de-alese giuvaieruri. Boierii au primit. Şi-au adus darurile şi Tândală le-a spus:

— Cred c-o să aveţi o foarte mare bucurie dacă măgarul vă va ghici ceea ce vreţi s-aflaţi! Au încercat însă, de bună seamă, zadarnic, toţi marii dregători să-l audă pe Ciuş ghicind şi prevestindu-le ce trebuiau să facă, pentru a câştiga din nou, ca şi-n trecut, încrederea lui vodă.

De atâta supărare, l-au luat pe Tândală la rost:

— Măgarul tău, Ciuş, ziceai c-o să ne facă o mare bucurie şi că ne va ghici ceea ce vrem s-aflăm.

— Eu nu v-am spus, doamne fereşte, despre Ciuş c-o să vă ghicească ceva. Am făcut doar hrisov. Şi ia uitaţi-vă

în el! Dimpotrivă, ziceam că veţi avea o foarte mare bucurie, dacă vă va ghici…

— Păi ce, nu e tot aia?

— Desigur că nu e! Dacă nu ştii ce-i apa, nu te-apuci să-noţi. Şi dacă nu e pe lume ce nu e, ce e să nu mai fie. Că de la „dacă” până la „e”, preacinstiţilor mari dregători, este o cale lungă. Eu v-am spus numai, vă repet, lămurit, că „dacă” vă va ghici Ciuş, o să vă bucuraţi, foarte, foarte mult, nu c-o să vă ghicească.

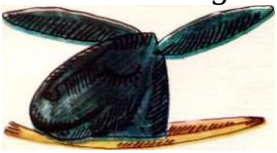

De ciudă şi mânie, boierii au poruncit să fie răpus Ciuş. Carnea au dat-o câinilor curţii s-o mănânce şi numai capul i l-au adus lui vodă, pe-o tavă, pârându-l pe Tândală că măgarul Ciuş nu ştie să ghicească şi, deci, că l-a înşelat.

— Să-l întrebăm şi pe filosoful curţii, Păcală, duşmanul lui Tândală. Să vedem el ce spune, a dat poruncă vodă.

Păcală a sosit. Şi-a apropiat urechea până chiar lângă botul măgarului mort, şi-a dat răspuns aşa:

— Cu toate că-l urăsc pe Tândală, uite, capul măgarului său mie mi-a şoptit la ureche şi-acum.

— Şi ce ţi-a spus anume? s-a mirat tare vodă.

— Nu ştiu dacă e cazul să-ţi pot mărturisi! Sunt tare îndrăzneţe cuvintele măgarului.

— Mărturiseşte-le!

— Întreg norodul ţării, în afară de marii dregători, spune capul măgarului, este nemulţumit.

— Hm!… Hm!… Hm!… Pentru ce? Întâi, zice, pentru că prea multe şi pe prea mulţi îi ţine pe umeri…

— Al doilea?

— Pentru că adevărul este, de multe ori, legat de marii dregători ai măriei tale, la gard.

— Şi-al treilea?

— Al treilea îmi este cel mai greu să ţi-l destăinui.

— Haide, destăinuie-l!

— Fiindcă domnia îngăduie marilor dregători să-i trudească pe nevoiaşi, în folosul lor, până-şi dau sufletul, fără să se bucure de bunurile vieţii, aşa cum merită. În schimb, când vor să-şi spună şi ei cuvântul înaintea măriei tale, aşa cum îl gândesc, le este oprit. Vrei să-ţi spun mai departe?

— Nu. Îmi este destul.

Şi vodă s-a uitat la Ilinca. Aceasta nu râdea.

Vodă s-a mâniat.

— Nu îmi mai place, Păcală, filosofia ta. Şi-ţi poruncesc să-mi spui cine a fost filosoful care te-a învăţat să te porţi cum te porţi?

— Filosoful acela, a spus râzând Păcală, se numeşte POPORUL. De la el am aflat că vrednicia fără înţelepciune este ca frumuseţea fără ochi. Iar vremea şi înţelepciunea omenească vor dovedi, în lume, adevărul în adevăr.

Vodă se uitase, cât timp Păcală rostise cuvintele acestea, la fata lui, şi fiindcă ea nu râdea, iar marii dregători răcneau cât îi ţinea gura: „Păcală şi Tândală să fie spânzuraţi!” a hotărât astfel:

— Păcală, drept pedeapsă, fiindcă ne-a păcălit, căci filosoful de la care a-nvăţat n-a fost decât poporul, va lua un sac de grâu de soi, din hambarele noastre. Şi va merge la iad. Acolo Sarsailă, diavolul cel bătrân, este morar el însuşi. Şi, cum macină grâul acesta nu o mai face nimeni. Din făină de-aceea vreau să mănânc plăcintă. Lui Tândală, la fel, pentru că prorocirea făcută, la cel dintâi ospăţ al nostru, la care aţi luat parte, n-a fost să se-mplinească…

— Ba acea prorocire a duşmanului meu, ce este drept e drept, s-a împlinit destul, l-a întrerupt Păcală pe vodă, că a-nceput să iasă la iveală hoţia din vistieria ţării; dreptatea s-a tot ciocnit întruna cu nedreptatea; şi tot mai des minciuna a căzut în genunchi.

— Aceasta nu-i de-ajuns! s-a încruntat rău vodă. Şi-a pierdut şi măgarul – al cărui cap va rămâne aici, ca să ne sfătuiască. Pentru asta şi altele, îi dăm pedeapsă grea. Până-n lăsatul serii, să nu mai aibe sub picioare pământul nostru, din tot cuprinsul tării şi, de l-o mai avea, să i se taie capul.

Şi, primind ei aceste porunci, Păcală şi-a prins pe umăr sacul, a luat cu el şi-o vârşe, şi-a plecat la o baltă, de care s-auzise c-ar fi a dracilor. Acolo şi-a azvârlit vârşa. Şi, cum şi-a azvârlit-o, s-a prins în ea un drac.

Dracul, mai tinerel şi mai prost, când a înţeles că acela în vârşa căruia căzuse era însuşi Păcală, a început să tremure.

— S-a isprăvit cu tine, îl speria şi mai straşnic Păcală. Tu eşti acela care ai făcut pe pământ mai multe drăcovenii decât toţi ceilalţi tartori. De când mi te căutam. Am să te iau cu mine, să te dau oamenilor, să te-nveţe ei minte.

— Iartă-mă!... Iartă-mă!... se milogea, plângea dracul cel tinerel. Uite, mă jur, pe coarne, pe coadă şi copite, că, de te-nduri de mine, îţi împlinesc orice dorinţă ai avea. Păcală, care ştia că dracii n-au alt jurământ mai cumplit decât acela pe focul lor veşnic, i-a cerut să-i jure pe acesta, că o să-l ducă şi-o să-l întoarcă, teafăr, din iad, cum i-o porunci el.

Şi dracul, la strâmtoare, a fost silit să-i jure. Aşa s-a petrecut că dracul l-a luat pe Păcală în spate, cu sacul său cu tot. Şi, cât ai sufla de trei ori, au şi ajuns la iad. Acolo, ce să vezi? Tartorii, luaţi cu treaba, unii la înteţit focul, alţii la topit smoala, întâi nu l-au zărit. Şi Păcală a strigat:

— Măi, voi, toţi dracilor! Unde vi-i Sarsailă, diavolul

cel bătrân?

— Da’ cine îndrăzneşte să răcnească astfel la mine? s-a ivit Sarsailă, uriaş, bătrân şi negru, în uşa morii sale. Era atât de negru, încât chiar la lumina orbitoare a flăcărilor, se întuneca în iad.

— Îndrăznesc eu, Păcală.

— Păcală? Chiar Păcală, acela care e spaima tuturor dracilor?

— Păcală! Da. Păcală. De câte ori să-ţi spun? Şi am adus un sac cu grâu, de-al stăpânului ţării, să-l prefaci într-o făină mai albă decât laptele.

— Mai albă decât laptele? Asta nici că se poate!

— Să vezi c-o să se poată. Altminteri îţi iau pe nepotul acesta şi li-l dau oamenilor.

— Atunci o să se poată.

Şi-auzind Sarsailă şi cu toţi ceilalţi draci ce-are de gând Păcală, s-au făcut mititei.

Şi nici nu mai ştiau cum să-i tot intre în voie.

— Să-ţi punem demâncare! îţi dăm şi de băut! Uite şi-acolo un locşor, să te lungeşti în voie, îl îmbiau de zor nu numai diavolii, ci şi soţiile, fetele şi surorile lor.

— Iar eu îţi macin grâul, cât ai clipi! aleargă Sarsailă, ’napoi, în moara lui.

Se aşază Păcală şi începe să mănânce, când numai, iacă, se-ntoarce Sarsailă, plecat, cu ochii în jos.

— În sac, în loc de grâu am aflat numai pietriş din acela mărunt! zice el. Era să-mi şi stric moara.

— Ce face? Mi-ai luat grâul şi-ai pus în loc pietriş? îi strigă Păcală lui Sarsailă, cu toate că, în sine, e încredinţat că marii dregători, la plecare, i-au pus la cale ticăloşia

asta, cu gândul ca la iad se vor mânia dracii şi-or să-i mănânce capul.

— Stai, nu te supăra, se roagă Sarsailă. Şi, ca să te împaci, am să-ţi dau şi făină din aceea mai albă ca laptele, un sac, şi-ţi umplu şi trei saci cu praf numai şi numai de aur.

— Aşa mai treacă-meargă, se împacă Păcală. Dar nu trei saci cu aur, ci zece.

— Bine, fie şi zece! grăieşte Sarsailă, bumbucuros să scape de-asemenea năpastă. Şi, îndată, îi aduce şi sacul cu făină mai albă ca laptele şi zece saci cu aur. Dracul cel tinerel, la un semn al lui Sarsailă, ia aurul pe-un umăr, pe Păcală pe altul, şi-i urcă sus, pe ţărm. Se dă o dată peste cap şi se preface în cal. Păcală îi agaţă în cumpănă, pe şale, legaţi cu o frânghie, cei zece saci cu aur şi sacul cu făină. Încalecă şi el. Şi, diii! către palat.

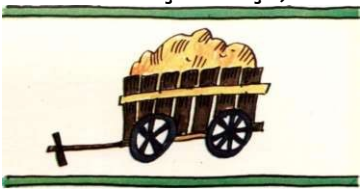

Tândală, în vremea asta, schimbase o piatră preţioasă pe o căruţă mare şi patru armăsari. Cu căruţa gonise până ce întâlnise în cale un râu de munte. Râul acesta sosea dintr-o ţară vecină, purtând cu el, în val, nisipuri şi pietriş.

Tândală aşterne în căruţă un strat gros de pietriş şi, pe deasupra lui, un altul de nisip. Şi, într-o întinsoare, porneşte înapoi. Nu se putuse îndura să plece de tot, întâi pentru că n-avea inimă să-şi părăsească ţara, şi-al doilea, deoarece nici nu voia sa se despartă de prietenu-i Păcală. „Soarta noastră, de-aci-nainte-i una, gândea în el Tândală. Ce-o fi să făptuim vom făptui, de astăzi înainte, laolaltă”. S-a întors, deci, la palat. Acolo, străjerii au încercat să-l oprească, ba chiar să-l lege-n şţreanguri, precum suna

osânda; dar el le-a arătat că nu se mai afla pe pământul domnesc, ci pe pietrişul şi nisipul străin, purtat din altă ţară de apa râului.

Tot atunci cobora de pe cal şi Păcală, cu sacul de făină şi zece saci cu aur. Calul pornea înapoi. Şi Păcală azvârlea în căruţa fârtatului Tândală cei zece saci cu aur. Doar sacul cu făină îl urca în Divan. Toţi marii dregători, căpetenia lor, vodă şi fata lui, auzindu-i povestea, îşi căscau gurile şi rămâneau holbaţi.

— Acum eşti mai bogat ca oricare din noi! se uimeau dregătorii.

— Bogat e numai acela ce nu este dator. Şi datoriile-s de multe feluri, le răspunde Păcală. Că bogăţiile trec şi numai faptele bune rămân.

— Mie mi-a trecut supărarea! rosteşte vodă.

— Iar eu n-am avut-o nicicând, grăieşte Ilinca, zâmbind.

— Hai, dar şi-nsoară-te cu fata mea. Şi va fi totul mai bine ca oricând! glăsuieşte iar vodă, bătându-l pe Păcală, părinteşte, pe umăr.

— Mai înainte de-a vă răspunde la îmbierea asta, mi-am amintit acum că am în şerpar un hrisov, în care mi se-ngăduie să-i răpun pe toţi puricii şi păduchii Divanului, fără oprelişte.

— Aha, i-adevărat, râde cu poftă vodă. Numai că unde vezi tu purici sau păduchi în Divan? Te mai întreb o dată, cum te-am mai întrebat.

— Îi văd sau îi prepun. Aşa scrie-n hrisov. Puricii şi păduchii aceştia sug toată vlaga ţării şi tot ei mi-au vârât, în sacul cu care-am plecat la iad, pietriş în loc de grâu.

Şi unde începe Păcală să izbească, fără milă, cu palma sau cu pumnul, pe marii dregători, în faţă, în ceafă, în spate sau unde nimerea, strigând înverşunat:

— Uite-un păduche aici! Uite şi-un purice colea! Şi dincoace sunt alţii.

Şi dă-i, şi dă-i, şi dă-i! Ba pune mâna de la o vreme şi pe un retevei, altoind cu nădejde şi sârguinţă pe fiecare în parte.

Aceştia, îngroziţi, şi ascunşi prin unghere, ţipau, dădeau să scape, însă nu izbuteau. Deoarece flăcăul avea grijă de toţi, le făcea parte dreaptă şi le plătea, cinstit, ce li se cuvenea.

Vodă înţepenise în jilţul său de aur şi gura-i tăcea mâlc. Numai fata râdea. Râdea, râdea, râdea. (Vorba ceea: râde ciob de oală spartă, iar dracul de porumbel şi nu se vede pe el.) Boierii încercau să fugă, însă Păcală-i sfătuia:

— Nu vă siliţi spre uşă, până ce nu zdrobesc, cum trebuie, puricii şi păduchii Divanului! Căci, dacă faceţi asta, hrisovul îmi dă voie mai mult decât vă fac. Aşa încât mai bine… Şi, pentru că-l ştiau pe Păcală nedus pe la biserică şi-n stare de orice, marii dregători, cu durere, cu chiu, cu ah, cu vai, au fost nevoiţi să se supună. Şi-au răbdat – nu mă întrebaţi cum – ca să-şi sfârşească filosoful Păcală treaba, aşa cum o începuse şi şi-o făcea, după cum aţi putut afla, cu râvnă şi folos. Şi-abia târziu, târziu, când au rămas toţi jos, gemând şi suspinând, şi-a azvârlit Păcală din mână reteveiul.

— Şi-acuma, după ce ţi-ai împlinit voia, fără oprelişte, precum ţi-am dat hrisovul, şi-a deschis gura vodă (care şi el o cam sfeclise, aşa cum aţi văzut, în timpul cât flăcăul îi zdrobise pe puricii şi păduchii Divanului) ia-mi, totuşi, copila de nevastă. Ilinca este dornică de râs şi măritiş. Şi tu, în cursul anilor, o să te dedulceşti la viaţă cu dichis, dulce şi-mbelşugată. Şi eu te-ncredinţez că o să fie bine…

— O să mă mai gândesc! Că gândul meu pe unde-aleargă nu e om să mi-l petreacă şi pasăre să-l întreacă. Deodată însă mă cobor să văd ce se întâmplă cu sacii mei cu aur, pe care i-am lăsat, fiindcă n-am avut altceva ce face, în căruţa… duşmanului Tândală.

— Du-te, dar să te-ntorci, ca să pregătim nunta, s-a

sclifosit Ilinca.

Păcală a coborât. S-a urcat în căruţa fârtatului Tândală.

Străjerii aveau poruncă să nu lase pe nimeni să iasă din ogradă. Păcală însă le-a fluturat hrisovul în care, deasupra peceţii măriei sale, fusese scris că are învoire să plece, în preumblare, şi oricând, şi oriunde, luându-l alăturea de sine pe oricine-o pofti. Păcală şi Tândală au tras vârtos de hăţuri şi, dând bice la cai, s-au năpustit prin porţi, şi-n puţină vreme străjerii n-au mai putut zări decât un nor de colb, care-a pierit şi el. Ce-a fost nu vă mai spun decât aşa pe scurt. Ilinca a început să se trântească pe jos, să se tragă de păr şi să ţipe:

— Unde mi-e mirele? Aduceţi-l îndată! Că vreau să mă mărit şi să râd!

Au plecat călăreţii cu suliţile întinse, pe urma lor, dar nu i-au mai ajuns.

Parc-au pierit în pământ! Numai că n-au pierit. Şi mulţi i-au întâlnit, în drumurile lor, ca păstori, măscărici, cântăreţi, saltimbanci, vânători sau pescari, călugări, căpetenii de oaste, judecători sau prinţi şi câte şi mai câte. Pretutindeni îi biciuiau cu vorba (uneori chiar cu biciul) pe răi şi pe mişei, şi-i făceau de ocară. Ajutau pe cei slabi ca să-şi facă dreptate.

Sunt multe întâmplări rămase în legendă. Unele dintre ele am să le povestesc, poate, într-o altă carte.

Atâta mai adaug că despre marii dregători se spune într-o poveste că, fripţi de lăcomie, ar fi plecat la iad, tot cu pietriş în saci, s-agonisească aur, întocmai ca Păcală. Dar ce-au făcut pe-acolo şi cum s-or fi purtat, n-am izbutit să aflu. Destul c-am auzit că nu s-au mai întors. Ilinca s-a măritat cu un prinţ. Acesta, după o vreme, s-a ales domnitor. Şi totul a urmat la fel ca mai-nainte, doar cu alţi dregători, însă de-acelaşi soi. Lumea nu s-a schimbat, aşa cum o vedem azi, cum ai bate din palme. Despre Păcală şi

Tândală se mai spune-n legendă, că, într-o noapte, pe ţărmul unei ape, la para unui foc, în timp ce-şi povesteau, în hohotele de râs ale celor de faţă, o parte din isprăvi, de-atâta râs şi glumă, pesemne osteniţi, întâi şi-a închis ochii Păcală, pe urmă şi Tândală.

Cei care-i ascultau, au socotit că dorm şi i-au lăsat, în tihnă, ca să se hodinească, însă, de dimineaţă, când s-au trezit, mai ia-i de unde nu-s.

Atunci, cei mai mulţi dintre oamenii aceia şi-au spus că cei doi au plecat. Poate c-au şi plecat. Numai un băietan zicea că îi văzuse, cu ochii lui, cum, la lumina lunii, ei s-au schimbat, pe-ncetul, mai către dimineaţă, unul într-un toiag şi celălalt într-o gogoaşe amară de tufan. Toiagul şi gogoaşa amară se mai zăreau în iarbă. Dar, fiindcă oamenii nu l-au crezut pe băiat, zicând că şi-nainte toiagul şi gogoaşa amară fuseseră acolo, şi tocmai de-aceea născocise povestea, au început să râdă de el. Numai că, nu după mulţi ani, din toiagul şi gogoaşa aceea, s-a născut o pădure. Pădure de tufani. (Nici asta nu au crezut-o mulţi, deoarece se ştie că pădurea se naşte din lăstari de rădăcină sau ghindă, nu din toiege şi, cu atât mai mult, din gogoşi de tufan.)

Din pădurea aceasta, cineva, nu se ştie cine, a luat însă, povestesc alţii, ghindă îndeajuns. Şi-acestea, semănate pe tot întinsul ţării, au dat alte păduri. Din ele, obidiţii şi-au tăiat, deseori, toiege, cozi de coase, de topoare şi furci, cu care s-au apărat şi-au înfruntat pe domni, oricând a fost nevoie. Şi, într-o anume noapte a anului, se spune tot prin legendă, că flăcăiandrii cărora le răsărea întâia oară mustaţa îşi luau în mâini câte două făclii aprinse şi le purtau, jucând şi hăulind, râzând şi rostind glume, prin pădurile acelea de tufani, în amintirea celor doi hâtri. O fi aşa, Păcală şi Tândală or fi trăind încă în seva, trunchiurile şi frunzele pădurilor aromitoare şi foşnitoare de tufani sau numai umbrele lor vesele

călătoresc încă prin lume, spre spaima tuturor acelor care cârtesc dreptatea şi ascund adevărul?...

CUPRINS

FECIORUL-DE-TUFAN
5
BIRDL-DE-SMÂNTÂNĂ
11
SATUL APLECAT
16
LACUL POPII
20
TÂLHARUL BOIERIT
28
PUPĂZA ŞI CIOCÂRLANUL
31
Rând-DE-PROŞTI
34
SOCOTEALA PE RĂBOJ
37
CARE PE CARE
43
GALBENUL FĂRĂ SOŢ
46
PĂCAT DE MĂRGĂRITAR!
49
MĂTRĂGUNĂ
52
TODOR, MĂRGĂRINT ŞI OSMAN
57
PETRECEREA LA TOARTĂ
65
MĂGARUL FERMECAT
73
ÎN PALATUL LUI VODĂ
FILOSOFUL ŞI GHICITORUL

82
ÎNTRECEREA ŞI JUDECATA
90
SFÂRŞIT DE POVESTE
97